

CRONICA MEŞTEŞUGARULUI IOAN DOBRESCU (1802—1830)

ILIE CORFUS

CRONICILE ŢĂRII ROMÂNEŞTI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA

Afară de cronicile consacrate răscoalei lui Tudor Vladimirescu şi mişcării eteriste din Ţara Românească din anul 1821¹, istoriografia munteană înregistrează pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea următoarele producţii de acest gen cunoscute pînă acum : Cronica lui Dionisie Eclesiarhul pentru perioada 1764—1815², cronica lui Naum Rîmniceanu pentru perioada 1768—1810³, cronica lui Zilot Românul pentru răstimpul dintre 1800 şi 1821⁴, însemnările popei

¹ I. Dîrzeanu, *Cronica revoluţiei din 1821*; Ch. Popescu, *Memoriu despre mişcarea lui Tudor Vladimirescu*; M. Cioranu, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu : Istoria jăfuitorilor Ţării Româneşti...*; C. Izvoranu, *Istoria lui Tudor*, toate publicate de N. Iorga, în *Izvoarele contemporane asupra mişcării lui Tudor Vladimirescu*, Bucureşti, 1921, p. 1—185; Naum Rîmniceanu, *Izbucnirea şi urmările zaverii din Ulahia*, tradusă din greceşte şi publicată de C. Erbiceanu în „Bis. ort. rom.“, XIII (1899), nr. 5, p. 416—433, şi nr. 6, p. 547—557; Ilie Fotino, *Tudor Vladimirescu şi Alexandru Ipsilante în revoluţia din anul 1821...*, tradusă din greceşte de P. M. Georgescu, revăzută şi editată de dr. A. I. Fotino, Bucureşti, 1874, XIII + 205 p.; şi *Memoriile lui Ştefan Sc. Dăscălescu*, publicate de N. Iorga, *Un cugetător politic moldovean de la jumătatea secolului XIX : Ştefan Scarlat Dăscălescu*, în „An. Acad. Rom.“, Mem. Sect. Ist., seria III, t. XIII (1932—1933), p. 1—56.

² Publicată de A. Papiu-Ilarianu, *Chronograful Ţerei-Romaneşti de la 1764 pînă la 1814, scris de Dionisie Eclesiarhul la anul 1814*, în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, II (1863), p. 159—236; şi apoi de C. S. Nicolăescu-Plopşor, *Cronograful Ţerei Rumâneşti scris de Dionisie Eclesiarhul*, Rîmnicul-Vilcea, 1934, XIX + 214 p.

³ Publicată, cu o traducere în româneşte, de C. Erbiceanu, *Cronicul proto-singhelului Naum Rîmniceanu de la 1768—1810*, în *Cronicarii greci cari au scris despre români în epoca fanariotă*, Bucureşti, 1888, p. 259—294.

⁴ Publicată în două rînduri de B. P. Haşdeu, *Înainte de Tudor Vladimirescu. O cronică inedită a Ţerei-Româneşti dintre 1800—1821, scrisă în versuri şi-n proză sub pseudonimul de Zilot Românul şi păstrată în biblioteca Arhivelor Statului*, în „Columna lui Traian“, III (1882), p. 266—303, 321—330, 490—518 şi 536—543 şi IV (1883), p. 89—94, 121—136, 348—363 şi 385—405, şi separat *Înainte de Tudor Vladimirescu. 1800—1821. Ultima cronică română din epoca Fanarioţilor...*, Bucureşti, 1884, XXV + 118 p.

Ilie de la mănăstirea Butoiul pentru intervalul de timp dintre 1791 și 1834¹, istoria lui Dionisie Fotino pînă la 1817² și, în sfîrșit, cronica lui Grigore Andronescu pentru perioada 1799—1848³.

Departate de a ajunge nivelul producțiilor acestui gen literar din epoca lui de înflorire (prima jumătate a secolului al XVIII-lea), cînd istoriografia constituia încă un domeniu de preocupări rezervat exclusiv boierimii culte, cele mai multe cronici din prima jumătate a secolului al XIX-lea nu sînt decît niște scurte notițe și însemnări istorice, importante totuși prin noutatea și precizia datelor înșirate în ele. Aceste însemnări se trec uneori din tată-n fiu în diverse condiții de familie, autorii lor provenind din cercul tot mai mare al știutorilor de carte și din pături sociale din ce în ce mai largi și mai diferite.

Ca exemplu de acest gen istoriografic prezint o cronică bucureșteană necunoscută pînă acum, al cărei autor provine din lumea micilor meșteșugari și a micilor negustori și care aduce pentru prima dată în istoriografia noastră veche o notă nouă în prezentarea și interpretarea evenimentelor tratate.

AUTORUL CRONICII

Puținele date referitoare la biografia autorului le spicuiesc numai din propriile sale însemnări. Din semnaturile ce se găsesc pe diferite locuri din manuscris rezultă că autorul cronicii este Ioan Dobrescu din București, de profesiune cojocar și dascăl la biserica din mahalaua Bateștei⁴.

S-a născut la 26 ianuarie 1777, după cum rezultă dintr-o însemnare a sa din 26 ianuarie 1813, cînd împlinise 36 de ani. Este fiul lui Dobre, de unde și numele de Dobrescu, cojocar și el în aceeași mahala.

S-a căsătorit la 12 februarie 1811 cu Eudochia, fiica lui Drăghici, salvagiu din mahalaua amintită. Are un fiu, Toma, născut la 19 aprilie 1812, naș fiindu-i Mitu șelarul.

A locuit în casa sa din mahalaua menționată, luînd parte la întîmplările zilei, dintre care puține i-au adus liniște și bucurie, multe însă spaimă și supărări. Așa, bunăoară, el a participat, ca spectator bineînțeles, la serbarea aranjată la 12 mai 1812 la Colentina în cinstea generalului Kutuzov, cu ocazia rechemării

¹ V. Andronescu, *Un fragment de cronică*, în *Contribuțiuni istorice*, I. Constanța, 1901, p. 3—26.

² *Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας* ..., Viena, I—II (1818), III (1819), tradusă de G. Sion, *Istoria generală a Daciei...*, I—III, București, 1859.

³ I. Corfus, *Însemnările Androneștilor*, București, 1947, p. 45—111.

⁴ Numele și profesiunea sa evoluează astfel în cursul timpului: „Ioan țercovnic sin Dobre cojocarul ot mahalaoa Bateștii” (1811), „Ioan dascăl ot mahalaoa Bateștii” (1812), „Ioan sin Dobre”, „Ioan cojocar sin Dobre cojocarul și țercovnec al bisericii ot mahalaoa Bateștii”, „Ioan cojocarul și țercovnecul sfintei și dumnezeiești biserici Bateștea”, „Ioan Dobrevici ot mahalaoa Bateștii” (1813), „Ioan Dobrevici cojocar și țercovnic al sfintei biserici Bateștii” (1814), „Ioan Dobrescu cojocar ot mahalaoa Bateștii”. „Ioan Dobrescu ot mahalaoa Bateștii” (1820, 1822, 1823) sau numai „Ioan Dobrescu” (1825, 1826), perioadă în care se ocupă cu negustoria.

acestui în Rusia, dar tot el a stat zăvorât în casă de frica turcilor, care prăpădeau omenirea pe stradă când ucideau pe oamenii lui bimbașa Sava în vara anului 1821, sau de groaza ciumei, care bîntuia cu furie capitala în toamna anului 1824.

S-a ocupat și de negustorie, de vreme ce se găsește la 19 iunie 1819 la iarmarocul de la Buzău, profesiune căreia i s-a dedicat apoi cu predilecție, începînd, se pare, de pe la anul 1820. Cu timpul, el se adaptează perfect condițiilor noii sale profesii, după cum reiese dintr-o însemnare a sa din 28 aprilie 1828, cînd împreună cu alți negustori, adăpostiți în hanuri de frica turcilor, trimite pe doi dintre ai lor să vadă dacă într-adevăr rușii și nu turcii sînt aceia care se apropie de București.

A murit, probabil, la sfîrșitul anului 1830, în vîrstă de 53 de ani¹.

MANUSCRISUL CRONICII

Cronica lui Ioan Dobrescu se păstrează în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, într-un manuscris miscelaneu, format 30,5 × 21,5, scris de aceeași mînă la intervale de timp diferite².

Pe foaia a doua a manuscrisului se află schițat în cerneală un arbore, în coroana căruia se găsesc opt pătrățele și un loc în formă ovală, în care sînt trecute următoarele drept titlu și recomandare generală: „Această carte, ce să numește *Floare*, care este adunată din multe istorii ale Țării Românești și pentru alte întîmplări ce s-au întîmplat într-însa de cînd am început a scrie pînă acum, cetînd, veți vedea. Și nu numai pentru aceasta, ci și multe învățături veți afla aicea, care poate aduce oareșcare știință omului. Și cetînd vericarii și vîzînd osteneala mea, să mă pomenească și să mă erte. Și pă acela Dumnezeu să-l erte. Și veri la cine va rămînea după petrecerea mea de aicea, să nu o ție ascunsă, ci să o dea la frați să o citească. S-a început a să scri din zilele luminatului domn întru fericire răposat Ioo Constandin Alexandru Ipsilant voievod d[omn] Ț[ării] R[omânești] de Ioan Dobrescu ot mahalaoa Bateștii. S-au scris în zilele lui Nec-tarie pînă la Dionisie mitropolitu și la Dosithe, 1822, octomvrie 9“ (vezi planșa I).

Manuscrisul conține între altele: „Învățătură cum să cade să să facă die-țile sau foile de zestre, scoase de preasfinția sa mitropolitul kiriu kir Grigorie la leat 1780“ (f. 5—7); „Învățătură cum să scrie diata cînd să face învoiala între

¹ La 1831 nu se găsește în viață. În *catagrafia de toată suflarea orașului București*, alcătuită în 1831, care se păstrează la Arhivele statului din București, Poliția orașului București, anul 1831, nr. 1798, partea a III-a, în casa sa cu nr. 2153 din mahalaua Batiștei, vopseaua galbenă, se găsește numai soția sa, „Dochița văduvă“, cu fiul său Toma (această catagrafie se pregătește pentru tipar de I. Donat).

² Acest manuscris se găsea la 1901 în posesiunea d-nei Tărtășescu, cînd a fost utilizat, în ceea ce privește însemnările cuprinse în el despre cutremurele de pămînt, afară de cel din 1802, de Gr. Ștefănescu, în lucrarea sa *Cutremurele de pămînt în România în timp de 1391 de ani, de la anul 455 pînă la 1874* (corect: 1846), în „An. Acad. Rom.“, seria II, t. XXIV (1901—1902), Mem. Secț. Științ., p. 17. De atunci urma lui s-a pierdut, pînă cînd a intrat, în 1957, în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, fiind inventariat la cota mss. rom. 3404. Manuscrisul mi-a fost semnalat de Aurora Ilies, căreia îi aduc și pe această cale calde mulțumiri.

bărbat cu soția" (f. 93—94); rețetă pentru prepararea cernelii (f. 126); „Cărintal pre scurt care să întoarce de rînd, fără sfîrșit, scos din tipar în condei deslușit" (f. 29v⁰—32); „Cosmografie, adică împărțeala Pămîntului ce stă pe cercurile cerului" (f. 9—12), la sfîrșit cu însemnarea: „ostenitor la scris am fost Ioan cojocarul și țercovneș sfintei și dumnezeieștii biserici Bateștea... 1813, ghenarie 26, fiindu-mi vîrsta anilor miei om de ani 36"; „Despre 4 părți ale anului sau timpuri" (f. 19), „Despre patru elementuri" (f. 20), „Despre patru complexii a ființii" (f. 20v⁰), „În ce chip să trăească omul bine" (f. 21); „Cuvinte de întrebări și răspunsuri, scoase de istornicii cei procsîți" (f. 22—28), „Hrismos" (f. 95—103), copiat la 1822 după un text tipărit; „Gromovnic" (f. 105v⁰—106v⁰), copiat la 1820 la fel dintr-o tipăritură; o dispută între autor și un armean în chestiuni confesionale (f. 107—109) etc.

Partea cea mai mare a manuscrisului este ocupată însă de cronica țării. Este vorba de capitoul „Scrisoarea domnilor Țării Românești, adică letopisețul al tuturor domnilor" (f. 33—82), cuprinzînd cronica lui Ludescu și un fragment din cronica lui Greceanu, dar mai ales de însemnările istorice originale ale lui Ioan Dobrescu din perioada 1802—1830 (f. 109—149).

Manuscrisul lui Ioan Dobrescu cuprinde și cîteva desene, chenare și miniat-uri în colorii. Semnalez, între altele, chipul în cerneală al mitropolitului Dionisie Lupu și al lui Grigore Ghica, domnul țării; un fel de autoportret în colorii al cronicarului, întins la umbra unui pom, cu capul sprijinit de mîină, dus pe gînduri, alături de el o masă, cu pană, călimară și hîrtie de scris pe ea, sau altul reprezentînd pe autor în genunchi, într-un cadru similar; dar mai ales desenul în colorii al turnului Colței înainte de cutremurul din 1802¹, cu biserica Colței alături, iar mai la dreapta cu biserica Manciului din mahalaua Batiștei, desen care constituie, pe cîte știu, cea mai veche încercare de reprezentare plastică, desigur destul de primitivă, a acestor monumente de artă bucureștene (vezi planșa II).

CUPRINSUL CRONICII

Partea originală și cea mai importantă din manuscrisul lui Ioan Dobrescu o constituie, fără îndoială, însemnările sale istorice dintre 1802 și 1830 și care formează pentru această perioadă o adevărată cronică a țării.

Pe plan intern, această cronică cuprinde, în linii generale, întîmplări: din timpul lui Const. Ipsilanti (1802—1806), cînd autorul este în permanență atent să condamne luările de bani și provizii de către turcii din cetățile de la Dunăre, precum și incursiunile lor repetate de jaf în țară; din perioada războiului ruso-turc (1806—1812), cu care ocazie cronicarul așteaptă de la ruși eliberarea țării; din vremea lui I. Caragea (1812—1818), cînd autorul demască și condamnă regimul de sălbatecă spoliere a țărănimii practicat de acesta; din timpul lui Al. Suțu

¹ Reprodus cu unele retușări de Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 18. Turnul Colței, desenat de Ioan Dobrescu, se aseamănă întrucîtva cu cel desenat de slugerul Nicolae Oțetelișanu și publicat în „Muzeul național" pe anul 1837 și reprodus apoi de G. Potra în *Hanurile bucureștene*, București 1943, planșa dintre p. 8 și 9; desenul lui Oțetelișanu a fost litografiat în anul 1838 în tipografia lui Z. Carcalechi (vezi „Cantor de avis", nr. 66 din 18 aprilie 1838, p. 256).

(1818—1821), dar mai ales din anul răscoalei poporului conduse de Tudor Vladimirescu (1821).

Cronicarul este surprins de această răscoală. La început, el aude de Tudor, pe cînd acesta se afla în Oltenia, că ușurează viața țăranilor, scăzîndu-le dările, dar că în același timp ridică „armă asupra boierilor țării”. Scopul răscoalei însă îi scapă cu desăvîrșire, iar ceea ce putea înregistra el în acel timp era numai zvonul că Tudor a început să jefuiască pe boieri, că nu a putut fi învins de trupele boierilor trimise împotriva lui și nici cumpărat de aceștia cu bani. Lumea din capitală a luat pînă la o vreme acțiunea lui Tudor în glumă. Dar după ce gluma se îngroșă, boierii începură să fugă, iar negustorii să ascundă mărfurile în hanuri, fără a ști ce se întîmplă. Se observa doar că unii profesori greci recrutau oameni cu leafă, dar, în general, nici boierimea și nici negustorimea, cunoscută de cronicar, nu știa în ce scop. Dobrescu bănuia totuși că unii știau ceva, dar că țineau totul în taină. Situația aceasta dură pînă către sfîrșitul lunii martie, cînd teama cuprinse din ce în ce mai tare lumea capitalei, dar mai ales pe boieri și pe negustori, care începură să-și adăpostească avutul prin case, biserici și hanuri sau să fugă pe ascuns la Brașov.

Panica în rîndul păturii avute se lătea însă mereu pe măsură ce Tudor se apropia de capitală. La 1 martie, ea provocă fuga în masă a boierilor și negustorilor peste munți.

Cît despre Tudor, acesta „pîrlea boerii peste Olt pă unde-i dovedea și-i jăfuia”. Tot așa și după ce trecu Oltul, pînă la București. Acum cronicarul nostru putu, în sfîrșit, să-i vadă oastea, pe care o descrie în culori realiste. Rostul răscoalei îi rămîne însă și mai departe neclar. Atenția lui se concentrează îndeosebi asupra soartei boierilor și negustorilor, rămași la discreția pandurilor și arnăuților.

Nu-i scapă însă nici tulburarea ce a cuprins în acel timp viața capitalei: „îți venea să nebunești de cîntece oltenești, de trăsnete de pistoale, nu mai auziai ce e afară”.

O atenție deosebită merită afirmația cronicarului că Tudor s-a proclamat domn. „În săptămîna cea mare a Paștelor, a patimilor — notează el — au eșit Tudor din tîrg în mănăstire în Cotrăcenii, cu ostașii săi, luîndu-și titlu de domn poruncitor țării. Acolo să făcea divan, la el să da jelbi, de acolo să împărțea poștile, slujindu-i boerii ca unui domn”. Această relatare arată că poporul Bucureștilor a văzut în Tudor pe domnul țării. Este una din cele mai importante contribuții ale cronicii la cunoașterea răscoalei.

Tudor rămase „poruncitor țării” și după ce sosi la București Ipsilanti cu eteriștii săi. Autorul nu poate face însă distincție între acțiunea lui Tudor și aceea a șefului Eteriei. Obiectivele ambelor acțiuni îi rămîn pînă la urmă necunoscute. De aceea, în ochii lui, faptele oamenilor lui Tudor se confundă cu cele ale eteriștilor lui Ipsilanti în unul și același scop: acela de a jefui casele boierești și de a prăda pe negustori.

De aceea considerațiile sale asupra celor văzute în timpul răscoalei trebuie privite prin prisma omului de rînd surprins de împrejurări și care nu reușește să înțeleagă sensul lor adevărat, dar și prin prisma omului cu oarecare stare materială și care, în consecință, este refractar actelor ce i-ar putea-o afecta. De aici sensibilitatea sa față de actele de violență, de aici tabloul sumbru, dar impresionant, dat de el Bucureștilor din vremea răscoalei.

În continuare, autorul înregistrează întâmplări din timpul ocupației turcești (1821—1822). Întreaga narațiune fiind dominată de un puternic sentiment de reprobare a represaliilor aplicate și de compătimire pentru lumea ajunsă la discreția răzbunării turcilor ; din vremea lui Gr. Ghica (1822—1828), când autorul este cuprins de un sentiment de ușurare, datorat restabilirii administrației românești și slăbirii influenței grecilor, dar în același timp și de un sentiment de ostilitate față de acțiunea inițiată de Simeon Mehedințeanu și Ghiță Cuțui împotriva domnului, deci față de o nouă răscoală, și, în sfârșit, din perioada războiului ruso-turc (1828—1829), cu care prilej autorul ajunge să vadă înlăturate amenințările turcilor de a dispune din nou de capitală.

Pe plan extern, pe lângă războaiele dintre ruși și turci din această perioadă, în cronică se consemnează diferite știri, între altele despre campania lui Napoleon în Rusia (1812) și ecoul ei la București, cu care ocazie cronicarul se arată ostil împăratului francezilor, pe care din „Bunăparte“ îl prefăce în „Reaparte“. Alte însemnări se referă la politica europeană și la frământările din Imperiul otoman, între care, pe primul plan, războiul de eliberare al grecilor (1821—1829), autorul fiind de partea acestora din urmă și cu totul împotriva turcilor.

SURSELE CRONICII.

METODA DE ÎNREGISTRARE A ȘTIRILOR.

Observator fin, minat de curiozitatea de a afla cât mai multe amănunte pentru a scoate la lumină adevărul, autorul înregistrează întâmplări petrecute în timpul său în capitală, în țară și în străinătate.

La cele mai multe dintre evenimentele petrecute în București, el este martor ocular. De aceea le înregistrează imediat, așa cum le vede și cum le înțelege. Altele, mai ales cele petrecute în provincie, le află din spusele altora, din auzite.

Uneori el culege informațiile de la martorii oculari ai întâmplării respective și le înregistrează, bineînțeles, ulterior.

Pentru cronica evenimentelor externe, autorul folosește știrile care parveneau pe diferite căi la București, de pildă : înștiințările făcute publicului asupra mersului operațiilor de pe cîmpurile de luptă din țară și de peste Dunăre (în timpul războaielor din 1806—1812 și 1828—1829) ; gazetele, când este vorba de războiul lui Napoleon cu rușii (1812), și ștafetele, care aduc vești despre ocuparea Parisului (1814).

Cît privește metoda de înregistrare a evenimentelor, însemnările se fac în mod curent, zi de zi. Aceasta se vede după nuanța diferită a cernelii, după grafie și după repetatele semnături ale autorului în text. Știrile din provincie și din străinătate sînt înregistrate îndată ce ajung la cunoștința cronicarului, acesta rămînînd să vadă ce se va mai întâmpla, pentru a continua mai jos sau a completa, respectiv corecta, cele însemnate mai sus.

LIMBA. STIL

Deși simple însemnări și uneori înșirări seci de date, fără pretenție de creație literară, cronica lui Ioan Dobrescu merită o atenție deosebită și sub aspectul limbii și stilului.

Autorul scrie așa cum vorbea cu ai săi în casa și în mahalaua lui. Scrisul său este deci o copie a limbii vorbite în acel timp în mediul orășenesc.

Limba lui e vioaie și colorată; este limba vie a poporului, atât de diferită de limba greoaie a altor cronicari din timpul său¹, sau de limba searbădă a cancelariei. Iată un exemplu. Situația nesigură de la Dunăre, de unde comandanții cetăților turcești amenințau, în deplină libertate, țara cu incursiuni și jafuri pentru a-i storce bani și provizii, este redată de Dobrescu în felul următor:

„Deci, fiindcă turcii mărginași din Ibrăilă pînă la Diiu (Vidin) era toți împerechieți, că să mînca, după obiceiul lor, ca cîinii unii cu alții și beleaoa lor o trăgea ticăloasa noastră de țară cu dări de bani și cu zaherele, — dacă lua unii, apoi cerea și ceilalți, cu cuvîntu „cum, aceluia ai dat, dar noaă de ce nu ne dați“?... și aici, noi și țara, eram tot pă gata de fugă, cînd ei sta cu ochii zgîțiți asupra țării, ca deodată să o înghită“.

Lexicul abundă în cuvinte neaoșe românești (de exemplu, opincarii pentru țărănime), pe lîngă o serie destul de însemnată de termeni de proveniență grecească, turcească, rusească și franțuzească, ca, de altfel, și la ceilalți naratori contemporani. Surprinzător este și numărul remarcabil de neologisme², mai ales în domeniul militar și diplomatic (de pildă soldat, regiment, pedestru, pedestrime, batalion, artilerie, cavalerie, baterie, admiral de flotă, ambasadă, condițiile păcii, a naturaliza, a invita etc.).

Autorul este un povestitor sfătos³, comunicativ, uneori plin de spirit și ironie.

Iată cum descrie el cele întîmplate în capitală și în vecinătatea ei după sosirea lui Ipsilanti cu eteriștii lui: „Și de atîte trăsnete de arme să făcuse nor deasupra orașului de fum. Și nimic nu ne puteam pricepe ce va să fie acest lucru așa fără veste. Iar lauda grecilor așaza scaunele în Tarigrad. Și iarăși iar lauda crailor zmintea mintea înțelepților... Iar băjenie, neconținut să tot căra unii: care scăpa în Brașov, alții prin Căldăroșani, pînă Znagov, în Cernica, în ostrovu Herăstrăului și al Fundenilor, alții în Țigănești, alții la munți și pînă Cîmpina, carii pînă unde ajungea, alții prin păduri. Băhăia pădurile de oameni și de vitele țaranilor, că să rădicase toate satele în băjenie și ajunseseră pînă în vîrfurile munților și pînă în hotarul neamțului“.

Stilul său este clar, curgător și plastic. „Toti nebunii să înțeleptiseră ca mieii și eram morți de jumătate; adăstam ca oile junghierea“, notează el mai tîrziu, cînd trupele turcești au intrat în București să curățe orice urmă de răs-

¹ Ca, bunăoară, limba lui Grigore Andronescu, bucureștean și el, dar de altă origine și cultură.

² Ca și la Dionisie Eclesiarhul.

³ Felul său de a povesti și modul de a expune se aseamănă întrucîtva cu cel al lui Dionisie Eclesiarhul, contemporanul său, desigur mult mai învățat.

culat. „Iar întru aceste două zile — cât timp a ținut uciderea oamenilor lui bimbașa Sava — vaiu ajungea la cer. Părea ca pîn urechile omului să învîrtea mori. De la o vreme perise și frica. Umblam ca niște amețiți“.

Dar fraza sa poate fi transpusă uneori și în rime populare, ca, de pildă, aceasta :

„Iar Todor, în Cotrăceni, își punea titla de domn.
Iar cîți boeri mai era
toți asculta
și ce le poruncea
aceea făcea.
Boeri boerca.
poștile la el venea,
judecăți făcea
și jălbi primea.
Golania se inveselea,
boerii ca la un stăpîn îi slujia“.

În sfîrșit. întîlnim în scrisul său și timide imagini poetice : „Fiule, aceasta să o aibi în toată viața ta scrisă pre lespezile inimii tale“. Își încheie el seria învățăturilor către fiul său. pentru ca în altă ordine de idei să arate că o dată cu înlăturarea lui Napoleon „au încetat valurile mării cei necontenite a pierzării ostășești. ce nu mai avea sfîrșit niciodinioară“.

De aceea Ioan Dobrescu. în comparație cu ceilalți autori de notițe istorice din timpul său. aduce prin scrisul său elemente noi și interesante pentru cei ce se ocupă cu studiul limbii. și în special cu cel al dialectului muntean, orășenesc, de la începutul secolului trecut.

CONCEPȚIA AUTORULUI.

ATITUDINEA SA FAȚA DE BOIERI ȘI DE REGIMUL LOR POLITIC

Cronica lui Ioan Dobrescu. fiu de cojocar, el însuși cojocar, știutor înșă de carte pentru a fi și dascăl la biserică, apoi negustor, poartă pecetea luptei dintre nou și vechi. luptă care în societatea românească de la începutul secolului al XIX-lea își găsește expresia în procesul de destrămare a feudalismului și de trecere la relațiile burgheze.

Opera sa. adică tot ce cuprinde manuscrisul său, inclusiv însemnările sale istorice, este străbătută de misticism. La baza ei stă o concepție teistă, proprie cronicarilor medievali. dar și naratorilor din timpul său¹. Ca și cronicarii medievali și ca și cei contemporani, el nu se poate desprinde din mrejele misticismului atunci cînd înregistrează cutremurele de pămînt, cometele, eclipsele de lună, incendiile, furtunile, inundațiile, epidemiile, lăcustele, foametea etc. care au

¹ În special lui Dionisie Ecclesiarhul.

bîntuit țara în vremea lui. Toate acestea nu sînt, potrivit concepției lui, decît niște „semne” prevestitoare de noi evenimente, poate și mai înfricoșate, ca pedeapsă pentru păcatele oamenilor și ca măsură pentru îndreptarea lor. Ca să dezlege aceste „semne”, țircovnicul de la biserica Batiștei, de altfel ca și antecesorii săi din lumea medievală și, desigur, ca și alte fețe din timpul său, apelează la „gromovnic”, acea carte populară cu ajutorul căreia credeau unii că se poate prezice viitorul după tunete și fulgere.

Incendiul din anul 1804, dar mai ales ciuma din 1813—1814, autorul le atribuie fărădelegilor contemporanilor săi, iar ca mijloace de prevenire recomandă revenirea la credință. Naiv, deși interesant, este și rechizitoriul ce-l face cu această ocazie moravurilor, luxului și rezultatului pătrunderii modei și ideilor apusene în societatea românească din acel timp, mai ales a „învățăturii” lui Voltaire, „acela, urîtul lui Dumnezeu, pe care îl avea păgînii (adică cei ce-l citeau) ca pe un Dumnezeu”¹.

O atitudine tot atît de înapoiată, dictată desigur și de sentimente anti-grecești și xenofobe, adoptă cronicarul și în ceea ce privește începuturile primului teatru, firește grecesc, din București, ridicat de Ralu Caragea. Arderea clădirii acestui teatru, „capiștea dumnezeilor elinești”, îi oferă un prilej de adevărată desfătare, urmat în același timp de o nouă predică la adresa compatrioților săi, care în loc de icoane își umpleau casele numai cu „dumnezei elinești tiposiți”, adică pictați.

În schimb, cu un entuziasm, de astă dată izvorît din mîndrie națională, privește el începutul învățămîntului superior românesc, și anume numirea la școala de la Sf. Sava, între alții, a profesorilor E. Poteca, C. Moroiu și S. Marcovici, întorși de la studii din străinătate și „adăpați cu mare meșteșug la învățătură”.

Nuanțele mistice, spiritul teist și elementele retrograde din concepția sa dispar însă cu totul atunci cînd cronicarul se ocupă de aspectul economic și social al evenimentelor tratate. În cazul acesta el se ridică la o concepție cu totul nouă și diferită de cea a celor mai mulți dintre contemporanii săi, firește de altă apartenență socială, care se îndeletniceau cu însăilarea unor astfel de cronici². Ioan Dobrescu condamnă sub toate formele exploatarea celor obidiți. El ia poziție critică față de rînduielile existente ori de de cîte ori este vorba de jaful, abuzurile și nepăsarea boierimii și a aparatului de stat față de lumea necăjită.

Iată cîteva exemple. Țara suferă, între altele, din cauza jafului păturii conducătoare: „Iar mai-marii noștri, cu mîncătoriile, încît nu mai era de suferit, și nu numai partea mirenească, ci și cea bisericească”. Situația se va putea îndrepta „de vor mai înceta dregătorii di[n] jafuri, și partea bisericească să smerească și să îndrepteze pre cei greșiți și să nu-și iasă din cinul său. să nu se bucure la dobînzi să vînză darul cu preț să dea voc cuivașilea pentru bani”.

¹ Moravurile societății românești din acest timp sînt criticate și de Zilot Românul, într-un mod însă mai puțin violent.

² Dintre aceștia, numai Zilot Românul, descendent dintr-o familie de boieri și clerici, critică totuși jaful boierilor și goana lor după bani și lux, corupția aparatului de stat și abuzurile clerului, mai ales ale călugărilor greci. Grigore Andronescu, boier nou, care se întreține mai ales din venitul agonisit din diferitele slujbe la stat, nu se împacă, după cum era de așteptat, cu marea boierime, și în special cu boierimea grecească. Naum Rîmniceanu, călugăr format în mediul privilegiat al clerului, se ridică numai împotriva domnilor și boierilor fanarioți.

Starea disperată a țăranilor din timpul lui Ioan Caragea se datorează, după aprecierea justă a cronicarului, în primul rînd exploatării boierilor și a aparatului de stat: „Iar în Țara Românească cine poate spune jafurile și grelele biruri ce năștea apururea de nesățioșii boeri, încît creștinii [țărani] nicăiri nu mai avea loc, că fugea din loc în loc, alții peste Dunăre, și nicăiri odihnă nu avea“. Capul exploatării este domnul: „Pre aceste vremi [1816], domnul Caragea pîrlea țara cu felurimi de mîncătorii, potvezi, zaherele, cine mai poate socoti, făcînd neguțătorie cu bucatele în țara turcească, cît și în țara nemțească, pînă au început a scădea bucatele din preț“.

Boierii nu se lasă de huzurul lor nici în fața lui Tudor, care se apropie de porțile capitalei: „Și mai vîrtos boerii nebuniseră în baluri și în plimbări și în mîncătorii și de celelalte nu-și aducea aminte“.

Nepăsarea boierilor de lumea necăjită reiese clar din următorul citat în legătură cu intenția lor de a pleca la moșii sau de a fugi peste munți de frica izbucnirii unui război între ruși și turci în toamna anului 1827, invocînd însă ciuma drept motiv pentru fuga lor: „Alții dovedea că boerii, nu că doară pentru ciumă vrea a ieși pe afară, ci numai că de să va întîmpla ceva din partea turcilor, a veni cu vreo răutate asupra țării, după cum să vorbea de norod... ei să-și aibă prileju a cacerdisi peste munte, precum și alte dăți, să lase norodul în pătîmire și numai de ei să fie bine“.

Dar nu numai atît. Autorul lasă impresia că demască însăși incapacitatea aparatului de stat și că se face interpretul neîncrederii maselor în regimul politic boieresc corupt. Aceasta rezultă din cele scrise de autor în privința măsurilor luate în capitală în anul 1824 împotriva ciumei: „Și s-au pus și lăzăreturi pentru ciumă... Încă de la luna lui aprilie, tot s-au apărat orașu Bucureștilor de năprasnica boala ciumii cu lăzăreturile de primprejur. Ci, fiindcă orînduilele ciocoiești sînt ca niște jucării copilărești, de aceia nu au putut da nici un nezam drumașilor. Pentru că măriia-sa vodă într-un fel da porunca orînduiților epistați du pă la lăzăreturi și ei într-alt chip urma. Că pre unii din călători, ce venia din locuri curate, îi ținea la lăzăret, iar pre cei din locuri molipsite, ce venia la București, cu darea de bani nici un lăzăret nu făcea, ci-i slobozea în tîrg cu răvașe că ș-au împlinit lăzăretu, socotind această pază drept cîștig, după obicei ciocoiesc“.

Simpatia lui se îndreaptă către lucrătorii, micii meșteșugari și micii negustori din orașe și către clăcășimea satelor.

La el găsesc pomenit și cuvîntul de muncitor în înțelesul de meșteșugar, om sărac, ce se hrănește din munca palmelor sale. Iată ce scrie el despre acești oameni cu ocazia panicii care cuprinse lumea din București în anul 1828, înainte de a se ști dacă vin rușii: „Și cu acest fel de învălmășituri, bieții neguțatori și partea sărăcimii, ce să hrănea cu munca mîinilor, în mare nevoie și scăpătăciune ne aflam. Că la partea neguțătorească alișveriușul să tăese, asemenea și la muncitori, n-avea de unde lua para, că n-avea ce munci. Că cine sta să lucreze meșteșugu, fiind toți gata de fugă?“.

Situația materială și apartenența lui socială îl fac să se considere, la un loc cu cei din clasa lui, burghezia în dezvoltare, patriot, în sens de cetățean cu drepturi și datorii față de țară. Toți ceilalți, și în primul rînd boierimea, nu sînt pentru el decît niște ciocoi, față de care își manifestă o vădită antipatie.

De relevat ura sa față de turci în timpul războaielor din anii 1806—1812 și 1828—1829, purtate pe teritoriul țării. De aceea autorul participă la entuziasmul maselor cu ocazia alungării turcilor din București în anul 1806, când „să ținea norodu după ei ca la nuntă”, și exprimă sentimentul de ușurare și simpatie cu care masele primiră armata rusă în anul 1828, când, „tot norodul văzînd, nu numai frica s-au depărtat de la noi, dar bucuria pentru izbăvirea noastră unde-o pui pentru atîta nevoie ce am pățimit din partea procleților de agareni”, adică a blestemaților de turci.

VALOAREA CRONICII CA IZVOR ISTORIC

Analiza conținutului acestui izvor narativ și confruntarea textului său cu textul cronicilor din acel timp publicate pînă acum ne scoate la lumină exactitatea datelor și lucrurilor tratate, precum și noutatea unui șir întreg de întîmplări, neconsemnate de ceilalți cronicari contemporani.

Pasajele din cronică privind evenimentele tratate și în cronicile timpului aduc noi precizări, corectează și completează informația cuprinsă în ele.

Cronica are o importanță deosebită pentru anul 1821. Evenimentele legate de răscoala lui Tudor Vladimirescu și de acțiunea Eteriei sînt tratate de Ioan Dobrescu mai scurt și mai simplist decît o fac naratorii anului 1821, dar uneori mai original și mai interesant decît aceștia. Cronica sa aduce apoi, ca nici una dintre cele cunoscute pînă acum, amănunte despre cele petrecute în București în urma măsurilor de represiune sîngeroasă dictate de comandantul turc.

Unele părți ale cronicii, cuprinzînd întîmplări care nu și-au găsit reflexie în celelalte narațiuni contemporane, au valoare de document unic. Este vorba înainte de toate de partea ei ultimă, care cuprinde deceniul următor anului 1821, inclusiv războiul ruso-turc din 1828—1829. Cronica lui Ioan Dobrescu umple deci o lacună simțitoare în istoriografia românească de la începutul secolului al XIX-lea.

*

La transcrierea textului chirilic s-a folosit metoda fonetică, cu respectarea noii ortografii. Întregirile s-au pus în paranteze drepte, iar pentru corectări, completări și lămuriri s-a trimis în josul paginii. Unele traze și pasaje fără conținut istoric etc. au fost omise prin puncte de suspensie (...). Un glosar la sfîrșitul textului cronicii explică termenii vechi și mai puțin cunoscuți.

TEXTUL CRONICII

CUVINT PENTRU DOMNUL CONSTANDIN IPSILANT VOIEVOD CE AU DOMNIT ÎNAINTE ARMII ROȘEȘTI AICI ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

Fiindcă la leat 1802, octomvrie 14, marți, în zioa de preapodomna Parascheva, au trecut numitul domn Dunărea la Olteniță și au venit în satul lui Scarlat Ghica, ce să numește Rădovanu, unde era toată gătirea conacului strinsă și întrind în beserică să să închine cu doamna sa Elisafta și după închinare au eșit domnul înaintea besericii și în loc s-au făcut un cutremur mare, care ne-au povestit și din o[a]meni mai sus de cîte o sută de ani că, ca acesta nu s-au mai pomenit, nici părinții lor n-au pomenit. Și numaidedit au căzut bolta besericii, încit puțin au rămas să apuce pă doamna de desupt, ei grăbind, au eșit nevătămată. Iar casele în feluri s-au zdumricat, întrucît și domnul au rămas rău mihnit pentru acest semn gro[a]znec.

Iar aici în București multe sfinte beserici s-au zdumricat, altele mai de tot ; hanurile asemenea, case mari, ziduri întemeete asemenea s-au zbrențuit. Iar pămîntul pă alocurea să deschidea cît ar încăpea un om cu calu. Și după ce au încontenat cutremuru, au stat pămîntul crăpat pînă a două zi. Atuncea au căzut și Colțea, turnul cel nalt din București, ce avea întru sine ceasornec, pînă unde să vede acum, ce era lucrat cu mare meșteșug și cu pietri în tot chipu, care să vedea departe de București cale de trei ceasuri, cînd era senin și mai departe. Și acest cutremur s-au făcut pă la amiazăzi, era la șapte din zi, iar prin crăpăturile pămîntului eșia nește apă cu humă neagră ce pûtea întocmai ca pucioasa. Și era în zi de marți. Iar duminică, octomvrie 19, au întrat cu halai în București și au șăzut în scaunu său.

1802, octomvrie 19, Io Constandin Alexandru Ipsilant voievod, domn a toată Țara Românească, s-au așăzat în scaun în București domn, cu doamna sa Elisafta.

După acest cutremur și după așăzarea domnului, în doi ani nu lipsea focurile din oraș, ci în toată vremea apur[u]rea să tot aprindea case mari, hanuri. încit era o mirare.

Iar la leat 1804, august 28, duminică pă la prînz, înaintea Tăerii capului Sfîntului Ioan Predideci, au apucat focu tîrgul de la o spițarie din Șălari. Și tîrgul atuncia era învălit cu samar, și atîta s-au aprins de gro[a]znec, încit tot temeiu tîrgului au ars.

De unde și pînă unde au ars tîrgu Bucureștilor

Din hanul lui Șarban Vodă ulița înspre răsărit pînă în gura Păscării în prăvăliile Vladului păscaru ; și din Po[a]rta din Sus pînă la Sfîntul Ioan din podu Beilicului, îndărăt pînă la Bărăție ; și din beserica Curții Vechi încoace iar pînă la Bărăție ; iar de la Bărăție ulița ce merge spre consulu nemțesc pînă la Ghiulolo ; iar de la Ghiulolo ulița spre curtea Pușcării, pînă la Po[a]rta din Jos ; iar de la Bărăția ulița Boiangiilor iarăși pînă în ulița Bogasierilor ; pă din dosul Boiangiilor ulița pînă în hanu lui Piper, cu casele Chiriteștilor ; iar din răs_pintia cea mare, de la po[a]rta Sfîntului Gheorghe Nou ulița pînă în hanu lui Filaret, cu hanu lui Piper și cu hanu Sfîntului Gheorghe ; tîrgu Cucului cu totu pînă în Păscării : doă ulițe ce urmează una din Lipticani și alta de la ulicio[a]ra Sfîntului Necolae spre Po[a]rta din Sus, amîndouă, și puțin spre Moruzo[a]liia, din răs_pintiia de la Her pînă în zidu hanului Colții, cu hanu lui Sanfir ; doă poduri pă gîrlă, unu la Po[a]rta din Sus, altul al lui Manuc, cu hanu lui Manuc ; și încă un pod ce merge peste gîrlă la casele ispravnicului de ungureni în dreptu hanului lui Manuc, și acela au ars, și casele de peste gîrlă. Pînă la aceste semne s-au săvîrșit focul. Mulțime de neguțători s-au stins cu totul.

Aceste două semne mari s-au făcut în zilele acestui domn, una cutremuru, alta focul.

*

Deci fiindcă turcii mărginași din Ibrăilă pînă în Diiu era toți împerechietți, că să mîncea după obiceiul lor ca cîinii unii cu alții și beleașa lor o trăgea ticăloasă no[a]stră de țară cu dări de bani și cu zaharele ; dacă lua unii, apoi cerea și ceilalți, cu cuvîntu : „cum, aceleia ai dat, dar noaă de ce nu ne dați” ? ; naziru de la Ibrăilă să bătea cu unii, Ilicolo¹ de la Drîstor să bătea cu Trestenicolo² de la Ruș, Pazvantolo³ de la Diiu să bătea spre Necopoie⁴, și aici, noi și țara, eram tot pă gata de fugă, cînd ei sta cu ochi s_giți asupra țării, ca deodată să o înghiță.

Și mai vîrtos dieniî, că în trei rînduri au jăfuit cele cinci județe de peste Olt, cît și orașu Craiova, și le-au ars și au omorît bieții creștini, și era o mare răutate în țară. Cu toate că mai înainte, nu prea de demult, Moruzu vodă s-au ispitit cu ostașii din țară să să apere de pazvangiî dieni, cît și Mihai vodă Suțu cel bătrîn, cu poruncă împărătească, pînă la o vreme, și nu le-au mai putut sta înainte, că au năvălit păgînii mulțime și au venit pînă în marginea Oltului la Cremenari, vrînd să treacă încoace spre jaf. Dar i-au împiedecat apa Oltului fiind prea mare și de aceea n-au putut trece și nici poduri n-au avut, fiind toate înecate dincoace.

Și atunci, de frica aceea au fugit domnul Mihai vodă în țara ungurească, și lumea toată, om peste om da, unii cine prohtacsise cară cu chirii mari, care le da mîna, au încărcat, iar ceilalți fugea cu copiii în spinare, încolo lăsase tot. Pînă încît domnul au lăsat curtea și scaunu, întregă cu[m] era, de căra craii arnăuți sculele ce să găsea, arme, așternuturi, argintării, condecele vistierii și ori [ce], iar cu cuca lui vodă ajunsese de mătura mișăii

¹ Illico-glu.

² Terestenico-glu. Tersnicli-glu.

³ Pazvantoglu.

⁴ Nicopole.

pă jos. Astfel de bătaie de joc era, dar jafuri pă unde ce găsea. De unii fugea lumea, alții era aici !

Așa și domnul Constandin Ipsilant, mergînd cu ei pînă la o vreme și nemaiputînd suferi cererile lor și stînd tot cu grija în gînd pentru pornirea turcilor, să nu treacă încoace, după cum au și trecut în scurtă vreme ; al doilea franțozii cu mijloc umbla să apuce ticăloasa țară în mînă, după înștiințările ce-i venea de acolo, au prebegit și el cu toată casa lui iarăși peste munte în țara ungurească și de acolo în Rosiia. Și numaidecît umplu turcii Bucureștii și țara, și ce turci hoți, cei mai aleși !

Leatul 1806, luna lui noemvrie, după fugirea domnului Constandin Ipsilant în Rosiia, ne-am pomenit unde să cară turcii în București de au umplut toate locurile. Iar din boeri și neguțători, cîți apucaseră de eșiseră afară, au scăpat, iar cîți au rămas aici, vai, vai ! Cînd de cînd ne adăstam sfîrșitu. Supărări gro[a]znece ne făcea cu cheltuiala, baclavale, pilafuri, alte lucruri care nu ne era prin putîntă, să plimbăm caii, să le rînim, să le facem focuri și, cu un cuvînt, sabiia la gît și vorba : ia azi, ia miine să ne dea iama.

Însă în mănăstire în Radu Vodă rămăseseră de la domnu ca vreo sută cincizeci de arvați și să ținea bine acolo și puțintel turcii avea o fărîmă de grijă, avînd în socoteală că sînt mulți și au și tunuri. Și în cîteva rînduri, cu felurimi de momenele au vrut să-i scoată de acolo, dar ei nicidecum n-au vrut să iasă.

Iar cînd fuse pă la Sfete Necolaie, veni turcilor veste că vin muscalii și au trecut și Focșanii încoace. Apoi atunci să vezi grozăvie și frică. Și numaidecît să sculară turcii cu Mahmut tiran și cu buluchaba Chirca și Cara Feiz și le eși înainte la Glodeanu, dincolo de Urziceni, să poprească pă muscali, neștiind noi unde merg. Iar cînd sosi armia rosească la Glodeanu, eșiră mulțime de păgîni înaintea lor și năvăliră asupra lor, după obiceiul lor. Iar ei alt nimic nu zicea, ci numai atît : „cerem drum la sfranțozi”. Iar turcii da cu armele de-i omoria. Iar cînd s-au pomenit turcii, s-au văzut încunjurați din toate părțile de cazaci, iar din față în tunuri. Și cîți au scăpat din turci, i-au luat cazacii în goană și din zece unul s-au întors, astfel de gro[a]znec i-au izbit. Și cum au sosit aici, do[a]ră noaptea au rămas, că tot noaptea au venit. Iar a două zi,¹ care încotrou vedea apuca drumu, iar cari era mai tari de cap sta pe loc să mai vază.

Această bătălie fu la leat 1806 dechemvrie 8.

Iară pînă seara sosiră olace că să apropie muscalii. Și mai rămaseră și în noaptea aceia turcii în București. Iar în 12 dechemvrie, deaca luară turcii toți veste că sînt muscalii aproape, hoții lui Cara Feiz, ce era prin mahalele din jos spre Tabaci, au eșit de cu seara la Văcărești și au aprins două case acolo și s-au luat drumu, avînd două frici: una de muscali, alta de arvații din Radu Vodă. Iar Mahmut tiran nu să săturase de la Glodeanu, cî socotiia a douăzece să-și facă pohta să arză, să tac, să jefuiască și rămase no[a]ptea.

Iar a două zi, dechemvrie 13, cînd fu pă la prînzucior, odată fără veste să auzi trei tunuri la Colintina. Iar turcii din București, care cum au

¹ În manuscris, după cuvîntul și urmează, inutil, s-au.

putut, așa au încălecat, unii fără frîie, alții fără scări, alții pă jos, pă toate ulițele grămadă, n-avea loc, iar alții căuta locuri, să să puie la meterezuri să să bată după ziduri. Iar deaca văzură că nu e de a sta, începu a fugi în mitropolie, cîți era călări, iar carii era pă jos, n-avea loc de cei călări.

Atuncea, după ce luarăm în știre noi și mic și mare că au intrat muscalii, luară o îndrăzneală norodu și porunciră să să tragă toate clopotele. Și numaidecît începu a urla clopotele pă la toate mănăstirile din București și la mari și la mici¹ cît îți lua auzul. Și eșiră acei arvați din Radu Vodă și după dinșii norod mult, călărime, și luară pă turci în goană din dealul mitropoliei și apucară prin livedea Vlădichii. Alții, sîrbi, greci, ascunși prin șanțuri, ce sînt împrejurul grădinilor, îi luoa în glonțuri, pînă scăpară afară de oraș și luară cîmpul și fugea turcii plini de scîrnă. Iar cei du pă jos, cîți au scăpat afară din oraș, i-au ciocîrtit piste cîmp pă la odăi, pă la cișmiișoa Radului Vodă, pă la Sabar. Și să ținea norodu după ei ca la nuntă. Iar pînă la o vreme da și păgînii. Iar deaca fărșiră gloanțele, lepădără armele. Iar cazacii donți², cum sosiră, nu le mai căuta de arme, ci năvăliră cu sulilele într-însii și-i curăță numaidecît și-i goni pînă în Argeș. Iar cîți turci scăpară de acolo, tocmai în Giurgiul să sprijiniră și nici în Giurgiul nu stătură, ci trecură la Ruș. Atuncea peri un cazac donț, forte voinic; spunea că singur 17 turci au omorît, și atuncea un bimbașe turc l-au luat la ochi și tocmai în piept l-au lovit cu glonțul, și aci pă loc l-au ucis și pă el alt cazac. Aceste s-au făcut la venirea muscalilor.

La leat 1806, dechemvrie 13, au intrat armia rosească în București, a două zi de sfîntul părintele nostru Spiridon făcătoru de minuni, joi la 8 ceasuri din zi.

La 25 au plecat căzăcimea de au pus streji spre Giurgiul i la alte mărgini. Trei polcuri sibirtchii³ au intrat întîi în București ai lui Bahmet⁴ ghînăral. Trei polcuri apșoronțchii⁵ ai lui Miloradovici ghînăral. Trei polcuri alonțchii⁶.

Întru această lună a lui ghenarie, după dichemvrie, după venirea muscalilor, au eșit turcii de la Sfiștog⁷ pă la Zîmnice la Mavrodin i la Măgură. Și era zăpadă mare și muscalii au plecat, puțini dragoni, puțini usari⁸, volintiri mai mulți și au izbit pă turci acolo la Măgură și foarte i-au speriiat. După aceea au fugit turcii și văzură că muscali sînt puțini, o streajă, s-au strîns turci mulți și au izbit pă muscali și s-au luat numai în

¹ Repetare în text: „Iar deaca văzură că nu e de a sta, începură a fugi toți în dealul mitropolii, cîți era călări, iar carii era pă jos, n-avea loc de cei călări. Atuncea, după ce luarăm în știre și mic și mare că au sosit muscalii la marginea Bucureștilor, luară o îndrăzneală norodu și porunciră să să tragă clopotele. Și numaidecît începură a urla clopotele pă la toate mănăstirile...”

² De la Don.

³ Regimente siberiene de grenadieri.

⁴ Bahmetev.

⁵ Denumirea, după peninsula Apșeronski, pe țărmul apusean al Mării Caspice.

⁶ Regimente Olonețki de infanterie; denumirea provine de la gubernia Olonețki.

⁷ Sfiștov.

⁸ Citește: husari.

săbii. Atuncea au pierit muscalii, mai mulți voluntiri, că puteam să zicem : era turci 16 pă un muscal. S-au luptat mult cu ei, dar n-au putut izbîndi nimic. Au fost izbînda turcilor. Aceasta s-au făcut la leat 1806.

La leat 1807, la martie, s-au rădicat oastea toată și s-au pus ordiia în cîmpul Velicului în preajma Giurgiului și au stătut acolo pînă după Paști. Și să izbea streji de multe ori pă la Coșeni, pă la Slobozia, pîn cîioflicile turcești, iar bălăie mare nu s-au făcut.

Apro[a]pe de sfîrșitul lui aprilie s-au tras ordiia din cîmpii Velicului la Copăceni, de la Copăceni s-au tras la Șintești¹, de la Șintești la Văcărești. Iar de unde să scula muscalii, cădea turcii în loc. Pă [urmă] au venit turcii la Șintești, la Sabar, fiindcă avea turcii vorbă între dînșii cu vezirul să năvălească odată pă la toate vadurile, fiindcă muscalii era puțini, să zicem 10 mii în toată țara, și mai era ca două mii usari rumâni i cazaci voluntiri și țara era coprinsă de iscoade.

Deci Miloradovici ghinăralu simți cum că au eșit mulțime de turci pă la Călărași și au pornit spre București. Ce să facă ? Din toate părțile încunjurat de păgini, dete poruncă norodului, de vor vrea să șază în București, bine, iar de unde nu, să să ducă care încotru va vrea. Apoi atunci, unde erai să vezi frică și cutremur ! Că ascultam tunurile turcești de la Șintești. Dar dedeșe Dumnezeu un potop de apă foarte mare, cit să ține Sabaru și Ciorulgîrlă² tot una, nu să cunoștea vadul lor, iar luncile pline de apă. De carele mult solos am avut. Iar după ce să băjeniră Bucureștii, rădică Miloradovici ordiia de la București și o mută la Colintina, în drumul lor. Pînă seara făcură toată gătirea ordii, iar dimineața nu să mai văzu muscal. A două zi era Sfînta Troiță. Noi socoteam că au fugit muscalii, adăstam turcii. Și întru această noapte au ajuns la Obilești și în răsăritul soarelui s-au început războiul deasupra Obileștilor la Movila Săpată. Și au înfrînt pă turci și ciți au omorit acolo, pre alții i-au adus pînă seara robii la București, steaguri, trei tunuri, noă sfanțozestii³, arme. Și atunci era să-i gonească pînă în Dunăre, ci le-au sosit carte de la poliție din București cum că turcii fac meșteșug pă apă să treacă într-acastă noapte în București și pentru aceasta s-au întors îndărăt pînă seara și s-au așăzat strejile pă malul Sabarului. Și așa, văzînd turcii pă muscali, socotiră cum că „noi știm că muscali la Obilești și ci aicea sînt ascunși în pămînt”. Atuncea s-au spart toate ordiile turcilor și s-au întors înapoi. Apoi au început iarăși să să strîngă lumca care au fost pă aproape, carii au fost trecuți în Brașov au venit tocmai toamna pă la casele lor și multă pagubă s-au făcut creștinilor.

Mai era un ghinăral ce-i zicea Kamențki cel mare⁴, nu cel mic⁵ carele au făcut războaiele cu turcii, și acesta era la Slobozia lui Ianache, dar îi venise veste și lui și să rădicase cu oastea lui de s-au dus la Ibrăilă. Acolo era și Prozoroski⁶. Și multă oaste i s-au prăpădit lui Kamențkii acolo, că-l vinduse Prozoroski la turci.

¹ Citește : Șintești.

² I d e m : Ciorogîrla.

³ Franțuzestii.

⁴ Serghei Mihailovici K a m e n s k i.

⁵ Nicolai Mihailovici K a m e n s k i.

⁶ Alexandr Aleksandrovici P r o z o r o v s k i.

Mai era alt ghinăral, Milidon¹, la Urziceni, și acesta s-au tras tot acolo la Ibrăilă.

Mai era alt ghinăral, Isaiia². Acesta era orînduit la Craiova. Acolo au săzut pînă la moartea lui.

Iar Costandin vodă Ipsilant, după ce au venit armia rosească la București, fiindcă printr-însul s-au lucrat aceste trebi, tot atunci în iarna aceea, după venirea muscalilor, s-au înturnat și el înapoi la scaun în București. Ci, văzînd atîta frică întru această vară, și despre Prozoroskii ghinăral avea pizmă multă, că nu-l lăsa în voia lui și mai vrea să-l dea în mîinile turcilor, deci el văzînd acestea, s-au sculat și iarăși s-au întors la Rosiia. Deci ajungînd el la Buzău, vrea să rămînă seara acolo. Dar unul din muscalii ce era împreună cu el pă drum simțise de oare unde lucrul și nu l-au lăsat să rămîie acolo, ci au trecut apa de ceia parte. Și în loc au sosit turcii a două zi și nu l-au putut afla, iar oareșce din calabalicuri i-au luat. Atuncea au perit de sabie mulți neguțători, cît și oameni mai proști, ca la o sută de suflete. Pre alți i-au ales de i-au luat robi și i-au dus la Ibrăila și acolo i-au slobozit nazîrul și s-au întors înapoi, zicînd că „eu v-am trimis după muscali, iar nu după raia”. Atuncea au ajuns turcii pînă la Fulga și multe jahuri s-au făcut creștinilor, atît to[a]lele cît și dobitoacele li le-au luat.

1808, mai, iar au purces Miloradovici înăral asupra Giurgiului și au început a sparge cioflicile turcești. Apoi au spart Slobozia, unde era saraiul Trăsticului³. După aceasta au intrat în Giurgiul, iar turcii s-au închis în cetate, ce este în malul ezerului. Și acolo au năvălit muscalii cu scări, să pue peste șanturi, să intre în cetate. Cî, turcii după mal cu niște lănci lungi le tăia mîinile, capetele, dar tot răzbiia înlăuntru, că începuseră a sări înlăuntru. Și iarăș cum au sosit Prozoroskia⁴ au zis să să înto[a]rcă înapoi și așa bătînd toba s-au înturnat înapoi. Și acolo s-au prăpădit sibirtchii polc mai de tot, că i-au luat turcii în puști și în tunuri din cetate și mulți au perit. Că și aicea era meșteșug, că nu vrea să fie izbînda lui Miloradovici. Și de acolo s-au întors la București, rădicînd orășanii toți cu dinșii, creștini, de i-au adus la București cu totul. Și nici atunci nu s-au putut lua Giurgiul.

După acestea toate, ce mai în sus am arătat, la 1809 s-au împăciuit muscalii cu franțuzii și au început a să căra oaste în Țara Românească din destul, înărali mulți, întii Melhison⁵, carele au murit aici în București și s-au îngropat la mitropolie, al doilea sfert-maș Pangration⁶, al treilea Kamențki, iar peste căzăcime marele Platov. Și s-au umplut țara de muscali și au început a să așaza podul peste Dunăre la gura Balii asupra Hîrsovi⁷.

1810, mai 20, în noaptea sfîntului Costandin, s-au așazat de muscali podul pă Dunăre la Olteniță, fiind comăndir marele graf Kamențki al

¹ Poate Meyendorf.

² Isaev.

³ Terstenic-oglu.

⁴ Prozorovski.

⁵ Ivan Ivanovici Mihelson (Michelson).

⁶ Petr Ivanovici Bagration.

⁷ Citește: Hîrsovi.

doilea¹ peste armia rosească. Și întru acea noapte s-au izbit Turtucaia și întru acel zgomot au perit turcii ca la o sută, iar vii s-au prins ca la cincizeci.

Iar Ibrăila s-au luat la leat 1809, noembrie 19, vineri la trei ceasuri din zi, fără bătae; s-au dat turcii singuri.

Iar după ce s-au așezat podul la Hirsova, s-au luat Hirsova și alte orașe din împrejur din Dobrogea, fiind Prozorowski întâia începătură. Acolo au perit și el în Dobrogea. Apoi au rămas Pangration până la o vreme și l-au chemat înlăuntru. După Pangration au mai fost alții, apoi au venit comandir peste oști Kamențki al doilea², carele am zis mai sus că au așezat podul la Olteniță.

Să vedeți de acesta câte războ[a]e au făcut cu turcii.

1810, mai 24, s-au lovit muscalii cu turcii asupra Pasargicului³ și s-au prins vestitul sararscher Ismail pașa Pehlivanul, împreună cu alt pașă și cu cei mai aleși ai lor, numai vii 1700, afară de morți, 50 de baerace, 17 tunuri, 2 toiuri și alte multe. Acest Pehlivan mult război au dat cu muscalii la Ibrăila. Foarte om viteaz au fost, dar tot au căzut în cursa muscălească, că e ciudată.

1810, mai 30, într-o luni, în săptămîna Moșilor, s-au început războiul la Dristor și a două zi în 31 s-au și luat, necurmînd bumbaralele nici cum 24 de ceasuri, pînă s-au aprins înlăuntru și s-au predat turcii. După aceasta s-au prins Calimache, domnul ce fusese la Iași, a treia zi, fiindcă să afla în Arnăutkioi și după ce prinse veste că vin muscalii, vru să fugă, dar îl ajunse muscalii cazaci. Încă l-au și înțepat la vreo două locuri, fiindcă făcea nazuri, nu vrea să să dea.

1810, iunie 10, s-au luat orașu Razgrad; s-au plecat turcii de bună voie și nu i-au stricat, ci cu neveste, cu copii cu tot i-au rădicat și i-au dus în Rusia. Aducîndu-i prin București, încă i-au ținut prin mănăstirile din împrejurul Bucureștilor ca la 2 săptămîni, în Văcărești, în Dudești, Cotrăceni. Apoi i-au dus înlăuntru. Tot atuncea au luat muscalii și Arnăutkioi, fiindcă la Arnăutkioi era numai creștini, turci nu era, și ei s-au împreunat cu muscalii și multe răutăți au făcut turcilor, iar mai în urmă i-au rădicat muscalii cu totul și i-au trecut aicea în țară, iar orașele Razgrad, Arnăutkioi le-au ars muscalii cu foc pînă în temelie.

1810, iunie, fiind Rușciucul încunjurat de muscali, au eșit turcii fără veste dinlăuntru cu socoteală să înșale pă muscali și s-au izbit unii cu alții și au perit din cazacii donți carii era mai aproape cu streaja, pînă au prins veste ordiia cea mare și i-au luat pă turci în goană pînă ce i-au băgat înlăuntru. Atuncea s-au rănit Boșneagul⁴, haianul Rușului, de un cazac cu sulița.

1810, s-au lovit turcii cu muscalii la Șumen și au fost biruința muscalilor și s-au făcut luminație la București, iunie 12.

¹ K a m e n s k i Nicolai, fratele mai mic al lui Serghi, dar mai mare în grad.

² Nicolai Kamenski.

³ Bazargic.

⁴ Bosneac, alaiul Rușciucului.

1810, septembrie 5, au venit bună vestire la București cum că s-au luat Sfiștovul fără bătăe, s-au predat turcii, și s-au făcut lumină mare la București. Iar bătaia ce o făcuseră mai înainte cu Șanțolo și cu un pașă vestit, nădejdea turcilor, că aceștia foarte era vestiți turcilor pentru vitejiile lor, și atîta mulțime ce era cu dînșii, cu totul s-au prăpădit. Că i-au lovit muscalii din trei părți de s-au pierdut și cumpătul de frică și din 30 dă mii mai nu știu ce au scăpat. Această frică i-au făcut pă ei de au dat Sfiștovul fără bătălie și turcilor li s-au dat drumul, iar pă creștini i-au trecut aicea în țară, iar Sfiștovul l-au ars muscalii cu foc pînă în temelie.

1810, septembrie 15, au venit bună vestire de la Ruș cît și de la Giurgiul, cum că amîndoa cetățile s-au predat cu mare rugăciune și i-au ertat marele Kamentkii și au intrat muscalii înlăuntru, iar turcilor le-au dat drumul vii, nevătămați, cu arme cu tot, iar pă creștini i-au oprit înlăuntru. Și aceștia iarăși de mare nevoie s-au predat, că n-au mai putut suferi bumberalele și ghiulelele ce să arunca în Ruș zioa și noaptea și de atunci¹ sfărîmare și aprindere, cît lăcuia numai prin gropi și prin pivniți, ci și acolo îi sfărîma bumberalele.

SĂ VĂ POVESTESC CITE BĂTĂLI S-AU FĂCUT LA RUȘ PÎNĂ S-AU DAT

1. La 1810, la sfîrșitul lui iulie, au dat năvală Zas² ghinăral să intre în Ruș și au trecut peste un șanț. Iar al doilea șanț, fiind foarte întărit cu tunuri multe, într-acea năvală s-au stricat ca la 500 de muscali, iar de rănit s-au rănit 400 mai bine și s-au întors înapoi.

2. 1810, august 22, să înștiință marele Kamentkii cum că s-au stricat armia la Ruș. Lăsat-au Șumnul și cu grabă sosi la Ruș și văzînd că apșoronțchii³ polc mai cu totul s-au stricat, numai decît au silit oștirile să năvălească cu îndrăznire, sau pă bine sau pă rău. Și atît au năvălit, cît au intrat pîste 2 șanțuri. Dar și păgînii își luase îndrăzneală, că tot să vedea ei periți și fo[a]rte gro[a]znic să apăra cu tunurile și cu pușcile. Și iarăși nu putură face nimic cu năvala, că atunci să stricară cu totul aceste 2 polcuri sibirtchii și apșoronțchii și iagări prea mulți din cei mari, căpetenii mulți. Atunci s-au rănit Bahmet⁴ ghinăral și au și murit, și Zas² ghinăral s-au rănit, dară s-au sculat. Și iarăși s-au tras muscalii înapoi împrejurul Rușului. Și cu toți au perit ca la 7 mii, afară din răniți 300 de cară, ce le-au adus la București.

3. Mai înainte de aceste 2 năvăliri ale muscalilor, vrînd muscalii să treacă cu cinci lotci cu tunuri pîntre Ruș și pîntre Giurgiul în Ostrovu de Sus, să bată cu tunurile în doă părți, și în Ruș și în Giurgiul, că foarte era bine de dat de acolo, și cînd vru să treacă, prinseră turcii veste și numai decît începură a arunca cu tunurile și una o înecă, iar pre 4 le prinse

¹ Citește ; atîta.

² Sass.

³ Apșeronski.

⁴ Bahmetev.

și le trase la Ruș în schelă, și pre cîți au găsit într-însele i-au pierdut. Iară peste 3,4 zile s-au slobozit muscalii înot pã apă noaptea și au furat doă și le-au luat, despueti. Și s-au mai dus a doă oră să ia și pe celelalte și au prins turcii de veste și au fugit muscalii.

4. Iar după acestea tot nu s-au lăsat muscalii și au găsit vreme și tot au trecut cu lotcile unde socotiia ei și după ce s-au așăzat bine, au început a bate și în Ruș și în Giurgiul. Iar din ordiia de sus cura bumbaralile și ghiulele ca plo[a]ia, cît și din cestelalte părți din două locuri de 4 locuri cu lotcile și ținură aceasta 3 zile și trei nopți necurmat. Iar noaptea era mai lumină decît zioa. Iar înlăuntru, în Ruș, ce să vezi de fum? Iar cînd s-au alinat tunurile, nici un lucru zdravăn nu să vedea. Și tocmai atunci s-au predat turcii de mare nevoe, că încă pînă atunci nu văzuseră ei puterea Rosii. Socotea că va să să sperie muscalii, să fugă. Acest lucru am cunoscut la muscali bun, că moartea lor o socotesc viață, și cînd pier mai mulți, atunci ia îndrăzneală mai multă; nici nu să laudă, că deacă pere 500, ei zic că au perit 1000. Aceasta.

SA MAI POVESTIM ȘI PENTRU ALTE ORAȘE

1810, septemvrie 25, au sosit și Savarov¹ ghinăral cu oștile lui și s-au tras asupra Șumnului.

1810, octomvrie 21, încunjurînd marele Kamențki Necopoia², iar turcii speriați fiind din a[l]te bătălii și văzuseră și de petrecaniia Rușului, socotind că nădejde de mîntuit nu e, s-au sfătuit cu toții și s-au predat, slobozindu-i cu toate ale lor. Și s-au făcut luminație mare la București. Pînă aicea Kamențki³. De unde s-au așăzat podul pã Dunăre la Olteniță și pînă aicea, aceste războ[a]le ie-au făcut marele graf Kamențki al doilea.

Să povestim cevașilea și pentru Savarov ghinăral. După ce sosi cu oștirile, septemvrie 25, să trase asupra Șumnului. Atunci Kamențki să trase asupra Necopoi. Iar el auzind de atita vrednicii ale lui Kamențki și de atita nume ce luoașe, cît altul pînă atunci n-au luat, numai într-o vară cite cetăți au stricat, fo[a]rte să pizmui cu dînsul. Atunci lăsa și el Șumhul și plecă să vie asupra Necopoi, iar Kamențki veni la București. Iar el, văzînd aceasta, să trase mai în sus la Lohcea⁴.

1811, februarie 14, Savarov ghinăral să sprijini la Lohcea și căută cum ar face să o dobîndească, că era foarte întărită, mai virtos locurile rele, și cu alt mijloc nu putu și căută de găsi oameni carii știe locul pã unde este mai lesne dă intrat, și să depărtă de la Lohcea cam spre cîmp ca la 2 mile și șezură acolo 3,4 zile. Iar turcii, socotind că au fugit de frică, nu să prea strejuia. Iar într-o noapte făcură de tot ostașu cite un foc în locul acela și lăsară prea puțini acolo, și să sculară cu toții înaintea zórilor și merseră acei oameni de le arată locul pã unde era să între. Iar turcii

¹ Arkadi Suvorov, fiul generalului Aleksandr Vasilievici Suvorov.

² Nicopole.

³ Kameniski Nicolae.

⁴ Citește : Lovcea.

nu să temea, că vedea din geamiile lor acolo focuri multe. Socoteala lor era că sînt acolo, mai virtos că despre zioă nu să prea temea ei. Mai mulți dormii. Și odată năvăliră pîhota și făcură loc și la călărime. Și atîta poruncă strașnică au dat ostașilor, cît suflet viu să nu lase, pentru niște cuvinte ce-i trimiseseră turcii că „nu v-ați bătut cu oameni pînă acum ci cu mueri”. Adevărat, că toți hoții du pă unde fuseseră, acolo era adunați mulțime, mai cu asupră decît în Ruș. Și începură muscalii a-i lua în spăngi de la mic pînă la mare, iar căzăcimea sta primprejur să nu scape unul și în trei zile n-au ales turc, creștin, muere, copil, pînă și din pîntecele mine-sa îl scotea afară. Și au ars tot cu foc pînă încît și odăjdile preoților din biserica creștinilor să vindea de muscali prin București, fiindcă mai și creștinii era la un sfat cu turcii. Iar după 3 zile, pre cîți i-au găsit ascunși prin gropi, prin ziduri, pre aceia i-au luat robi și i-au adus prin București. Era mai mulți greci cuțovlași. Și de acolo s-au rădicat cu oștile lui și au venit în București. Și ce să vezi? O grozăvie de oameni mari... Dar nu prea au șazut mult în București..., ci i-au venit poruncă lui să meargă înlăuntru. Și s-au rădicat cu cîțiva oameni ai lui și au plecat la Rosiia.

Deci, mergînd cu poștea pînă la apa Rîmnecului, ce este aproape de Buzău, n-au îngăduit pă surugiu să mai caute vreun vad sau să pue pre cinevașilea că cerce înainte apa, că era mare foarte, și din răutatea lui silit fiind surugiu, au dat în apă și numaidecît i-au luat apa. Iar surugiul au dat înot și au eșit și încă un ofițer ce era cu el, iar Savarov¹, fiind mare la trup și cam îngreuiat dă bere, cum au căzut în apă, n-au mai eșit, acoloa s-au înecat.

Iar marele Kamențki, fiind bolnav, din București, mai mi se pare că era adăpat de neprieteni, mai de Savaro¹, tot au tăragăit vreo două luni, mai trei, în București. Apoi, fiind chiebat și el înlăuntru, au murit pe cale în Moldova. Și să săvîrșiră acești doi viteji buni.

SA POVESTIM ACUM ȘI DE MARELE KUTUZOV SFERT-MAȘUL

După ce să pristăviră acești doi, rămase comindir mare peste toate oștile Rosii și poruncitor marele Kutusov ghinăral.

Atunceă să ridică vezir mare nazîrul Ibraileanul, pe carele îl slobozise muscalii la Ibraila.

Iar cînd fuse la leatul 1811, iunie 24, în zioa de drăgaică, iarăși s-au izbit turcii cu muscalii între Cernavodă² și între Rușciuc, însă după auz spun că turcii au fost ca 30 dă mii numai ai vezirului, deosebiți de 15 mii carii mai era ai altor pași, carii fac 45 dă mii, dar căpătii de sfîrșit nu avea, în toate zilele curgea ca frunza, cu socoteală să apuce Rușciucul deodată întreg de la muscali, că alt loc primprejurul Dunării nu era, că pre toate le arseseră muscalii și nu avea unde să încuiba și numai în Ruș era

¹ Citește : S u v o r o v.

² Citește : C e r n a v o d a.

creștini orășeni, pă loc. Și toți muscalii să strînsese în Rușciuc după unde fusese, iară căzăcimea primprejur, mai pă departe streji, și tot momia pă turci, arătîndu-se lor cîte puțini. Iar într-un rînd au eșit turcii mai mulți cam fără veste și au perit cîțiva cazaci din streji. Iar după ce au văzut că năvălesc turcii cu atîta îndrăzneală, iar pihota ce era în Ruș s-au făcut în două părți, iar alții pă despre Turtucaia pă din jos, și atîta i-au izbit pă turci de trei părți și atîta un zgomot s-au făcut, de nu știa turcii carii încotrou să apuce și mare moarte li s-au făcut, ca la 1000 de oameni, iar vii s-au prins ca la 30, și s-au mîntuit cu fuga.

Și s-au făcut luminație mare la București, iunie 26.

1811, octomvrie, strîngîndu-se armia rosească împrejurul Rușciucului, cît și în Ruș, fiindcă începuseră a vorbi de pace, cei mai mulți ostași rosești să trăsese cam spre Focșani, că iarăși începuseră sfrînzuzii a să scormoni și rămăsese oaste cam puțină în Ruș. Iar deodată atîta s-au pornit turcii, oastea vezirului, mulțime nenumărată și da navală asupra Rușului, orbi, că aflate că au rămas muscali puțini. Iar muscalii, văzînd atîta mulțime de păgînătate, au început a încetu a să da înapoi spre Ruș, iar alții le sta împotrivă mai departe. Și numaidecît dete poruncă marele graf Kutuzov tuturor creștinilor să rădice cu copii, cu ce au, să treacă la Giurgiul pînă la trei ceasuri. Și numaidecît s-au rădicat toți creștinii de au trecut cu mare zor, care cu ce au putut să-și ia. Și după ce s-au rădicat tot omul, au aprins muscalii Rușu și l-au ars pînă în temelie, și multe măr-furi din cele mai havalii, care nu le-au putut rădica în grabă, au ars în Ruș. După aceasta au trecut și muscalii la Giurgiul și s-au strîns podul du pă Dunăre și au intrat turcii în Ruș. Iar după ce s-au umplut Rușul, ne mai avînd păgîinii loc, au mai făcut o ordie din susu Rușului, despre ambară. Iar treizeci de mii ostași aleși turci, cu cai buni, cu arme bune, au trecut noaptea în adaoa Dunării, ce este din susu Rușului în mijlocul Dunării, cu gîndu că odată fără veste să năvălească noaptea din ostrov asupra muscalilor, știindu-i puțini, să-i răpească deodată atît pre muscali, încît și țara și Bucureștii îi va robi și-i va arde cu foc. Că așa s-au fost prins vezirul cu împăratul turcului, că după această luoare a Rușului pînă în 15 zile și Bucureștii îi va lua și-i va arde pînă în temelie. Întru carele s-au și făcut în Țarigrad duvalma opt zile de rînd și veselii, nesocotind perirea lor. Cu toate acestea sta lucru în jos ; nici unii nici alții nu mergea, turcii în Ruș și în ostrov, iar muscalii în Giurgiul și în Slobozia și pre mărgini. Iar cuvîntul turcilor și trimisurile le era tot de pace, ca să nu să grijască muscalii. Și au șazut așa lucrul mai 6 săptămîni. Iar turcii să gătea în toate părțile ca să dea odată navală în țară, unii pă la Diiu, alții pă la Sfiștov, alții pă la Ruș, alții pă la Dristor. Și bună socoteală avea, că dă năvălea așa, era perirea noștră. Iar într-o dimineață, odată au năvălit turcii din ostrov în Țara Românească spre Slobozia, și atîta au năvălit de tare, încît s-au speriat muscalii foarte tare, încît întru această navală s-au stricat trei polcuri rosești. Și după ce s-au tras muscalii înapoi spre Giurgiul, altă nădejde nu mai avea, fără cît numai ce-și adăsta perirea. Și fiindcă ocele rosești umbla în toate părțile pă unde să depărtase oștirile, și le și pornise, dar pă

cești de aci îi strîmtoraseră turcii, și cum sta procleții turci gata să năvălească a două oră, să facă istovul cel desăvîrșit, numaidecît cu voia lui Dumnezeu sosiră 5 mii de cazaci donți ai lui Platov¹ ghinăral, și cum au sosit, ca niște lei, nu s-au mai căutat odihna, ci deodată au năvălit asupra turcilor și atîta s-au omorît, cît s-au umplut tot cîmpul acela de trupuri, iar ei ți să părea că sînt 50 dă mii, așa să rînduise pă cîmp, și cum venia ei, să cutremura pămîntul. Și au întors pă turci iar în ostrov, carii cum au putut au trecut în ostrov.

Iar a două zi dimineața sosi și pihota lui Markov² ghinăral și alții cu el și au stătut pă loc. Iar cele ce luase turcii de la muscali și le-au luat înapoi. Și pînă să treacă turcii cu caicile mulți au perit.

SĂ POVESTIM OAREȘCE PENTRU MARKOV GHINĂRAL

1811, noemvrie, ghinăralul Markov au cerut voie la marele sfert-maș Kutuzov ca să treacă Dunărea în norocul lui, să-și izbîndească cu turcii ori în ce chip.

Atuncea marele Kutuzov i-au făcut pă voie. Și luîndu-și el oaste cît i-au trebuit, s-au urcat în sus pă marginea Dunării, noapte fiind, pînă la un loc, unde socotia el că va fi bine de așăzat podul. Și numaidecît tot întru această noapte așăzară podul cel de mușama, iar marele Kutuzov arunca cu tunurile aicea în dreptul Rușului. Iar turcii și mai mult arunca. Muscalii arunca ca să facă zgomot, să nu simță turcii pre c[e]i ce așază podul rus, că să aude noaptea pă apă cît de departe. Iar turcii nu să pricepea de aceasta nicidecum, sau avea ei socoteală, că într-o noapte să treacă ei Dunărea. S-au așăzat oștile și au slobozit întii cazacii donți și atîta au izbit ordia vezirului în răvărsatul zorilor, cît mai mulți cu caii îi omoria decît cu armele; și după dînșii husarii dragoni, apoi pihota. Și ce au găsit viu, au omorît. Iar cîți pre supt cumpăt au scăpat, cu cai buni, au apucat drumul Sfiștogului. Dar nici aceia n-au scăpat, că i-au luat cazacii la goană. Și atîta avuție au luat, cît nu e de povestit: corturi, arămuri, arme, mărfuri, ca în ordie zahara, iar tunurile turcești tot le-au ținut și le-au aruncat în Dunăre. Iar pă 30 dă mii de turci, ce era în ostrov, le-au poprit calea Dunării, și de aci și de la Giurgiu. Și i-au ținut în ostrov închiși pînă s-au mîncat toți caii, iar sălcile cîte era acolo, cu toate că le roseseră caii pînă era, apoi pă urmă, după ce i-au apucat frigul cel mare, le-au ars pînă și rădăcinile. Din pămînt le scotea și le ardea, pînă n-au mai avut ce scoate. Și murea ca cîinii, înghețați de frig și de ger mare. Și din 30 de mii, cînd i-au scos în Țara Românească s-au găsit numai 12 mii și dintru acești au mai ales 4 mii mai mult rău morți și le-au dat drumul în țara turcească, că nu avea hal să mai trăiască în lume. Și în noaptea aceia i-au apucat un vifor cu lapoviță; toți or fi înghețat pă supt ale maluri. Iar 8 mii i-au dus în județul Tiliormanului³ și acolo i-au ținut pînă la o vreme prin sate, însă cu zaharaoa lor ce le

¹ Matvei Ivanovici Platov.

² Mihail Aleksandrovici Markov.

³ Teleorman.

venea din țara turcească, cu cuvînt de la împăratul turcesc, ca pînă să va încheia pacea. Că și Murahazi era veniți în București pentru legătura păcii. Și pînă la leat 1812, ghenarie 15, Murahazii era tot în București. Iar mîi în urmă le-au luat armele și i-au pornit la Rosiia și i-au trecut p[er] supt podgorie. Și pînă au eșit din Țara Muntenească la Focșani, n-au mai rămas atita. O mo[a]rte i-au găsit ca o lepră, de sta pre drumuri ca b[un]-tenii morți în pi[c]lea goală. Iar pre Ceapanolo¹ și cu doi sultani i-au mai oprit în București cu puterea banilor. Pînă aicea.

SA MAI POVESTIM CITE CEVAȘILEA, DAR SA NU VA SUPARAȚI

După aceasta s-au spart toate răzvrătirile și au început a să face vorbă de pacc. Iar de la noemvrie nu s-au mai făcut războ[a]le cu turcii. Și au trecut pînă după Paște. Iar de la Paște încolo au început a să căra muscalii la Rosiia cîte puțini, cîte puțini.

Iar cînd au fost leatul [loc gol], Kutuzov ghinăral [loc gol]².

1812, mai, au venit veste de la Rosiia să meargă înlăuntru, cu porunca împăratului. Atuncea s-au făcut toată gătirea în malul Colintinii, în moșia lui Gligorașco Ghica. Acolo între tei s-au făcut umbrare mari, foarte frumoase, cu frunze de tei, impodobite cu tot felul de flori. Acolo s-au făcut masă împărătească și s-au strîns și toți ghinăralii, toată boerimea și norod mult. Și atuncea au venit și Kutuzov sfert-maș și cavaler și s-au cînstit cu toții și s-au luat zioa bună de la mic pînă la mare. Și de aci au plecat cu poștea la Rosiia. Și acolo eram și eu și l-am privit cum căuta spre București. Iar în locul lui a rămas glavne comandiș Pavel Vasiloviči Ciceakov³.

SA SPUNEM ȘI PENTRU EL CITE CEVAȘILEA

După aceasta tot să căra muscalii încet, încet. Numai auzeai că s-au rădicat cutare polc, iar vorba de pace să înmulțise.

1812, iulie 7, fiind într-o zi de duminică, atuncea s-au adunat la mitropolie marele admiral de flotă du pă Marea Neagră și du pă uscat, glavne comande Pavel Vasilovici Ciceakov, la sfînta mitropolie, cu toți ghinăralii i polcovnicii, maiorii, ofițerii și toată boerimea țării și toată obștea neguțătorescă de la mic pînă la mare și cu preasfințitul mitropolitul nostru kir Ignatie și cu toți episcopii și arhieriei și toată ceata priotească și călugărescă. Și s-au tras toate clopotele în movila mitropolii, cît și pre la toate mănăstirile în București. Și s-au făcut mole-nie mare, adecă citanie pentru pace și s-au dat și tractaturile de pace ce au făcut înalta împărăția rusului cu curtea turcului, după cum să să ur-

¹ Ceapan-oglu.

² O frază neterminată, care se leagă însă de cea următoare.

³ Pavel Vasilievici Ciceakov.

meze, care tractaturi le voi arăta mai în jos, rînduri. Și s-au făcut muștră mare în movila mitropolii și s-au slobozit multe tunuri și multe puști. Și multă veselie s-au făcut întru această zi de bucurie. Și luminație s-au făcut trei nopți de rîndu.

IARĂ TRACTATURILE INTRU ACESTAȘI CHIP :

1. Prutul hotar, cu toate cetățile din stînga : Hotinul, Benderul, Ismailul, Chilia, Akkiermanu.
2. Toate ostroavele Ismailului să fie slobode, să nu șază într-insele nici turci nici muscali, ci să fie ca o răpublică, dar să să vîneze pește și de turci și de muscali.
3. Gura Dunării ce intră în Marea Neagră să fie a muscalului, să-i umble corabiile pă dînsa, dar să fie slobode și ale turcului.
4. Cîți sîrbi¹ decindea să vor fi dus la Rosiia, să să dea înapoi, întorcînd Po[a]rta turcului Rosii cheltuiala ce au făcut cu dinșii.
5. Cîți robi turci să vor fi luoat de muscali. să să dea înapoi, plătiînd Po[a]rta cheltuiala lor, și cu cheltuiala Porții să să aducă.
6. Asidosie să fie în țară doi ani, adecă să nu fie bir.
7. Din zioa ce s-au făcut schimbarea tractaturilor, are să mai șază armaia rosească trei luni aicea, însă cu ale lor cele trebuincioase, adecă pînă la octomvrie în 2.
8. Cîți sudîți sînt aicea în București sau în țara turcească și nu vor vrea ca să șază, au voe 2 luni să-și vînză ale lor și să să ducă.
9. Toate privilegiurile și obiceiurile ce le-au avut țara din vechime are a să urma întocmai.
10. Oricine au fost împrotivitor, sau la o Poartă sau la alta,² să fie nesupărat³.

Acest fel s-au făcut pacea : turcul cu muscalul.

Apoi s-au deschis toate vadurile turcului și au început a veni neguțători din țara turcească cu mărfuri, turci cît și creștini. și de aicea au mers acolo nepoprit mărfuri, cît și alte lucruri pentru treaba lor.

După aceasta s-au rădicat ordiile muscălești dimprejurul Bucureștilor, una de la Șintesti, alta de la Mărcuța, alta de la Băneasa și au plecat pă drumul Focșanilor la Rosic. Și au rămas în București Ciceakov ghinăral, ghinăralul dejurnă Șapanion⁴ ghinăral, poliția, spitaturile și cazacii de caraulă pînă la vadea, adecă pînă la octomvrie în 2 zile. Iar pînă la soroc s-au rădicat toți și n-au mai rămas nimini din muscali în București. Și să deșărtă locurile Țării Românești de atîta greutate de oști și începură a vorbi de pace și să liniștiră toate greutățile norodului. Pînă aicea.

¹ Este vorba de bulgari.

² Adică Adică, sau Rusiei sau Turciei.

³ Vezi Tratatul de pace din 16/28 mai 1812, publicat în limba franceză de A. Sturdza. *Acte și documente relative la istoria renascerii României*, I. București, 1900, p. 296—302.

⁴ S a b a n e v.

SĂ MAI SPUNEM ȘI PENTRU SFANȚUZI¹ CITE CEVAȘILEA

După ce să făcu pace Po[a]rta turcului cu Po[a]rta Rosii la leat 1812, iulie 7, că atuncea s-au făcut schimbarea tractaturilor, iar sorocu s-au pus pentru deșărtarea locurilor de oștiri pînă la octomvrie 2, să înto[a]rseră armia rosească înapoi la hotarul țării leșăști, fiindu-le comandir glavne comandîș Pavel Vasilovici Ciceakov, fiindcă să rădicase război mare, înfri-coșat, cu franțezii, însă :

Că după ce supuse Napoleon, adecă Bunăparte, împăratul sfranțozesc, tot Apusul și ajunse dă birui pre chezarul, adecă pre împăratul neamțului, și-i luoă și Beciul², atuncea supuse toată țara nemțescă supt ascultarea lui, făcîndu-l și socru pă Franțescus împăratul nemțesc, dîndu-și pre fie-sa nevastă să-i fie lui Bunăparte. Atuncea el s-au lătit și s-au mărit pînă încît numele lui să vestise în toată lumea, încă să temea și mulți de el. Deci începu el a să rădica cu gîndul și pentru împăratul Rosii, Alexandru Pavlovici pervii, cum ar face să-l supue și atuncea el să fie în toată lumea împărat. Și nu numai de acum să grijia el de aceasta, ci încă mai denainte și în multe rînduri s-au ispitit și războ[a]le au făcut cu Rusia, dar tot n-au putut isprăvi nimic și iar s-au împăciut.

Deci acum, găsînd aralic sfranțuzii, fiindcă Rusia avea război cu turcii și mai avea vrajbă cu sfedul și cu Persia și fiindu-i oștirile împrăstiate aicea în Țara Românească, cit și la aceste doă locuri i pă la alte granițe, și începu a da leafului³ fitiluri, cum că „cu voi să-ți scoț țara din mina muscalului“, și rădica cu dinsul 10 crăii și să făcură 800 dă mii dă franțuzi cu ceilalți, adecă leși, nemți, unguri, sacsoni, șpanioli, burcuși⁴ și alții și veniră la hotarul Rosii deodată, aceasta fu la 1812, iulie, cerînd de la muscali lucruri, carele nu iera cuvînt de a le răspunde cinevașilea. Așa și împăratul Alexandru, văzînd aceasta, ceru soroc ca pînă să va sfătui cu sfetnicii lui. Și așa mai rămase lucru cîteva zile. Însă el tot să temea de aceasta, fiindcă să înștiințase de această. Și pentru aceasta au silit de au legat pacea cu turcul și o[a]lstea era pă drum. Și legă pacea și cu ceilalți, cu sfedu i cu Persia, și-și trase oștile înapoi. Iar Bunăparte nu-i îngădui și-și ceru răspunsul în grabă, fiindcă avea el răspunsu dinlăuntru Rosii, de la ministri⁵ cei mai mari ai Rosii, fiindcă să făcuse el una cu ei și vrea să dea Rosia în mina sfranțezilor. Și mai întii aghiotantul împăratului, mai în scurt, gura împăratului, era șpion Rosii, cit și glavne comandîș, ce era asupra oștilor rosești, era una cu franțuzii. Iar după ce-și luoă răspunsul de la împăratul roseșc, cum că nu să poate face una ca aceasta, că zicea franțuzul să înto[a]rcă muscalul țara leafului înapoi, să-și pue el crai acolo, și să înto[a]rcă ș Crimul⁶ turcului și să strice prieteșugul cu englezul, să nu-i mai dea cele trebuincio[a]se din țara lui. Atuncea Bunăparte numaidecît porunci și năvăliră în Rosia pă trei părți atita mulțime, cit să ferească Dumnezeu să vază ochi de om astfel de grozăvie. Atuncea

¹ Citește : franțuzi.

² Viena.

³ Citește : leafului.

⁴ Poate : burgunzi.

⁵ Citește : ministrii.

⁶ Crimeea.

muscalii începură a să trage înapoi și începură a-și rădica norodul cu tot coprinsul lor și-i pornea înlăuntrul, iar orașele, zaharelele și le ardea tot cu foc, să nu aibă franțezii unde să sprijini. Și așa s-au ars toate orașele pî[nă] au venit vreme de au intrat franțezii tocmai în Mosca¹. Acolo au sosit și marele sfertmaș Kutuzov din Țara Românească și văzînd atîta peire Rosii să miră mult și începu a cerceta lucru și numaidecît dovedi pe acești șpioni ai Rosii și-i trimise la împăratul și luă armia asupra lui. Și de acoloa nu mai putură franțezii să mai meargă înainte, iar pînă au intrat în Mosca franțezii, forte mulți s-au prăpădit, că de trei ori într-o zi i-au dat înapoi. Iar mai în urmă tot au intrat, dar întii s-au rădicat tot norodul, cu copii, cu mueri cu tot. Apoi au dat foc singuri muscalii și au ars tot. Apoi s-au tras și au intrat franțuzii. Acolo mult s-au luptat Miloradovici ghinăralu. Apoi au ertat împăratul Alexandru toți obacii, să nu mai fie cît o fi Rosiia, numai să iasă cu mic cu mare. Și atuncea s-au sculat lumea fără regulă, carii cu topoară, carii cu lance, care cu cio-magu, cu mic cu mare, și mai nainte preoții cu crucile. Și așa au zis „să perim toți acum pentru lege și pentru împăratul”. Și atîta luoa o îndrăzneală și atîta să făcu o moarte în franțuzi 3 zile și 3 nopți, cît atuncea au fost să prinză și pă Bunăparte, să nu fi eșit mai nainte cu un ceas din Mosca, și luoa 16 mii numai robi.

Și de aci încolo începură a slăbi franțuzii și tot îndărăt mergea, după aceste toate. Cînd au intrat în Mosca era luna lui Septemvrie 14 zile și pînă a să mai învîrți franțuzii prin Rosiia să apropie mai sfîrșitul lui octomvrie. Despre o parte îi omoria foamea, că zahara nu avea nicidecum, că drumul lor s-au închis de Ciceakov ghinăral, carele să trăsese cu oștea din Țara Românească, cît pre de altă parte alte oștiri, ce fuseseră într-alte locuri, ce să adunase din toate părțile și le închisese toate drumurile. Nici ajutor nu le putea veni de nicăiri. Și începură a-și mînca caii pînă i-au isprăvit și umbla învîrtindu-se din loc în loc. Iar după alte toate, unde porni Dumnezeu o înfricoșată iarnă, ca la Rosiia, cît zic și muscalii că foarte erni grele să fac la Rosiia, cît la alte părți nu mai este, dar astfel de iarnă, care s-au făcut acum cu franțuzii, nici ei n-au pomenit. La 1812, la începutul lui noemvrie s-au început și la 1813 la februarie s-au alinat. Și astfel dă ger nici noi în Țara Românească n-am pomenit. Și după cum spunea gazeturile că deosebit cît îi ucidea muscalii pă franțuzi ca pă porci și-i căuta cum cată ogarul epurile, iar cu trei părți mai mult îi omoria Dumnezeu cu geru, că îngheța cu cal cu tot ca herul și nu avea unde să-și plece capul. Iar alții cu miile să da robi, cu căpeteniile lor. Și ce să mai zic, să scurtăm cuvîntul : pînă în februarie s-au făcut istovul de tot, cîți au murit, murit, iar cîți s-au dat robi, aceia carii au avut zile sînt sănătoși, robi ai muscalului. Și în cel du pă urmă cuvînt : unul afară din Rosiia n-au putut să mai iasă. Acest fel de dobîndă dobîndiră franțuzii de la Mosca. Dar zic unii că nici altul mai mult decît Bunăparte nu s-au învrednicit să între cu război pînă în Mosca. Spun că și nemții în vremile de demult s-au ispitit, dar tot pînă la acest loc n-au putut să ajungă și

¹ Moscova.

iarăși cu rușine s-au întors, și altădată turcii, și nu știu ce au scăpat vii. Iar pentru Bunăparte vorbesc mulți, în multe feluri, fiindcă foarte mult l-au strejuit muscalii să-l prinză. Ci unii zic că au eșit în chip de eșier, alții zic că l-au scăpat ovreii în chip ca ei, alții în multe feluri zic că s-ar fi aflind la Pariz, alții la alte locuri. Nu am putut dovedi bine. Sta lucru ascuns. Când om dovedi, iar om scri.

*

1812, septemvrie 24, după pacea muscalului, încă o[a]ste muscălească tot era în țară. au sosit caimacam de la Tarigrad, Gheorghie Arghiropol, în loc de domn, pînă va veni și domnia, în zioo de sfînta muceniță Fecla, marți seara. la 2 ceasuri ale nopții.

1812, dechemvrie în 12, în zioa de sfîntul părintele nostru Spiridon făcătoru de minuni, au intrat și măriia sa Io Ioan Gheorghiu Caragea voievod, domn în București, cu halai, cu toiurile, cu cuca în cap, după ducerea muscalilor. Iar muscalii cu 6 ani mai înainte tot întru această lună a două zi dă sfîntul Spiridon au intrat. Aceasta să știe.

1812, dechemvrie 16, s-au așăzat mitropolit în locul lui Ignatie, ce era cu muscalii, preaosfințitul părintele nostru Nectarie, ce au fost episcupu Rîmnecului.

1813, ghenarie 19, au venit cirja de la Tarigrad părintelui mitropolitului Nectarie și s-au făcut citanie la mitropolie și s-au tras toate clopotele pă la mănăstiri, să știe cunoască de păstor.

Să arătăm și cîte semne s-au făcut pă cer, afară de cutremurul cel mare și de arderea Bucureștilor. Acestea numai în zilele muscalilor.

1811, august 28, duminică seara la 2 ceasuri ale nopții, s-au arătat steaia cu coadă pre cer, cam spre apus și cam spre miazănoapte, cu razele spre răsărit, și au umblat pă cer pînă la noemvrie 20 și au perit. 1811, februarie 12, m-am căsătorit eu Ioan țercovneț sin Dobre cojocarul ot mahala[ua] Bateștii și am luat întru soție pă Evdochiiia, fata dumnealui jupîn Drăghici șalvaragiu ot tam, în zilele armii rosești, fiind vistier mare Varlaam, ce s-au dus înlăuntru cu muscalii, iar mitropolit kir Ignatie, ce venise de la Rosiia, după Gavriil exarhul, iar peste oștile rosești glavne comandîș marele Kamentki al doilea. Și nunta o am făcut în dumineca lăsatului sec[ului] de brînză.

Să știe că întru acest an 1811 au fost foamete mare în Țara Românească. Au ajuns ocaoa de pîine 22 de parale, acaoa de șimblă¹ 32 de parale, ocaoa de mălai 20 de parale, ocaoa de morun 2 lei și 20 de parale, ocaoa de crap 60 de parale, de cel mărunt 40 de parale, ocaoa

¹ Citește : jîmblă.

de untdelemn taleri 5, curcanul 8 lei, găina 3 lei, ou 5 parale, chila de grîu 125 de lei, carul de lemne 12 lei, și alte toate împotriva... Foarte cu greu au fost creștinilor întru acest an. S-au început foametea de la leatul 1810, de la grîu nou, și au ținut pînă la o mie opt sute doisprezece iarăși la grîu nou. Bucate tot să găsea, dar pricina era că era lume multă din țara turcească, carii îi adusesse muscalii, și o[a]ste multă, și nu să mai ajungea nimic. Și foarte cu greu am petrecut acest an, și ceilalți, Dumnezeu știe, dar ca anu acesta nu. Să să pomenească.

1812, mai 5, la două ceasuri și jumătate din zi, după eșirea bisericii, în Dumineca Mironosiților, ce este a treia după Paște, s-au cutremurat pămîntu dă mijloc, nu ca cel mare¹.

1812, dechemvrie 21, sîmbătă spre duminică, noaptea în răvărsatul zorilor, au ars casele domnești din deal. În zilele acestui domn Ioan Caragea voievod foarte multe focuri s-au făcut, mai în toate zilele să aprindea. Și cutremure s-au făcut.

1813, ghenarie 20, în zioa de sfîntul părintele nostru Eftimie cel Mare, într-o luni după eșirea bisericii, dimineața, era foarte ger și s-au arătat soarele cu 3 lumini. Iar luni noaptea spre marți, era taman în miezul nopții, taman ne deșteptasem, și să auzi mai întîi un vînt, unde venia cu un urlet, și după dînsul cutremur tare, nu încet. Și am eșit toți afară. Iar cînd au fost aproape de răvărsatul zorilor, tot întru această noapte, iarăși asemenea vînt și după vînt urlet, și după urlet cutremur, tot ca și întîi².

1813, ghenarie 30, în zioa de sfîntii ierarși Vasilie cel Mare, Grigorie Bogoslovu i Ioan Zlataust, joi la 8 ceasuri și jumătate din zi, iar s-au cutremurat pămîntul, tot întru acel chip ca și înainte³.

S-au sfîrșit pînă aici de scris, leatu 1813, februarie 7, de Ioan sin Dobre ot mahala[ua] Bateștea.

1813, martie 8, în zioa de sfîntul părintele nostru și mărturisorul Theofilact, episcopul Necomidii, sîmbătă dimineața, începuse a să însemna de zioă, la 11 și jumătate ale nopții, s-au cutremurat pămîntul mai încet decît întîi la ghenarie.

Mai nainte de acest cutremur cu o săptămînă iarăși s-au mai arătat soarele cu trei lumini, adecă trei sori pă cer⁴.

Iar înaintea acestui cutremur, ce s-au întîmplat sîmbătă, cum am zice joi seara, martie 6, s-au făcut pă cer de la amiazănoapte pînă la amiază un nor negru; tăese cerul în două drept ca sfoara; cerul, întunecat pînă la răsărit, sta ca un munte, iară îndărăt spre apus senin, cu stele și cu luna. Ioan Dobre ot mahalaoa Bateștii.

¹ Însemnarea despre acest cutremur a fost publicată, cu data greșită de

² *Idem*, op. cit., 6. 21.

³ *Ibidem*, p. 22.

⁴ *Idem*, cu data greșită de 22 martie, op. cit., p. 23.

⁵ martie, de GR. ȘTEFĂNESCU, op. cit., p. 21.

S-AU MAI FACUT ÎNCĂ O MINUNE ÎN BUCUREȘTI

1813, Rahmiz căpitan pașa, care au fost cu Mustafa pașa la Țarigrad și cu învățătura lor s-au ucis împăratu și au pus pre altul și s-au făcut Mustafa pașa Rușanul vezir, iar pre acest Rahmiz atunce l-au rădicat căpitan pașa, iar pre Manuc ariameanul l-au făcut zaraf bei. și cu învățătura lor s-au ars Ierusalimul. Că vrea să-l facă armenii, dară nu îngădui Dumnezeu. Că după ce uciseră inicerii Țarigradului pre Mustafa pașa Rușanul, ce fusese mai nainte bairactar la Ismail aa Tretenic¹ și acum în silnicie ajunsese veziru Țarigradului, apoi uciseră și pre acel împărat și puseră altul, cum am zice al treilea. Apoi acest Rahmiz, cu Manuc, abia au scăpat pă mare, dar cu avuție prea multă împărătească, și după ce veniră la Ruș, au rămas acolo, iar Manuc armeanul au sosit la București. Apoi împăratul turcului iarăși au dat voe creștinilor de au înfrumusețat Ierusalimul la loc, încă mai cu asupra, dară cu mare cheltuială. Aceasta s-au făcut la leat 1806.

Apoi după ce au venit armia rosească în București și în toată țara, acest Rahmiz căpitan pașa au trecut Dunărea prin ascuns cu toată averea lui, împreună cu Chiosea chehaia, aianul Rușului, și s-au plecat muscalilor. Și au șazut în București cîtăva vreme, apoi s-au dus la Rosiia. Apoi după pacea muscalului cu turcul s-au dat toți turcii înapoi, care era robi la Rusiia. Și după ce s-au cărat turcii de toamna pînă primăvara, apoi vrind și acest Rahmiz pașa să vie înapoi, cu socoteală să meargă la Ruș, că acolo nu prea avea temere de împărăție, că era prieten cu Boșneagul², care era aianu acum Rușului, și viind pînă la Colintina, dar fiindcă-l aștepta delibașa al vezirului cu o sută cincizeci de defii și cu capugibașa al împăratului de multă vreme la Văcărești, fiindcă el să zăbovia pre cale, că numai în Iași au șazut trei luni și mare cheltuială au făcut, că numai la cuhnia lui să cheltuia cite taleri 500 pă zi, afară de oamenii lui, fiind domn Calimah vo[iev]od; apoi după ce sosi la Colintina, eșiră acești turci întru întîmpinare să-i facă alai, însă și arnăuți domnești. Și acolo în co[al]sta Colintinii îl uciseră și-i luară capul, atît pă el, cit și pă un ispravnic de la Ialomița ce-i zicea Slugearolu, fiind cu el în carătă, cit și un vizitiu. Și mare zgomot s-au făcut, încît s-au speriiat și orașu București și s-au închis tîrgul. Aceasta s-au făcut la 1813, martie 13, joi la 9 ceasuri din zi, fiind domn țării Gheorghe Caragea vo[iev]od, iar mitropolit kir Nectarie. Ioan Dobre.

CUVINT PENTRU FIUL THOMA

1812, aprilie 19, vineri seara la două ceasuri ale nopții, la pogrebania domnului nostru Is. Hs., cînd am început aghiosuotfeosu să eșim cu epitafiu afară să încungiurăm biserica, și au început a trage clopotele,

¹ Terstenic-oglu.

² Bosneac.

atuncea s-au născut fiul cel dintîi al nostru. Iar la 28 ale lui aprilie, în dîminea Thomii, s-au și botezat de dumnealui jupînu Mitu șălarul sin bîgi Ioan Boul, și l-au numit Thoma. Să trăiască cu noroc și cu frica lui Dumnezeu în mulți ani. Apostolu Thoma să-i fie sprijinitor la ce i să va întîmpla în viața lui. Și el să cinstească zioa lui în toată viața sa și să fie rugător și pentru sufletul părintelui său, cel ce l-au crescut și l-au miluit. Și din cît îi va fi puterea, să pomenească sufletele răposaiilor moși, strămoși, ca și Dumnezeu să-l miluiască pe el. Fiule Thomișo! Domnul nostru Is. Hr., să te blagoslovească și să te înmulțească. Fiiule, să te ferești de beție, capul și rădăcina tuturor relelor, de curvie, de hoție, de pizmă, de mînie, de înșălătorie, să nu mărturisești strîmb, să nu te bucuri de paguba altora, să nu rîzi de sărac, să iubești pre vecinul tău, să cinstești pre mai marele tău, să fii blînd și smerit, să nu rîzi fără socoteală, cînd vei vrea să faci prim-
 Fiule să cauți oameni deopotrivă, să nu te însoțești cu mișăii, să ceri stat la oameni înțelepți și mai în scurt să te ferești de tot lucrul cela ce vatămă sufletul și trupul. Fiiule, aceasta să o aibi în toată viața ta scrisă pre lespezile inimii tale cea e te învăț, de vei voi să trăești și sufletește și trupest. Biserica apururea s-o păzești, să iubești preoții și din cît îți va da mîna, să faci milostenii, ca să aibi milă de la Hs. Dumnezeul nostru și aicea în trecătoare viața aceasta și în viața de veci ce va să fie. Amin.

Ioan dascăl ot mahalaoa Bateștii, parintele tău cel bun. Să ascuți în-vățătura mea!

*

Leat 1813, iulie 10, măriia sa Ioan Gheorghe Caragea voljiev]od au prins boerii ce sînt mai jos arătați, joi spre vineri, seara, la 4 ale nopții, și i-au făcut surghiun la Poartă¹: pă dumnealui Costandin Bălăceanu vel logofăt, pă dumnealui Gligorașco Ghica vel agă, dar nu la Poartă².

Întru această vreme eșise cuvînt de năprasnica boală a ciunui și s-au închis toate ulițele cele mici pre la mărgini cu garduri și s-au lăsat numai podurile cele mari slobode. Încă și acelea cu porți i cu păzitori strașnici, ca să vază cine cu ce ese afară și ce fel de oameni sînt. Și să numea că este ciumă, dar tot cuvinte, că nu era nicăiri adevărat lucru. Dar s-au văzut cu adevărat că au fost ciuma boerilor și peirea lor. Cu toate că unii încă din vremea armii rosești s-au priceput și unii s-au dus cu muscalii, adecă dumnealui boerul Varlaam vel vis-tier, iar dumnealui Costache Ghica, ce au încins și sabiia rusească, au pribegit în țara nemțească, cu Ignatie mitropolitu ce era de la mus-cali. Iar dumnealui Manuc bei armeanul ce l-au făcut și dragoman în Țarigrad, cînd au fost în vremea lui Mustafa pașa Rușanul, ce au mers în Țarigrad și s-au făcut cu sila vezir și au schimbat pă împăratu și au pus altul și mare răzvrătire s-au făcut atuncea, și acest Manuc

¹ Cuvintele „la Poartă”, adăugate ulterior.

² Cuvintele „dar nu la Poartă”, adăugate ulterior.

armeanul era împreună cu el și cu al său sfat s-au ars și sfîntul Ierusalim. Apoi din pronie dumnezeiască pre acest păgîn l-au omorît acolo inicerii, iar Manuc au scăpat cu sumă de avuție împărătească din hazna și au venit în București. Apoi după pacea muscalului cu turcul, pă Rahmiz pașa l-au omorît aici la București în malul Colintinii, că și acesta au fost atuncea împreună la Țarigrad, iar pre Manuc, vrînd a-l prinde, au avut știre mai nainte și atuncea cînd era să-l prinză au pribegit în țara nemțească și i s-au pecetluit casile.

Acestea s-au făcut pînă acum la leat 1813, iulie 11. Iar ce să va mai întimpla, eu iarăși voi mai scrie. Ioan Dobrescu ot mahala[ua] Bateșii.

**Aicea voi să încep a povesti și de năprasnica bo/a/la ciu-
mii ce s-au întîmplat tot întru acest următor an cu leat
1813 și au mers și la 1814 pînă la luna aprilie și mai
mult, cărea s-au adevărat și au fost adevărată și au fost
o gro/a/zneacă mo[a]rte, care n-au pomenit nimeni nici
din bătrîni să fi mai fost vreodată aicea în țară.**

Auziți, frații miei creștini pravoslavnici, după aceasta ce s-au mai întîmplat. La acest an cu leat 1813, luna lui iulie, au început a eși vorbă în București cum că iarăși au început a să scormoni cîinii de turci și vor să vie în țară. Atuncea unii din neguțători, alții din boeri, au început a-și descarca casele de calabalicuri, prăvăliile de mărfuri, pă la hanuri, alții pîn beserici, iar alții scotea de prin biserici și de prin hanuri și le trimitea afară din București. Și era o mare turburare între norod, pînă cînd cei mai aleș începură a-și scoate familiile și să făcu o frică foarte tare, cît nu știam ce ne facem. Mai în scurt, frică mare era, și pre nimini nu vedeam. Fierbea lumea în toate părțile. Unii zicea : turcii vin, alții : ciumă, alții altfel. Și de nu oprea lumea domnul ce era întru acea vreme, Gheorghie Caragea voievod, să spărgea Bucureștii, după cum s-au și făcut mai în urmă. Atuncea dete poruncă strașnică tuturor zabiților orașului și puseră păzitori pre la toate ulițele du pă la mărgini, ca nu cumva să lase să iasă măcar cine din tîrg afară. Atuncea să fi văzut frică ! Și pentru ce ? Nu puteam să știm. Dară pentru năprasnica bo[a]la să auziia că este la Giurgiul. Pînă cînd nu trecu vreme multă la mijloc, numai ca vreo zece zile, și să auzi la Văcărești în sat, din jos de București, cum că s-ar fi primejduit o casă de altfel de hoală, încă i-au dat și foc. După aceasta au mai trecut cîteva zile. Socoteam glumă. Alții zicea : minciuni ! Pînă s-au adevărat. În București lumea tot nu credea. Pînă cînd începu a să îndeși în luna lui august, cît mergea mai rău. Iar cînd fu la octomvrie să întări o gro[a]znea mo[a]rte, care nici nu s-au mai pomenit să fi mai fost vreodată măcar și alocurea. Și să sparse orașul și să duseră care încotrou le-au văzut ochii. Și rămase tîrgul pustiu. Și ce era să vezi ? Incotrou ascultai, aceasta să auzia : „păziți, la o parte, că vin cioclii cu morții“, cîte opt, cîte zece, unul peste altul morți, și cei zmreduți după cară, la ordie, cu copilașii plîngînd. Și-i cară du prin toate mahalalile, pînă cînd n-avea ce le mai face și sta pre ulițe morți, pînă cînd venea cioclii cu cară dă-i rădica. Și cîți eram vii, ne socoteam morți și umblam amețiți. Apoi începură a să îngropa unul pă

altul pînă grădini, pînă să umplură. Unde intra, din zece scăpa unul sau doi. La alte locuri nici unul. Și pre cîți îi vedeai umblînd pre picioare, carii sculați după boală, alții veniți din ordie. Muriră preoți du pre la biserici. Alții fugiră. Rămaseră sfintele biserici fără de slujbe și: ți-era o jale a privi. Să pustiiră mahalalile. Și ținu tot mo[a]rte gro[a]znică de la avgust pînă la ghenarie. Apoi de la ghenarie au mai rărit, că și casele mai n-au scăpat, fără numai pre la cei boeri mari, carii sta închiși prin curți, cu mare pază. Iară aicea în București, cum să zicem, avea cine să-i îngroape, și de-au mîncat cîinii cîte unul pînă grădini, pe carii de frică nu-i îngropa adînc. Iar prin sate, pă afară, atît pă țărani, cît și pă orășani, cîți fugiseră în băjenie, pre aceia mai pre mulți i-au mîncat cîinii, că nu avea cine să-i îngroape, și spunea că pînă la ghenarie numai răportuiți în catastih morți mai mulți de 20 mii, afară din cei din grădini, carii să îngropa noaptea, cît și cei de prin sate, carii putem zice, nu știu, că mai mulți s-au îngropat, singuri, decît răportuiți. Iară la șpital făcea grămezi cîte 100 de trupuri goale, flăcăi tineri, fete mari, copii, bătrîni, bogați, săraci, și să umfla ca bordușii de soare. Apoi făcea șanțuri și-i arunca acolo unul peste altul. țiganu, boeru, ovreiu, armeanu, nu să căuta, la rînd. Și să prăpădiră doă părți de lume și mai mulți. Acest fel de gro[a]znică mo[a]rte s-au făcut la acest leat.

Ia vedeți, fraților, cîtă răutate s-au înmulțit la neamul nostru, pentru sărădelegile no[a]stre. Că mai întîi, după cum înapoi am arătat, să cutremură pămîntul de căzură sfintele biserici și hanurile și casele. Al doilea, arse focul tîrgul mai de tot. Noi tot n-am băgat de seamă.

Încă ne-am pus împotrivă cu Dumnezeu. Că întîi era casele învălitate cu lemn, pă urmă le-am învălit cu her... Apoi foametea gro[a]znică. Și tot n-am băgat seamă. Apururea cu frica în sîn, puțin de nu ne-au robit păgînii. Apoi, ce să vezi? Muerile cu capelele goale și tunse, dezgolate pînă la briu. Oamenii își lepădaseră portul și-și luase portu strein, ca păgînii, unii nemțește, alții sfranțozește, alții în alte chipuri, cu părul tuns, cu zulufi ca muerile. Apoi ne amestecam cu ei și cei mai procopsiți le învăța cărțile lor, unii sfranțozește, alții nemțește, alții talieneste. Și intra învățătura lui Volter¹, acela urîtul lui Dumnezeu, pre carele îl avea, păgînii, ca pre un Dumnezeu. Și sfintele posturi nu le mai băgam în seamă. Totdeauna cărnuri la mese. La biserică mergeam ca la o priveală, care și mai care cu haine mai bune, muerile cu felurimi de po-doabe drăcești; iar nu să intrăm în biserică cu frica lui Dumnezeu, să ne rugăm pentru păcate. Mai în scurt, mîndriia așăzase scaunu în București. Nu credeam în Dumnezeu, numai în ziduri, în haine, în înșălătorii, în mîncări bune, în beții și mai vîrtos curviia de față. Aceste le aveam obicinuite, toți de opște. Iar mai marii noștri cu mîncătoriile, încît nu mai era de suferit, și nu numai partea mirenească, ci și cea bisericească. La care acestea sînt date numai păgînilor, că ei sînt fără

¹ Voltaire.

nădejde, iar nu noă, creștinilor. Noi trebuie să fim smeriți, că pentru smerenie ne vin noă asupra aceste nevoi. După cum zice Ioan Gură de Aur : „Creștine, ai să măninci și să te învălești ? Atît îți trebuie. Ce îți folosesc averile, cînd este moarte la mijloc“ ?

Apoi după acestea, ce mai sus am arătat, făcu Dumnezeu milă și ne mintuim de oștiri și ne veni domn și să așază țara.

Apoi, ce să mai vezi ? Mai cu o parte să întăria mîndriile, curviile, înșălătoriile și alte fărădelegi. Apoi ce să mai adăstăm ? Dumnezeu cu mila, noi cu răutățile ! Aceasta am adăstat ! Și nici această mo[a]rte gro[a]znea nu ne-au smerit, că tot aceia ce am învățat ținem. Nici cu aceasta nu ne-am pocăit. Iproci.

Să știți, creștinilor, că de nu vă veți părăsi de năravurile cele rele, adecă să nu mîncați cîrnuri în zile care sînt oprite de sfinții părinți a nu să mînca, și mai virtos în postul cel mare să vă feriți de tot lucrul rău și spurcat, ispoveduindu-vă păcatele voastre la duhovnici, și carii veți fi vrednici să vă și împărtășiți cu sfîntul trup și sînge al Domnului nostru Is. Hs., de nu veți putea mai de multe ori într-un an, măcar de 4 ori. Al doilea, portul păgînesc să vi-l lăsați și zulușii du pă ochi. Așijderea și muerile vo[a]stre să să părăsească de a-și mai goli piepturile și capetele, care apără sfînta scriptură, muerile să se plece bărbaților săi. Așijderea curvii să o părăsiți de la voi, că aceasta este dată numai păgînilor celor fără de Dumnezeu. Să nu ne asemănăm lor. Crucea, arma creștinilor, să nu o suduiți, sufletul ce este din duhul sfînt, legea și de cele sfînte să nu te atingi, să nu vă jurați strîmb, măcar și pre dreptate, să nu vă bucurați să înșălați pre frații voștri, de ucideri și de hoții să vă feriți, zavistia să lipsească, să mergeți în biserică cu frica lui Dumnezeu, și mai virtos mîndria să o părăsiți de la voi, că tot din mîndrie toate acestea nasc. Și de le veți face acestea, ce mai sus am arătat voă, și de vor mai înceta dregătorii di[n] jafuri și partea bisericească să să smerească și să îndrepteze pre cei greșiți și să nu-și iasă din cinul său, să nu se bucure la dobinzi să vinză darul cu preț, sau să dea voc cuivașilea pentru bani, apoi atuncea martor sînt înaintea lui Dumnezeu că nu ne va mai veni rele ca acestea asupra-ne, ci va fi între noi pace și rod de grîu și de vin și de dobitoace multe și bunătățile pămîntului vom mînca, după cum zice prorocul David. Iar de nu : sabiia vă va mînca pre voi ! Ați auzit ? Iproci...

Foarte cu rîvnă și cu cutremur am scris atita certări, ce sînt dumnezești, asupra no[a]stră, pentru păcatele no[a]stre, aflîndu-mă și eu întru acest oraș, adecă București, la leat 1814, februarie 16. Iară avînd viață, cele ce să va mai întîmpla, nu le voi trece cu vederea, ci și pre acelea le voi scrie înainte. Ioan Dobrevici cojocar și țercovneț al sfîntei biserici Bateștii.

Să apucăm acum iarăși de la leat 1813, luna lui martie. Să povestim pentru armia rusului cu armia francezului, ce s-au mai făcut în urmă...

Fraților, acum am dovedit cu bun adevăr cum au eșit Bunăparte din Mosca. Că văzîndu-se cu totul perit, altă nădejde de izbăvire nu mai avu, deci din cîți ostași ce era aproape de el, carii mai rămăseră, ca la 60 de mii din 800 de mii ce au intrat cu ei în pămîntul rusului, adunîndu-i pre toți, le polologhi acest cuvînt: „Fraților și vitejii miei ostași, cari sînteți rămași acum de nu ați perit într-acest pămînt pustiiu, ascultați cuvîntul meu. Ori carii dintru voi vă veți iubi viața vo[as]tră și vreți să vă vedeți încă o dată pămîntul vostru, al doilea cîți ați mîncat pîinea împărăției mele și mă iubiți, acum să vă văz sila voastră. Să năvălim odată, ori să murim, ori să eșim, că altă nădejde de mîntuire nu mai avem. Iar așa, carii vom avea noroc, vom scăpa. Și eu, de voi scăpa afară sănătos, atuncea pre unii ca aceia îi voi cinsti cu mari daruri“, încă făgăduindu-le boerii și alte lucruri mari. Și așa, unindu-i pre toți și înconjurîndu-se el cu o mare putere, năvăliră deodată prin granițele Rosii. Și acolo îi stătură armia roscască, carele îl păliia împotriva Ciceakov ghinăral, ce să ridicase cu oștirile din Țara Românească i alți înărali. Și mulți periră dintr-amîndouă părțile. Dar tot scăpă Bunăparte, cu cîți rămăseră dintru acest război, și să duse în țara lui cu această izbîndă de cîștig de la Rosiia: carii cu buzile căzute, cu nasurile, alții cu ochii plesniți de înfricoșatul ger, alții de arme răniți. Iar un trup de ostași franțози, 60 de mii, au înghețat cu cai cu tot în Rosiia și sta ca, cum ar fi vii, cît nu puteai să-l miști sau să-i iei cevașilea din mîină, încît o mare mirare au fost la cîți au văzut lucru ce n-au mai văzut ochi omenești. Încît era poruncă împărătească ca, cîți vor voi să meargă să vază acea minune, să meargă cu cheltuială împărătească. Care s-au și făcut. Că și unii neguțători di[n] București, avînd și trebuință acolo înlăuntru și mai mult să vază această dumnezeiască lucrare, s-au dus, însă cu cheltuială împărătească. Aceasta s-au făcut la leat 1813, ghenarie. Gerul au ținut pînă la martie. Iproci.

Ascultați ceia ce s-au mai făcut în urmă. Că rădicîndu-se armia roscască cu vrednici comandiri ai Rosii, luînd o mare îndrăznire, eșiră din hotarul pămîntului lor, întră prin țara leahului, pre lîngă hotarul neamțului, prin pămîntul a altor crăii, carii era supuși Franții, și nimine nu-i popri. Și merse asupra Apusului și apucară Sacsonia, adecă Lipița¹. Și acoloa vru neampsul² să-l ia du pă urmă cu un meșteșug. Iar după ce-l dovedi muscalul, își trase armia înapoi și stătu împotriva neampsului. Atuncea, văzînd neampsul că va muscalul să-și descarge necazul pă el, să întoarse și să uni cu muscalu tot una. Încă uni pă toți craii muscalu cu el și porni armia cu strășnicie asupra Franții și intră în hotarul lor...

1814, ghenarie 29, au intrat 800 de mii de muscali în Varșovia, unde este schela cea mare a Franții, a Mării Albe, unde stau corăbiile lor, prea înfricoșat loc și de treabă franțozilor. Și au stricat tot, piatră după

¹ Lipsca.

² Citește: neamțul.

piatră, și au ars cu foc și au luat supt stăpînire, făcîndu-se armia rusului 9 trupuri, Iproci.¹

1814, februarie 5, iarăși deosebită oaste rosească, 800 de mii, au izbit scaunul Franții, adecă Parisul, și au stricat bună parte. Împăratul cu împărăteasa, fata împăratului nempesc Franțescus, i cu un copil al lor, au fugit afară cale de 36 de ceasuri, cu 60 de mii de franțozi. Iar un trup de oștiri rosești s-au luat după dinsul, gonindu-l. Ce vor fi făcut în urmă, nu știu. Adăstăm alte ștafete. Și ceia ce să va mai întîmpla, vom arăta. Iproci.

Întru această vreme, adecă cu leatu acesta, au stricat muscalul pacea ce o așăzase cu persiiianul, atuncea cînd avusese zor cu franțezii, cînd au legat muscalul pace și cu turcul, după cum am arătat înapoi mai pre larg. Și au rădicat război mare și cu Persiia, fiindcă totdeauna îl imboldisea pă muscal, neavînd de lucru, și i-au luat două țări atîta de mari, una, cum am zice, cît ține Țara Muntenească cu Moldova. Și s-au făcut aceasta tot în leat 1814, cînd avea război muscalu cu franțozii. La Persiia era alte trupuri de oști rosești orînduite.

Și încă veni și alte vestiri la București, cum că s-au pogorît deosebită o[a]ste rosească în Basarabia, adecă în Ismail, în Hotin, în Bender, Akkierman. cum am zice, pînă în hotaru Moldovii, în apa Prutului. Și iar începură vorbele a să înmulți, că va muscalu să strice pacea cu turcul și iar să scornească război cu el. Și cît mergea, tot să întăria vorbele. Dar încă pînă acum nu să simțea. Numai vorbe în lume era pentru niște pricini: 1. că pă sirb în anul trecut cu leat 1813 îl birui și robiră vezirul cu oștile sale multime de norod sirbesc din ținutu Bosnii și luoă țara supt zapt, iar unii din ostașii sirbești, cu stăpînul lor Cara Gheorghe, trecură în ținutul ncampsului; 2. că pă fratele lui Moruz vodă, care au legat pacea cu muscalu în București, împreună cu riiz-efendi², trimiși de la Po[a]rtă, îl pierdu atuncea într-acel zor, cînd intrase franțozii în Rosiia, pricinuindu-i că el au fost una cu muscalu, fiindcă au legat pacea și n-au mai adăstat pînă vor vedea pentru franțozi că vor să biruiască pă muscali. Că așa le era scoposul lor, „că acum puteam să ne întoarcem și Crimul de la muscal, fiindcă și franțozii asemenea îl imboldisiia”. Și pierdu pre om fără nici o vină, cum am zice, că nu le-au plăcut pacea ce au făcut-o cu muscalul. Dar Dumnezeu nu făcu după gîndul dușmanilor pravoslavniciei credinții noastre, ci ridică cornul unșilor săi și pentru aceste două pricini și altele mai multe.

Socotea cei mai procopsiți măcar și toți de opște că iarăși vor să ridice rusul război asupra turcului și pentru aceea s-au pogorit oștiri în Basarabia. Aceste era la leat 1814, februarie 25. Pînă aicea. Iară ceia ce să va mai întîmpla de acum înainte, avînd eu viață, iarăși voi însemna. Iproci.

1814, martie 5, într-o joi noaptea spre vineri, la 9 ceasuri ale nopții despre zioă, s-au cutremurat pămîntul dă mijloc, nu ca cel mare, care

¹ Este vorba de distrugerea construcțiilor portuare ridicate de francezi în timpul războiului cu rușii în Varșovia pe malul Vistulei.

² Citește: reis-efendi.

am însemnat înapoi tot în leatu celor mai sus arătate vremi împotrivoare ¹.

1814 AUGUST

Să lăsăm aceste și să începem iarăși a vorbi de franțози și de Reaparte. Că după ce-l luoaă în goană un trup de ostași rosești i cu ceilalți nemți, englezi, și după ce-l puseră în mână, încă și cu atita sumă de avere : ce s-au făcut ? N-am putut adevveri bine. Ci unii zic că s-ar fi aflînd la englez supt mare pază între niște mări, într-un ostrov, iar alții zic să fi perit cu totul. Iar pre soția sa, împărăteasa, fata neamțului, o au luat tată-său îndărăt, cu un cocon al ei, și să află la scaunul tată-său în Beci ². După toate acestea să făcu liniște mare la toți craii și-și luoaă înapoi țările cite de mai nainte să luoașe de franțози supt ascultarea lor. Și fu mare bucurie la toți.

Atuncea și marele împărat pravoslavneț creștin unsul lui Dumnezeu, Alexandru Pavlovici a toată lumea întii, își tocmi toate oștile sale, cu toate celelalte părți, împărați și crai și toți sfert-mașii, înăralii, cu toate muzicile sale și însuși intră în scaunul lui Bunăparte în Paris, primindu-l oroșanii cu mare bucurie și pohvală și cu atita glasuri il întimpinară, cit urletul lor să suia pînă la cer, zicînd : „vivat mare împărate Alexandre !”. Și întru acele zile ce petrecură acolo, cine poate spune în ce chip de luminații și veselii să făcură, că s-au liniștit și au încetat valurile mării cei neconținute a pierzării ostășești, ce nu mai avea sfîrșit niciodinioară.

După aceste toate aduseră pre nepotul al acelu crai ce fusese mai nainte în Franța, carele s-au junghiiat de sfetnicii săi în Paris cu povața lui Bunăparte, și au făcut leberta (anume... ³) și-l așăzară să fie el crai în locul unchiului său, supt ascultarea rosului. Și de acolo să întoarșeră fieșcarele la scaunul său cu oștirile sale.

Însă împărații și craii cei mai aleși, cu împăratul Alexandru și cu al neamțului Franțescus, veniră în Beci și acolo zăboviră multă vreme, făcînd mare congrez. Și ceia ce au hotărît între dinșii, au rămas acoperit, și stă lucru ascuns pînă cînd va naște de față. Și ceia ce să va mai întimpla, iarăși voi mai arăta înainte, avînd viață.

Și aceste de mai sus arătate s-au făcut pînă la leatu 1815 ghenar 1.

Iar în Țara Românească, cine poate spune jafurile și grelele biruri ce nășteștea apururca de nesățioși boeri, încît creștinii nicăiri nu mai avea loc, că fugea din loc în loc, alții peste Dunăre, și nicăiri odihnă nu avea. Întru aceste zile iarăși rădicară sîrbii război asupra turcilor și să învîrtejiră din țara nemțească, de unde era pribegiți, iarăși în Băligrad ⁴ și uciseră pre pașa ce era acolo, și cîți turci scăpară, fugiră mai înlăuntru în țara turcească.

¹ Însemnarea despre acest cutremur, la G. r. Ștefănescu, op. cit., p. 22.

² Viena.

³ Loc gol.

⁴ Belgrad.

Atuncea să rădica ră și frații lui Rige din Adakalesi cu oștire asupra turcilor, cît și în Țara Românească peste Olt, pentru pizma frăține-său Rige, ce l-au tăiat la Rușciuc. Și parte de ostași jefuia în țara turcească, iar alții în Țara Românească.

Și jefuie sfinta mănăstire Tismana, și peiră călugări și oameni, și sfinta mănăstire Strihaia, și prinseră pre un ispravnic și robiră creștini, și Craiova mai era să să spargă, să nu fi sosit oștiri împărătești, turci și arnăuți de la București. Dar frică destulă de la amîndoa părțile la ticăloșii creștini. Pînă aicea 1815, ghenar 19.

1816, septemvrie 15, să arătă seara lumină plină a lunii, iar împrejur făcută cruce den raze mare, încît ne-am mirat toți de acest semn.

Pre aceste vremi domnul Caragea pîrlea țara cu felurimi de mîncătorii, potvezi¹, zaherele, cine le mai poate socoti, făcînd neguțătorie cu bucatele în țara turcească, cît și în țara nemțească, pînă au început a scădea bucatele din preț.

1818, într-acest următor an, domnul Ioan Caragea, din niște pricini ce s-au făcut prin taină de boeri țării cu consulu rodesc², ce au venit în locul lui Chiril³, consulu cel vechi, după legătura trahtaturilor păcii ce au făcut rusul cu turcul, le-au pus acum în lucrare, adecă obicei din vechime să să caute, că au scăzut din dările cele obicinuite să plătească țara, adecă vinăriciu, dijmăritu, oeritu i altele, cum am zis ca în vechime.

1818, septemvrie 29, au răposat dumnealui boerul Radu Goleșcu și la pogrebania lui în beserica Crețulescului au fost și măriia sa Ioan Caragea. Și după ce au venit iarăși la curte, au îmbrăcat 10 caftanuri. Iar la noă ceasuri au eșit cu toată casa lui i cu cîtiva din boierii greci, rudenii, pribegind în țara neamțească, luîndu-și zia bună de la toți. Și au lăsat scaunu singur, fără domn, numai boerii căuta trebile țării, pînă cînd au trimis veste la Po[a]rtă și în locul lui au așăzat domn pă Alexandru Nicolae Suțu domn țării.

1818, octomvrie 19, sîmbătă scara spre duminică, la ceasuri trei și jumătate ale nopții, s-au făcut o lumină mare, încît puteai să vezi ca pă lună. Și au ținut ca o jumătate de sfert. Iar cerul ca cînd s-ar fi deșchis și în mijloc ca un balaur de foc. Și iarăși s-au strîns și au rămas o dungă pă cer ca un fulger. Și au stătut cîtvași și au perit. Iar de la fuga acestui domn Caragea pînă la acest semn, zile 20. Încă zile douăzeci trecînd de la acest semn și au sosit capu-olan de la Țarigrad cu vestire că vine domn Suțul aici în țară. sîmbătă noaptea spre duminică.

Încă patru zile trecînd, au sosit și caimacamu și s-au așăzat to[a]te vorbele și grijile ce era în norod.

În vremea aceasta să cam auzea în țară de năprasnica bo[a]lă a ciumii, după cum s-au și întîmplat la cîtevași locuri afară.

1819, ghenarie 26, duminică în zia de cuviosul părintele nostru Xenofon, au intrat în București cu halai măriia sa Alexandru Suțu voievod, ca să

¹ Citește : podvezi.

² Pînl.

³ Kiriiko.

ne fie domn. Și au șazut în scaunul său, în casele lui Costache Ghica, unde au șazut și Caragea.

Iar a două zi, luni, au intrat și Efrosina, do[a]mna sa, iarăși cu halai, în săptămîna artilor care să începe triodu, în zia de sfîntul Ioan Gură de Aur. Domn mai blind și în zilele lui bișugare de bucate prea multe. 1819, mai 1, s-au paradisit sfîntiia sa părintele Nectarie mitropolitu. Și în locul sfîntii sale au așazat să fie mitropolit părintele Dionisie Sevastis, episcupu Tismanii, rumân pămîntean, ducîndu-l cu mare halai în scaunul său în sfînta mitropolie. Om vrednic de păstorie. Acesta au înfrinat preotii i călugării i muerile bărbaților de relele urmări ce oprește sfînta pravilă care apucaseră obiceiul de să urma în zilele altor mitropolii. 1819, iulie 26, simbătă spre duminică la ceasuri șase au paridisit și pre Costandie episcupul Buzăului și i s-au pecetluit și casele aici în București, aflîndu-se el în eparhie.

1819, iulie 28, s-au așazat episcop Buzăului Gherasim Rătescu, călugăr din mănăstirea Sinaia, într-o luni l-au dus cu halai la mitropolie.

Iar la avgust în trei, duminică, s-au hirotonit arhieru și l-au adus cu halai domnesc la metohu său, unde să prăznuște hramu mucenicului Dimitrie, în București.

Între acest următor an 1819, beserica Sfîntului Dimitrie din ulița Ișlicarilor s-au făcut din temelie, după cum să vede, cu toată podoba ei, încă începută fiind de sfîntiia sa proin episcupu Costandie și rădicată de roșu mai de tot. Apoi săvîrșită de preoasfîntiia sa Gherasim halea episcup, ostenitor fiind și ispravnic cheltuielii kir Samoil Vintileanu și iconomu sfînteii episcopii Buzău.

1819, adecă la o mie opt sute nouăsprezece, iunie 19, iarăși s-au arătat stea cu coadă, iarăși ca și mai înainte de năprasneca boală a ciumii, dar mai mare și mai aleasă, cu razele mai luminoase, steaa spre Evropa, iar razele înapoi, nici spre răsărit, nici spre amiazăzi. Și s-au arătat într-o joi seara spre vineri, la un ceas și jumătate, aflîndu-ne noi în iarmarogul¹ Buzăului. Și așa tot au umblat pă cer pînă mai la două luni și mai bine și iarăși au perit. Apoi iarăși s-au mai arătat, dar întunecată, abia să cunoștea. Apoi au perit de tot.

1819, iulie 22, au sosit Calimache domnul de Moldova cu toată casa lui și cu oamenii lui aici în București, trecînd mazil la Țarigrad. Și s-au primit cu mare cinste în casele boerului Filip și au șazut de marți 22 iulie pînă luni 28 și iarăși cu cinste s-au pornit la Țarigrad.

1820, aprilie întii, s-au așazat poliție în București și epistați atit pă tîrg, cît și pă mahalale, pentru trei pricine, ca să aibă îngrijire cu mare strășnicie atit pentru oamenii ce intră în țară, cît și prin tîrgurile ce sînt afară din București i satele, să aibă răporturi din toate județurile poliția de verice întîmplări să va face, cît și epistații mahalalelor să răportuiască de toate mahalalele ciți vin și es : întii pentru atita hoții ce să facc atit aici în București, cît și afară în țară ; al doilea, toată îngrijirea

¹ Citește : iarmarocul.

să o aibă mai mult de vreun pericol de foc, cît și de orice boală să va bolnăvi sau va muri vericine. Și s-au făcut aceasta cu sfatu de opște a preaosfinții sale părintelui mitropolit și a tuturor boerilor, întărind și măriia sa vodă cu pecete de a să păzi aceste nezumuri întocmai.

1820, aprilie, au venit potop de apă în București de au înecat case, cît și apele celelalte asemenea au făcut înecăciuni, cît s-au rupt toate podurile.

Întru acest următor an 1820 și la începutul lui aprilie au început război sultanu Mahmut împăratul turcesc cu Ali pașa ot Ianina, trimițind mulțime de oștiri asupra numitului cu 16 pași. Și acela încă să gătise de bătae iarăși cu mulțimi de oști. Acesta este începutu, iar în urmă cea ce să va mai întîmpla iarăși voi însemna spre pomenire, cu toate că gromolnecu¹ însemnează mari războ[al]e și griji la un împărat.

1820, octomvrie 27, miercuri la un ceas din zi au răposat sfinția sa părintele Iosif, episcopul Argeșului, în sfînta mănăstire Anthim, unde să prăznuște hramu Tuturor Sfinților. Iar a două zi, joi, i s-au făcut pogrebania, împreună fiind părintele mitropolitu cu tot soborul și măriia sa Alexandru Suțu voievod cu toată boerimea. Să-i avem blagoslovenia de la un păstor bun ca acesta și stilp al țării neabătut și pravoslavnece adevărat, cu nici un fel de ponos în toată viața lui.

1820, noemvrie 4, s-au orînduit alt episcop Argeșului, un arhimandrit anume Ilarion, cirac al sfinții sale părintelui Dosithei proin mitropolit, ce au păstorit mai înainte de sfinția sa proin mitropolitu Nectarie.

Într-aceste zile multe vorbe s-au întîmplat, că unii din boeri cu părintele mitropolit Dionisie cerea să fie episcop un Feoclit monahu din opștea Căldăroșanilor, ce au fost bercan² în eparhia Buzăului, iar alt taraf de boeri, cu măriia sa vodă Alexandru Suțul, voia pre acest Ilarion. Dintre carii s-au și făcut surghiun doi din boeri și așa s-au astîmpărat, cam de spaimă.

1821, ghenarie 19, au răposat măriia sa Alexandru Suțul voievod, ce au domnit după Ioan Caragea ani doi, rămînînd soția sa, doamna Efrusina, cu beizadelele în loc, pînă ce au făcut știre Porții, cine să rămînă domn după Suțul. Și cu mare halai și meterhanele s-au petrecut și s-au dat gropniții în sfînta mănăstire a sfîntului Spiridon cel Nou, în mormintul Hangerliului, pre carele l-au tăiat mai nainte, cînd au scos văcărîtu, cu 21 de ani.

Iar acest Suțul au vrut să ia Tirgoviștea din mîna pămîntenilor și pă loc s-au bolnăvit, pînă ce au murit.

În anul 1820 au rădicat împăratul Mahmut război mare asupra Ianinii cu Ali pașa, trimițind asupra lui 17 pași, încă de la luna lui aprilie, pînă l-au închis în cetate și l-au ținut închis pînă în dechemvrie. Și eșînd din cetate, zic unii că cu ajutorul Corfosului³, au înfrînt pre cei împărătești 17 pași și i-au întors înapoi.

¹ Citește : gromovnecu.

² (Călugăr) de la mănăstirea Berca.

³ Corfu.

Iar la începutul anului 1821 am luat veste de dalmății, adică sîrbii de la Bosna¹, că iar au rădicat război asupra împărăției turcului. Și sta lucru așa. Iar în urmă ce va mai fi, iar vom scrie. Și iar s-au împăcat fără nici un război².

1821, ghenarie 28, vineri no[a]ptea spre sîmbătă, la ceasuri 8¹/₂ din no[a]pte s-au cutremurat pămîntul de două ori. Eram deșteptați. Întîi s-au scuturat casa tare cît ne-am spăimîntat, socotind altă ispită. Apoi ne-am venit în fire, prin vîntu cu urlat tare, că este cutremur. Și iar s-au scuturat a două oră mai mult decît înaintea ciumii ce mai înainte am scris. Iar atunci s-au cutremurat pămîntul tot în ghenariia, dar nu noaptea între douăzeci și opt și între douăzeci și noă, precum acum, ci în treizeci ghenarie s-au întîmplat atunci cutremurul, în zioa de sfinții ierarși Treisfetitele. Iar acum înainte cu o zi. Atuncia sfinții ierarși s-au întîmplat joi, iar acum duminică. Și sînt de atunci și pînă acum la acest cutremur ani șapte, zile două. Și acest cutremur s-au făcut în noaptea aducerii mo[a]șteilor sfîntului mucenic Ignatie³.

*

Înainte de pristăvirea mării sale Alexandru voievod Suțul, cu trei zile, s-au rădicat din București un Todor slugearul, de fel oltean din județul Jiului, cu vreo patruzeci, cincizeci de feciori și au eșit din București și s-au dus de au trecut apa Oltului în județul acesta al Jiului și s-au făcut lăcașu în mănăstirea Tismana. Și au adunat la el mulțime de panduri și sîrbi și au făcut zapt două județe, să fie el cap lor, încă prinzînd și pre un ispravnic, iar ceilalți, scăpînd, au trecut la Craiova. Iar alții din boeri, cîți au scăpat, au trecut unii la Craiova, alții la București, alții prin alte locuri, rămîind singur acel Todor slugearu de oblăduia acele două județe, unul al Jiului, altul al Mehedințului, scăzîndu-le dajdiia mai puțin, după vechiul obicei. Și unind cu dînsul pre acei ticăloși, au rădicat armă asupra boerilor ai țării și au început a face jafuri. Iar după ce înțelese boerimea din București de faptele ce să făcea, au pornit din București arnăuți asupra lor, ca do[a]ră îi va supune. Încă și dare de bani le-au făgăduit și cererea lui i-au împlinit și tot nu l-au putut îndupleca, ci mai mult să gătea să vie la București. Și unind și pre trimișii boerilor, s-au făcut toți una.

Iar pînă la o vreme, tot socoteam glumă. Apoi, după ce să înglotă gluma, începură boerii a să găti de fugă. Și era turburare mare în București, iar neguțătorii își căra mărfurile pînă hanuri și stam la mirare toți: ce va să fie aceasta? Și merse lucru pînă la februarie.

Iar la februarie în cinci, 1821, miercuri seară spre joi, la 4 ceasuri din noapte, au sosit de la Țarigrad capu-olan cu veste că vine domn în București Calimah, ce au domnit mai înainte cu un an în Moldova, cînd era și aici domn Ioan Caragea, trecînd Dunărea pă la Olteniță.

¹ Bosnia.

² Ultima frază, adăugată ulterior

³ Însemnare despre acest cutremur, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23.

Iar în București, unii din București descăli greci și cu alți greci în hanul Filipescului și în alte locuri strîngea oameni cu lefi. Și sta așa, nimini nu pricepea ce va să fie, că scrie oameni cu lefi și ce vor să facă cu ei, nici boerii, nici neguțătorii. Și de vor fi știut cinevașilea, dar pă semne era lucru acoperit. Și mai vîrtos boerii nebuniseră în baluri și în primblări și în mîncătorii, și de celelalte nu-și aducea aminte. Și trecu pînă la februarie 26, iar de aici în colo mai tare să siguripsea lumea de prin case prin beserici, prin hanuri, alții afară spre Brașov, prin taină.

Iar la martie întii, în zioa de sfînta muceniță Evdochia, mare băjenie s-au făcut, încît cară nu să mai ajungea, om peste om da, iar alții căra prin hanuri cu spinarea, alții prin beserici. Și unul pre altul întreba: „ce e, ce e?” Și nici unul nici altul nu putea da răspuns. Toți mutește umbla. Apoi era și un noroi gro[a]znec, și fâmeile, de mare gro[a]ză, își lăsa copiii prin noroae și alerga prin beserici, innoroite. Și taman preoții era în sfînta leturghie prezdesfeșteniia. Și era un lucru grozav a vedea ochii omenești. Și să cărară afară în zioa aceea pînă a două zi, și să mai conteni.

Frunte la fugă făcu întii Brîncoveanu. După el, consulatu rodesc cu cel nemțesc trecură în țara ungurească peste munte. După ei, ceilalți.

Iar Todor olteanu, cu pandurii lui și cu arnăuții ce să însoțise, pîrlea boerii peste Olt pă unde-i dovedea și-i jăfuia. Apoi, după ce trecu Oltul dincoace, asemenea pîrlea, pînă să apropie de București, în luna lui martie.

1821, martie, au intrat Todor slugearu cu pandurii și cu arnăuții lui în București, pă podu Calicilor. Iar din golanii lui, unii mai era ceva de dinșii, iar alții cu vîrzobi de tei la opinci, alții fără cremeni la pisto[a]le, alții armă nicidecum. Iar din sîrbi, tot mai era cevașilea. Și nimeni nu s-au găsit ca să le stea împotrivă dintr-atîta lume și atîția arnăuți ce mîncă lefi domnești! Și au intrat fără nici o sfiială în casele Brîncoveanului de supt mitropolie.

Iar în mitropolie era oameni de ai lui bimbașii Savei și: nu l-au îngăduit să intre și acolo, ci să strejuia cu arme peste ziduri, pînă la vreo două zile. Apoi să împăcară cu toții și să făcură toți una. Iar arnăuții boerilor, ce-i trimiseseră afară să prinză pă Todor, au venit împreună cu Todor. Iar ai lor, cei mai mari, au rămas pă afară de pîrlea și jăfuia lumea. Să împărțiseră unii într-o parte alții într-alta și ținea drumurile de coprinseseră țara.

Vai, vai voaă boeri! Că nu v-au luat numai ce ați avut, ci și de cîntea caselor vo[a]stre s-au atins, după voia lor, și cu deosebite cazne v-au căznit și pre alții v-au omorît. Și iar vai, vai voaă neguțători. Că pă unde v-au găsit, v-au jăfuit. Ferice de cela ce au scăpat întru aceiași vreme în Brașov.

Al doilea vai la ciți au prohtasit în Brașov, cu socoteală că în scurtă vreme să vor înturna înapoi. Și cu șăderea acolo nu numai că strînsoarea ce au avut au cheltuit, ci și ce argint, aur sau diamantiale, giaruri și alte scule scumpe, fără nici un preț le-au dat, caleșcile, telegarii cei

buni pînă la lei douăzeci au ajuns. Pînă încît și moșiile în grele datorii le-au supus, iar alții cu totul le-au vîndut. Și care minte de om n-au socotit, acelea preste noi au sosit.

Iar cîți boeri în țară au rămas, era tot în grijă și în necaz, cu șipărtmale [?] lăto[a]se de piele de oae văpsite albastre, ochii să nu li să vază, cu ițari pă cur, cu săricile strînse împrejur. Alții să lăsa de boerie și să ținea de neguțătorie și alții de ciobănărie. Oh, oh, rău noroc! Bine era să nu fi mai fost! Materiile cele scumpe ajunsese așternute prin casele boerești. Era păduchi, să-i rînești. Îți venea să nebunești de cîntece oltenesti, de trăsnete de pisto[a]le. Nu mai auzeai ce e afară. Toți, nebuni de vin. Nu rămăsese găini.

Iar Todor în Cotrăceni își puna titla de domn. Iar cîți boeri mai era, toți asculta, și ce le porunceă, aceia făcea. Boeri boerea, ispravnici puna, poștile la el venea, judecăți făcea și jălbi primea, golaniia să înveselea, boerii ca la un stăpîn îi slujia.

Ce boeri rămăseseră în București: Băleanu vel spătar, agă, ginerele lui Caragea, Mihăiță Filipescu, ispravnic de Ilfov armaș Manu, Alecu Vulpe, Alecache Vilara, Slătineanu vel logofăt, Nenciulescu, Nicolache Camburu Văcărescu, Grădișteanu cel mare și alții din cei mai mici, cu sfinția sa părintele mitropolit Dionisie și cu Ilarion episcupu Argeșului cel nou.

Iar a două zi, luni după Dumineca Floriilor, vrînd părintele mitropolit Dionisie cu unii din boeri să iasă și să meargă în Brașov cu treizeci de cară încărcate de calabalicuri și luase și sfîntul sicriu al cuviosului Dimitrie cu sfinția sa; boerii au plecat, unii luni, iar sfinția sa au rămas să plece marți; iar marți dimineața, cînd era gata de plecare, un Răducanu jococar, sin Gligorie, om al preaosfinții sale, au invitat neguțători din tîrg și s-au strîns la mitropolie și au poprit pă preaosfinția sa și nu l-au lăsat să plece. Încă au descărcat și carăle, iar pe sfînt l-au așăzat iarăși în locu de unde îl și luaseră. Iar sfinția sa au pus jurămînt că va peri cu noi aicea și nu va face urmă de plecare nicăiri. În săptămîna cea mare a Paștelor, a patimilor, au eșit Todor din tîrg în mănăstire în Cotrăceni, cu ostașii săi, dîndu-și titlu de domn poruncitor țării. Acolo să făcea divan, la el să da jălbi, de acolo să împărțea poștile, slujindu-i boerii ca unui domn. Și orîndui ispravnici în toate județele și porunci să să strîngă rămășița birului pînă la mai, aruncînd și pă preoți, ca să dea de fieșcare cite tal. 10, și să dea și mănăstirile cele mari, fieșcare după puterea sa. Stringînd și Sava bimbașa neguțătorii din isnafuri de le-au dat poruncă și i-au strîns și lui o sumă de bani pentru lefile așchierilor săi.

Luni, a două zi de Paște, au sosit de la Tarigrad poște cu ferman și doi turci mari. Ce răspuns vor fi adus, nu știm.

POVESTE ȘI PENTRU IPSILANT, CUM AU VENIT

După lăsatu secului de postul Paștelor s-au auzit că vine și el cu o sumă de o[a]ste mare aici în țară. Iar în săptămîna a patra a sfîntului post au sosit în București un căpitan Farmache al lui Ipsilant, cu o sumă

de hoți greci, sîrbi, moldoveni, și au intrat în casele lui Ștefan Belu, alături de hanu Sfîntului Ioan. După el au sosit și Duca căpitanu în casele lui Filip pã podul Mogoșo[a]lii și altul Machedonschi, altul căpitan Iordache, altul Cușanțolo, cei mai mari ai lui și cu ceilalți. Și în ceasu ce au intrat, au rădicat un steag cu trei vâpsele, unul roșu, altu negru, altul alb, deasupra porții caselor Belului din Ișlicari, cu această noimă : roșu- singe, negru- moartea, alb- slobozeniia. Iar cu alt steag asemenea încungiura tirgu pã toate ulițile. cu doi popi greci cîntînd pe urma steagului, cu niște sfinte moaște. Iar alții sloboziia puști, pistoale, încît îți lua auzul, plini de vin și de rachiu în toate părțile, încît îți era o grozăvie de crailic a căuta asupra prea frumușilor și lăudaților București. Și de atîte trăsnete de arme să făcuse nor deasupra orașului de fum. Și nimic nu ne puteam pricepe, ce va să fie acest lucru așa fără veste. Iar lauda grecilor așaza scaunele în Tarigrad. Și iarăși iar lauda crailor zmintea mintea înțelepților.

Deci, fiindcă hoții cei mari ai Bucureștilor, cari minca lefi domnești și boerești și-i avea boerii credincioși lor, întru cari răzima că la o vreme ca aceasta să-i aibă de bun ajutor, delibașa Mihali și Ghenci aa, cu cei rămași ai lor, după ce s-au împreunat cu Ipsilant, au apucat pre supt dealu podgorii pînă în Ploești și pînă în Tîrgoviște, pînă veniră și în București.

Iar Ipsilant rămase la Colintina în casele lui Grigorașco Ghica, iar Duca și Farmache și cu ceilalți ai lor intraseră în tîrg, în săptămîna cea mare a sfîntului post a sfîntelor patimi.

Todor era poruncitor țării.

Apoi ce să mai vezi de aci încolo ? Cine poate să ia socoteala jafurilor ce să făcea de dînsii în toate părțile și batjocoriturile ce să făcea de ei în lume, dar mai mult la partea boerească. Că, deaca îi prindea, nu numai că-i jăfuia de-i lăsa în piei, ci pre bărbați, pre unii îi și omora, iar pã cocoane și pre fetele lor le batjocoriia cum le era voia, mai cu asupră decît turcii, ca cîinii, pre amîndoa părțile.

Iară cai, arme, pã unde găsea, sau neguțător fie, sau la boer, le lua. Pivniți cu buți cu vin sau rachiu le spărgea. Cît putea să bea, bea, cît nu, să vărsa de sta pivnițele tot pline și umbla turbați ca cîinii pã ulițe de mare beție, slobozind armele. Iar găinile și celelalte păsări de prin curți, cu totul le lua. Orzuri, porumburi, finuri, pã unde să găsiia, lua. Cît să mînca de cai, să mînca, cît nu, să mînca de păsări, vărsat. Pușcăriia și alte închisori, unde să afla hoți, pre toți i-au însoțit cu ei. Și care să da la ei în scris, pleca la jaf, și care nu vrea să scrie, legați ca pã dobitoace îi ducea la Cotrăceni de sãpa la șanțurile care le făcea Todor pentru bătălie. Iar caleșcile boerești, pã unde să găsiia, să punea beți în ele cîte cinci și șase de să primba. Iar pã drumuri, pã unde le ajungea, le sfărîma.

Apoi în săptămîna a șasea a sfîntului post au eșit Ipsilant din București și s-au dus de s-au așazat în Tîrgoviște și au strîns lumea și s-au apucat

de au destupat șanțul de împrejurul orașului, ce este făcut din vechime. Iar oamenii cîți să scria aici în București, ca pă dobitoace, cu pînișoara la suptio[a]ră, îi trimitea acolo, de-i pune la muștră și le schimba hainele.

Acestea s-au făcut pînă la leat 1821, aprilie 15, marți după Paște.

Iar băjenie, necontenit să tot căra : unii care scăpa în Brașov, alții prin Căldăroșani, pîn Znagov, în Cernica, în ostrovu Herăstrăului și al Fundenilor, alții în Tigănești, alții la munți și pîn Cîmpina, carii pă unde ajungea, alții prin păduri. Băhăia pădurile de oameni și de vitele țărănilor, că să rădicase toate satele în băjenie și ajunseseră pînă în vîrfurile munților și pînă în hotarul neamțului.

Iar la mai, în patru, veni veste că au trecut Dunărea turcii și au eșit mulțime la Lichirești și au pornit să vie la București, cu tunuri și cu toată gătirea de bătaie. Și de la mai, în patru, pînă la mai în treisprezece s-au apropiat și au venit în Plătărești, în Frujunești¹ și în Tînganu. Iar noaptea, vineri în 13 spre sîmbătă, s-au rădicat Todor din Cotrăceni cu pandurii și cu arnăuții lui și au apucat drumu spre Pitești. Iar Ghencea și cu delibașa Mihalea și bimbașa Sava și cu căpitanu Iordache au apucat drumu spre Tîrgoviște.

Și am rămas noi singuri în București.

Sîmbătă no[a]ptea în paisprezece încă unii au rămas din arnăuți și pînă a două zi duminică dimineața. Iar duminică pînă în zioă duduia pămîntul de caii arnăuților, cum fugea tot spre Tîrgoviște.

Iar sîmbătă pă la prînz au făcut turcii veste de la Cățelu că au aruncat tunuri să vază : es cinevașilea asupra lor ? Iar cînd am auzit tunurile la Cățel, unde pui frica norodului ? ! Cînd ne veni veste că turcii au ocolit Cernica și este un vai acolo de să rădică glasul pînă la cer, și pre un neguțător sîrmagiu l-au pus în țepă, iar pă altul l-au tăiat.

Iar duminică, mai 15, au încungîturat turcii Bucureștii și au așăzat ordiia din Dudești pînă în Floreasca și au intrat în București și în Cotrăceni și au pus strejile lor pă la toate mărginile, cu mai marele lor hagi Ahmet pașa, chehaia bei, dînd poruncă ca nimeni să nu mai iasă afară din București. Și umplură toate ulițele de turci și de calmuci și de zaporojani. Apoi, unde pui frica ? Că de nicăiri nici un razăm nu aveam, fără numai nădejdea la Dumnezeu. Și cu atîta ne-au ferit Dumnezeu de am scăpat, că nimini dintre noi nu s-au arătat cu vreun fel de armă, sau să le stea împotriva. Toți nebunii să înțeleptiseră ca micii și cram morți de jumătate. Adăstam ca oile junghiere. Am mai avut ajutor mare de la vechilii consulaților, carii rămăseseră aici. Accia mult au stătut pentru oraș. Că întii, cum au sosit turcii în marginea orașului, s-au sculat ei însăși și au luat pă starostea de neguțtori, cu alte căpetenii din neguțătorii carii rămăseseră aici, și au eșit înaintea pașii afară cu plocon și au arătat tot păsul țării ce au pătimit de la apostati și cum au fugit, iar carii ne mai aflăm, sîntem supuși împărăției și nici armă nimini dintre noi n-am rădicat. Și cu atîta s-au milostivit pașa asupra norodului și au dat poruncă

¹ Citește : Frujinești.

așchierilor nici vreunui din raia rău să nu facă pînă va înștiința împărății. Iar carii să vor dovedi că au fost apostatați, să să prinză și să-l arate pașii. Și așa s-au mai astîmpărat turcii.

Iar din creștini, mulți au perit în venirea lor. Că întii și întii doi neguțatori, mergînd la Cernica, unde le era copiii, unu sîrmagiu și altul cîrcimar, și altul un șălar venea din Cernica, pă citeșitrei i-au coprins turcii și i-au dus la pașa. Și la acei doi ce le-au găsit armele la ei, pă unul l-au pus în țeapă, iar pă altul l-au tăiat, iar pă șălar, fiindcă nu au găsit arme la el, l-au scăpat. Iarăși un turc pre un simigiu cu tabla, ce mersese să vînză covrigi acolo aproape de Cernica, l-au tăiat și pre alți mulți. Alții cite trei zile pînă în gît în apă prin stuful Colintinii au stat, pînă au găsit aralic de scăpare. Și, în sfîrșit, gro[a]ză nespusă.

Apoi după ce s-au așăzat turcii în București, de la mai 15 pînă la 23, au tins turcii zalhana...

Mai în 21, în zioa de sfinții împărați Constandin și Elena, 11 inși au bătut în țepi la capul podului Tîrgului de Afară. Mai 23 au tăiat doi inși, unul la Butuc, altul la Beilic.

1821, mai 28, s-au sculat ordiia de la Colintina și au plecat la Tîrgoviște după Ipsilant, era joi, cu hagi Emin aa și cu chehaia bei și cu sultanu cu tătarii. Iar după rădicarea lor, mulțime de oameni morți s-au găsit prin heleștealc, iar un puț al dumnealui Grigorie Ghica, ce-l avea la casele dumnealui afară, cu 12 găleți pentru udatul florilor, plin de trupuri mo[a]rte, imputite, s-au găsit, și prin alte locuri. Și un Dumitru jimblarul ot podu Mogoșo[a]ii tot atunci l-au tăiat.

Simțind Ipsilant că vin turcii asupra lui la Tîrgoviște, au fugit cu o[a]stea lui la munte și intrînd turcii în Tîrgoviște, multe suflete de creștini au răpus și buni și răi și multe jafuri au făcut și trecînd au gonit pă Ipsilant pînă în hotar și mulțime de norod au stricat, de s-au împutit și munții. Iar ticăloșii accia scriși, prin peșterile munților și prin găuri, morți de foame, s-au săvârșit viața lor. Iar cîți au scăpat călări, au apucat unii asupra Moldovii, pre supt podgoriie, alții asupra Sinaii, drumu Brașovului. Și turcii după ei. Iar cei ce au trecut spre Moldova, au răzbit pînă aproape de hotarul muscalului și acolo s-au închis într-o mănăstire. Iar după ce i-au încungiurat turcii și acolo, unii care au putut din ei au scăpat și de acolo, iar alții cîți au mai ținut după ce i-au răzbit turcii, nu numai ei au perit, [ci] și o sumă de norod din Moldova ce întrase acolo de frica și a apostatilor și a turcilor, cu mueri și cu copii, cu totul i-au prăpădit și tot au ars de au fost un vai ce nu s-au mai pomenit.

Iar carii au apucat în spre vama Timișului, neslobozindu-i nemții ca să treacă în țara ungurească spre Brașov, au apucat munții și au trecut pînă la Olt. Și trecînd Oltul, unii au apucat drumu de au intrat în Coziia, iar alții au apucat spre Ocnele Mari, spre Drăgășani. Iar cîți au rămas prin munți, lepăda hainele du pă ei și armele și îmbrăca trente sparte, de găsca pă la niscăi țirle mocănești, sau cu bani le lua. Că la sate nu le era prin puțină să iasă. Alții desculți prin zăpadă, prin vîrfurile munților, chinuia de foame pînă își săvîrșia viața. Iar carii au putut,

au răzbit pre poteci în țara ungurească și acolo s-au mîntuit, plini de păduchi și negri ca tăciunii.

1821, iunie 22, într-o miercuri, s-au întors chehaia bei cu oareșcare parte de o[a]ste în București.

Iar hați Emin aa cu altă oaste și Sava bimbașa și delibașa Mihali cu Ghenci aa au rămas, ei, să gonească apostatii, pentru că Sava s-au plecat pașii și cu Mihalea și cu Ghencea, cu cuvînt că ei n-au fost amestecați cu Ipsilant, ci au ținut cu raiaa și de mare nevoie au fugit cu ei, neavînd ce face. De aceea și pașa au zis că-i iartă și să amestecaseră cu turcii. Apoi de acoloa înainte, Sava cu ceilalți, pentru ca să-și facă nume bun către turci, apuca buni, răi și pre unii îi pierdea acolo, iar pre alți ticăloși în lanțuri șiruți îi mîna aici. Și cum îi aducea, pre unii pă loc îi tăia de împuțise podurile, iar pre alții în lanțuri îi trimitea la Silistra, la pașa.

Iunie 23, după venirea lui chehaia bei, joi seara spre vineri noaptea drăgăicii au dat o vijălie mare cu pîiatră și cu ploaie care nu s-au mai pomenit, și au ținut ca vreo trei sferturi de ceas și au scos din rădăcini pomi mari de cite o sută de ani de i-au făcut plavie, pre alții de preste mijloc i-au frînt, porți mari, îngrădiri de uluci, grajduri, învelișurile besericilor, casele ce[le] învălitate cu her, cu totul herul l-au aruncat, cît și celelalte departe le-au zdrumicat, uși, ferestre asemenea le-au spart, încît prin puțință omului nu-i era a eși afară. Și multe dobito[a]ce s-au omorît. Iar tunete gro[a]znice și fulgere pînă la ziă au ținut, de socotiam că acesta este sfîrșitu.

La iunie 25 s-au spînzurat doi turci, unul la Po[a]rta din Sus, altul la Po[a]rta din Jos.

La 26 au spînzurat un arnăut la Po[a]rta din Jos.

Iunie 27 au crăpat cerul despre ziă și s-au făcut lumină mare.

Iunie 29, miercuri în zioa de sfinții apostoli Petru și Pavel, la ceasuri șase și jumătate din zi, au tăiat 12 creștini pă la toate răspîntiile tîrgului.

Iunie 30, au venit veste de la bimbașa Sava ca să-i trimiță pașa imdat turci și tot întru această zi i-au și trimis tot călărime.

Iulie 2, doăzeci și patru apostati s-au trimis în lanțuri la Silistra.

Iulie 11, s-au mai trimis alți optsprezece tot la Silistra.

Iulie 13, au mai tăiat șapte apostati pă la răspîntii.

1821, iulie 14, joi dimineața pînă a nu eși ceasurile nopții, era la 11, eram în beserică taman la „axion”, s-au cutremurat pămîntul cu urlet.

Iulie 18, au mai tăiat 4 creștini, pîrîți de un ciocoi.

Iulie 21, au mai spînzurat un creștin înaintea prăvălii lui Năstase cota-rul, în răspîntie.

Întru această lună au venit veste din țara turcească, că asupra Șumnului au venit potop de ape, de ar fi înecat cîteva orașe.

Iulie 22, 23, 24, s-au tot cărat turcimea de aicea în județul Vilcii asupra Cozii, alții spre Drăgășani, alții spre Ocnele Mari și la Rîmnec pentru arnăuții ce era închiși în Cozia și pentru cei ce era răsipiți pă Olt în jos. Iar la Drăgășani, la bătaia dîntii, s-au răpus turcime multă, iar în

cea de al doilea n-au scăpat nici apostat, nici săracii creștini. Tot au pus turcii supt sabie. Mare pierdere s-au făcut acolo.

Iulie 29, vineri la un ceas din zi, au adus 137 de apostatați și nu numai apostatați ci și bieți creștini băjenari de la mănăstirea Cozii, tot în lanțuri, și fâmei cu copii robiți, cu cuvînt că sînt de ale apostatilor, și familia lui sardar Diamandi polcovnec ot satu Uda Oltului de Jos, și niște călugări și un popă ai mănăstirii Cozii. Și cu ei au adus și pă căpitanu Bușteanu. Iar pentru sfînta mănăstire spunea că cu totul o au ars, și toată zestrea sfîntei mănăstiri s-au jefuit de așcherii împărătești și multă creștinătate acolo au perit. Iar de la Rimnec în sus spre Coziia și în jos spre Drăgășani spunea epistații poștilor și surugii ce era cu așcherii împărătești și cei care le împărțea tainu că de trupuri de creștini împruțite n-aveai pă unde să te abați din drum și de stîrvuri de dobitoace, care le belea zaporojanii și le lua pieile de-și făcea opinci și alte lucruri pentru trebuința lor. Iar jafurile boerilor și ale neguțătorilor, cîți i-au apucat pă loc, și pierderea lor, acelea sînt nepovestite.

Tot intru această lună a lui iulie au venit veste de la caimacamu din Iaș la caimacamu din București cum că apostatații din Țara Muntenească, fugari, ce au apucat drumu spre Moldova, după cum am zis mai sus, gonindu-i turcii de la vale, și după ce s-au închis în mănăstirea ce-i zic Coșula¹ apoape de hotarul rusului, mănăstire foa[r]te tare și pusă la loc ca acela ce este cu anevoie de răzbit, unde era mulțime de creștini băjenari cu mueri și cu copii închiși acolo pentru frica, dînd război turcii cităva vreme cu tunurile, au făcut loc prin zid, și unii din apostatați noaptea pă supt cîmpăt, care au fost mai îndrăzneți, au scăpat. Iar căpitanu Farmache, auzind că Sava s-au predat turcilor și este bun cu ei, și el s-au înșălat și au eșit din mănăstire și s-au închinat turcilor, cu vreo două sute de inși, și în urmă toți au perit de sabia turcilor. Iar după ce au intrat turcii în mănăstire, de rînd au luat, n-au ales apostat, călugăr, popă, băjenar, pă toți supt zaptu sabii i-au pus, iar mănăstirea pînă în temelie o au sfărîmat și au ars tot.

Și nu numai acea mănăstire, ci vai, vai voă moldoveni, că în toată Moldova nu să afla casă acoperită. Iar orașu Iașului în trei rînduri s-au ars și cîți săraci au rămas înlăuntru, neavînd putere să fugă și au intrat în mîinile turcilor, după toate jafurile, apoi și de bătae de joc le-au fost. N-au scăpat pînă la cel bătrîn om cu barbă albă, așijderea și femeile lor, ce nu s-au mai pomenit la neamu nostru în zilele noastre.

Iulie în treizeci, într-o sîmbătă, au pornit acești apostatați, de care am zis mai sus, la Silistra, pe carii îi adusesese de la Coziia, cu două tunuri ale lor.

August 4, într-o joi, au tăiat încă trei apostatați în tîrg.

Eu zic numai cîte puțini, cari-i aducea prin București, de să vedea cu ochii. Iar pre carii îi căra pre mîrgini, sumă de cară cu ticăloși, de nu-i băga prin tîrg pentru spaima, aceia n-au număr, că mai mult noaptea îi căra. Și pre carii îi pierdea pă drum și la Silistra, aceia :

¹ Citește : Secul.

bașca. Iar pă căpitanu Diiamandi cu muerea și cu copiii i-au trimis la Țarigrad și spun că cu rea moarte l-au omorît, iar pă copiii lui și pă muere i-au turcit.

1821, avgust 6, în zioa de Preaobrejenie, siclitarul¹ pașii, cu toată oastea împărătească ce era duși peste Olt într-alte părți, cum și la mănăstirea Cozii, împreună cu Sava bimbașa și cu delibașa Mihali și cu Ghenci aa cu arnăuții, s-au întors înapoi și au intrat în București și i-au împărțit pă la conace. Era sîmbătă pă la amiază.

Sîmbătă seara au chemat chehaia bei pă Sava, pă Mihalea, pă Ghencea, și mergînd i-au îmbrăcat cu capoturi și le-au mulțămît pentru că au arătat slujbă, cinstindu-i cu cafele după obicei.

Duminecă, avgust 7, după ieșirea din beserică iarăși i-au pohtit la caafea. Și mergînd iarăși cîte trei și cu cîțiva din arnăuții cei mai aleși, cum au intrat în conac, în casele Belului din Ișlicari, pă loc s-au pomenit în glo[a]nte și pă loc i-au și tăiat pă toți. Numai unul au scăpat, care și acum este viu în Brașov, la lea 1822, septemvrie. Iar ceilalți turci și culucurile du pă la răs_pîntie, o grozăvie. Că fugia toți în toate părțile, și turci și creștini, și nimîni nu știe pentru ce fug. Iar pistoalele și puscile în toate părțile trăsnea, pînă prinseră dă veste turcii că s-au omorît acei trei ciini cu ai lor.

Și să dete poruncă să să taute pîn toate mahalalele și unde să va găsi arnăuți, să să omoare. Apoi ce să vezi? Turci, alergături pă toate ulițele și nu numai arnăuți pierdea, ci cine le ișa înainte îl omoria, de sta trupurile pă toate ulițele că bordușii fără de capete. Iar arnăuți i, cîți au prins veste mai în grabă, și au apucat calul în mîină, care încotrou i-au văzut ochii au apucat, iar carii s-au imprilejit pîn tîrg sau aiurea și n-au avut veste în grabă, pe toți i-au prăpădit.

Iar cei din mahal[a]ua Tabacilor, din casele sârdarului Marco ot mahal[a]ua Oltenilor, în beserică Oltenilor au năvălit, și cît norod intrase acolo, cu copii, pă toți i-au dat afară și au rămas singuri înlăuntru, cît și cei din casele Savii. După ce s-au zătonit o[a]stea toată acolo, au răzbit pre cei din case, iar cei din beserică nu s-au predat pînă cînd au adus turcii tunuri și au bătut sfîntă beserică de sîmbătă de la prînzucior pînă duminică în diseară, pînă s-au aprins învălitoarea și au apucat focul și înlăuntru. Și tot nu să da. Arunca pă ferestre mahmudiele și alți galbeni cu mîina și arme numai argint, iar zaporojani și turcii năvălea cu grămada la acelea și cîți năvălea, acoloa rămînea. Că să punea cei dinlăuntru cu pușcile pă ei și rău i-au stricat atunci pă turci, dar mai rău pă zaporojeni, că da năvală beți. Să zic, poate după socoteala mea, mai mult de patru sute cincizeci s-au stricat, cu morți, cu răniți. Apoi arnăuții, ne mai putînd răbda dogorea focului și cumplita sete, unii pre deasupra prin clopotniță căuta loc să sară jos și acolo i-au coprins focu de au ars și au venit rostogol jos, iar alții pre ferestre vrînd să iasă, turcii i-au împușcat, alții în beserică au ars, alți au năvălit afară cu iata[ga]nele în mîini. Aceia iarăși au stricat mulți turci în fugă, fugind, pînă i-au doborît.

¹ Citește : siclitarul.

Apoi, după ce s-au osteiat bătaia duminică, înlăuntru ardea focu lemnele, trupurile, lăzi ce fuseseră. Iar zaporojenii scurma; multă avere s-au găsit înlăuntru. Iară ceilalți turci întru aceste două zile să făcuseră cete, cete și prin toate curțile căuta arnăuți și pă lingă arnăuți jăfuia tot ce găsea. Că oamenii să dedeseră într-o parte, carii apucaseră cu trupurile prin hanuri, carii prin beserici, alții să împrilejiseră prin tîrg să-și ia de ale mîncării. Apoi s-au făcut un jaf care n-am vreme să scriu și s-au omorît oameni drepți. Pre alții i-au zmreduit cu armele de s-o pomeni. Cîți s-au închis prin locuri ascunse și cîți au stat mai mulți la un loc, nu s-au prea supărat. Dar mai rău s-au jăfuit mahalalile din jos în spre Radu Vodă, Sfînta Vineri, Lucaciu, Oltenii, Bradu, Dobroteasa, Apostolu, Protopopu, Tăbăcii, Sfînta Troiță, Ceaș Radu. Apoi a treia zi s-au osteiat. Iar întru aceste două zile vau ajungea la cer. Părea că pîn urechile omului să învîrtea mori. De la o vreme perise și frica. Umblam ca niște ametiți. Acestea s-au întîmplat.

Apoi au pus de au adus cară și au încărcat trupurile du pă ulițe și au curățat locurile și au eșit și pașa de s-au primblat, strigînd și telalii pă ulițe: de acum să nu să mai teamă nimeni de nimică, că s-au curățit vrăjmașii țării.

Încă o sfîntă beserică, a Protopopului, au ars, și casele Filipescului Buzatu cu rîndu de prăvălii și casele lui Udrițchii¹, dragomanu consulatului nemțesc și toată zestrea bisericii sfîntei mitropolii, ce era acolo în pivniță. Alte case dimprejur, casele lui Mănăilă de la Olteni și ale H[agi] Dinului pinzar și altele mai mici. Tot au ars. Acestea s-au făcut avgușt 7, 8, 9.

Mărți, avgușt 16, iarăși s-au mai făcut o spaimă, cînd au spînzurat pre un La[m]bru grecu, de să prăpădea lumea fugind, neștiind ce este. Și de frică să adunase cîte mai multe familii la o casă, de șădeam, că din ceas în ceas adăstam peirea.

1821, avgușt 20, sîmbătă seara la două ale noptii, s-au făcut un semn pă cer despre amiazănoapte, o bășică mare cît o casă luminoasă și au luminat tot pămîntul și s-au pornit spre apus. Iar a două zi, duminică 21 avgușt, la trei din zi, fiind senin, s-au făcut curcubeu împrejurul soarelui, iar nu curcubeu cum să face din pămînt iarăși pînă în pămînt.

După aceasta au mai tăiat un bumbăcar cu cuvînt că mai înainte au fost turcit și iar s-au botezat. Apoi s-au mai alinat pierderea creștinilor. Iar berechet în București aveam de voie.

Octomvrie întii, au sosit oaste la București de la Anadol² ca vreo trei mii rai.

1821, noiemvrie 5, sîmbătă la 10 ceasuri din zi, s-au cutremurat pămîntul tare în două rînduri, cu urlat mare.

De miercuri de la două ale lunii lui octomvrie pînă duminică în 6 s-au făcut ceață peste tot pămîntul de nu s-au văzut soarele nicidecum și

¹ Udritzky.
² Anatolia.

pomii cu chiciură pă ei și în ceața aceasta au fost cutremuru ce s-au zis mai sus¹.

Noemvrie 18, au mai tăiat pă un Gheorghe tabacu ce-i zicea Neamțul. Mai nainte era dregător de piei, apoi în urmă să apucase de circinș în vremea lui Ipsilant ce au domnit înaintea armii rosești. Din sat, s-au botezat creștin și au fost creștin pînă acum cu venirea turcilor. Și acum, vrînd să să facă turc, pă urmă s-au întors și au intrat între zaporojeni și de acolo l-au luat și l-au tăiat.

Cu trei zile mai înainte de acesta au mai spînzurat doi țigani de ai Brîncoveanului ce ținea drumurile. Care acești doi țigani au jăfuit pă Mitică Mănciulescu. De aceia i-au și spînzurat.

La dechemvrie 4, din cîte tunuri era în București, le-au scos așchiera și le-au trimis la Silistra, și au lăsat aici în București numai trei, în zioa de s. muc[nița] Varvara.

1822, ghenarie 4, au spînzurat pă un Dima grecu ot Colintina, om al dumnealui Grigorie Ghica vel ban, i pă un Ivanciu starostea ot Neco-poie, om al dumnealui Aslanoolo, ispravnic de Ilfov, și pă un Stroe hoțul, pîrîșu lor, pentru niște pricini de mai înainte vechi.

Iară la februarie 20 au mai spînzurat doi înși, iarăși cu pricini.

1822, februarie 24, în tîrg, la vale despre Pușcărie, la prăvăliia lui Panait Hagiu rachieru, în zioa aflării capului sfintului Ioan, s-au împușcat un zaporojan cu un manaf. Și din pricina aceia s-au făcut întăritare între turcii manafi și au scos cuțitele și pă cine le-au eșit înainte i-au tăiat, ta la 70 de creștini; dar n-au murit toți, numai unii dintr-înșii. Și s-au închis tîrgu și abia i-au potolit. Încă și a două zi au mai fost un vai. Și jaf s-au făcut pă alocurea.

1822, martie 22, au rădicat din București șapte boeri mari, marți în săptămîna patimilor, și i-au trimis la Silistra la pașa: 1. pă dumnealui Barbu Văcărescu vel vistier, 2. pă dum[nealui] banu Grigorie Ghica vel spatar, 3. pă dumnealui Mihăiță Filipescu vel agă, 4. pă dumnealui Naie Goleșcu, 5. pă Mihălescu vel logofăt, 6. pă dumnealui Filip sameșu vis-terii și cu altul, cu gătire că de acolo va să-i pornească la Țarigrad. Aprilie în trei, luni după Paște, pre acești șapte boeri de la Drîstor i-au pornit la Țarigrad.

Iar în București au rămas chehaia bei și cu cîtiva din boeri cu turcii și cu tătarii și cu zaporojenii. Din boeri: armașu Manu, Romanet, Nenciulescu, Grădișteanu, feciorul Belului și cu alți boerinași și vechilul de mitropolit, kir Troadis.

Apoi din hoții, cîți să prindea, îi spînzura întîia. Curvele cu sila le cununa după care cădea păcatu, niște mascaralicuri; pîn toate conacele turcești mueri țitori. Le și omora și pă gîrlă le da. Și n-avea ce le

¹ Insemnarea despre acest cutremur, cu greșeli de lectură, la Gr. Ștefănescu, op. cit., p. 24.

face, silă le cădea. Iar băeți turciți și mueri, singur hogea al lor au mărturisit că numai prin mîna lui au trecut pînă la 1860. Și de fieșcare turcit are de-i ia cîte taleri 12. Așijderea și cînd moare.

Mai 29, s-au rădicat manafii din București și s-au dus în țara turcească, trecînd Dunărea pã la Silistra.

Apoi lumea din Brașov, cum am auzit că s-au rădicat manafii, s-au pornit să vie la București și unii din boeri.

1822 iulie 6, joi noaptea spre vineri, au sosit ferman de la Țarigrad sus la mitropolie. Iar vineri s-au strîns boerimea și norodu în dealul mitropolii și s-au citit acel ferman în trei limbi. Pace, pace ! Iar dumnealui banu Grigorie Ghica, domn în Țara Muntenească. Și s-au dat pã la toate s. beserici să să pomenească Ioo Grigorie Dimitriu Ghica voievod.

După aceasta nu multă vreme au trecut, ci tot întru această lună, avgust 13, au sosit de la Țarigrad trei boeri, anume Barbu Văcărescu vel vistițier și Mihăiță Filipescu vel agă și Mihălescu vel logofăt, ce era duși cu măriia sa Grigorie Ghica la Țarigrad încă de la mîrtie. Și cum au sosit, toate isprăvnicile le-au schimbat și huzmeturile au vîndut, avînd mare trebuință de bani : una, pentru lefile turcilor din țară, ce li s-au răspuns o sumă mare ; al doilea, pentru merametu¹ caselor domnești, care s-au și făcut cu mare zor, cît și pentru hainele tăcimului domnesc, cît și steagurile toate de iznoavă s-au făcut ; al treilea, și banii ce s-au trimis mării sale înainte pentru trebuința lui, și neputînd prohorisi boerii numai cu biru și cu celelalte huzmeturi ce s-au vîndut.

După ce și măriia sa vodă au sosit în Silistra, la septemvrie, de grabă au și trimis răspuns la București, să făcă boerii toată silința ori în ce chip ar ști pentru bani, să răspundă turcilor lefile, că or să să rădice. Atuncea au chemat boerii pre dumnealui starostea de neguțători și i-au zis să strîngă toate isnafurile din București și să arunce pre la toți bani, după cum e și isnafu, ca să răspundă pînă în trei zile. Care bani s-au și împlinit din isnafuri pînă la trei zile, de au împlinit și ei rămășița lefilor la turci.

Septemvrie 4, într-o luni, au sosit doi elci din țara neamțului, unul nemțesc și altu englezesc, cu poștea. Și cum au sosit, în loc au mers la chehaia bei și după temena i-au zis : „Dar dumneata tot aici te afli ? Noi am venit, că este domn în țară, și tu tot șăzi“ ? Și numai de cîteci zile i-au lăsat sorocu, mult de șase, să să rădice negreșit. Iar vodă sta în Silistra cu alți boeri, ce să dusese înaintea lui.

1822, sept. 9, sîmbătă, s-au rădicat zaporojenii cu Coșo beiu al lor din București, cu tot calabalîcul, la țara turcească.

După dinșii, cîteva zile s-au tot cărat bolnavii cu carăle, cîte puțini, cîte puțini.

¹ Citește : meremetu.

Iar miercuri seara au sosit și măriia sa vodă la Văcărești. Sară au intrat și în București.

Iar joi, în zioa de Înălțarea sfintei și de viață făcătoarei crucii Domnului nostru Isus Hs., septemvrie 14, au venit în beserica Sfinților 40 de Mucenici, unde este metohu Rîmnecului, la leturghie. Atunci s-au bucurat toată lumea de venirea mării sale.

După eșirea mării sale din beserică au sosit și pașa de l-au hiritisit. Pă urmă l-au și petrecut pînă afară. Ce vor fi vorbit, nu știm.

Iar a două zi, septemvrie 15, vineri, s-au gătit toată turcimea. Și întii, mai de dimineată, s-au cărat calabăcurile, bolnavii. Apoi au început o[a]stea: întâi cîrjalii, după ei calmucii, mîrzacii, apoi lipovenii, apoi iar calmucii cu sultanul lor, apoi altă oște, iar cîrjalii, după ei tunurile, după tunuri iar oaste, apoi podvódnici 12, apoi chehaia bei, după el iarăși oaste, apoi haği Emin aa, după dînsul meterhaniao, și s-au săvîrșit.

Iarăși întru această zi, vineri, după eșirea pașii, au intrat și Gavanozoolu¹ în tîrg, în carată domnească. Mai pă seară au intrat și oastea lui, cită este orînduită de la împărăție pentru paza țării. Și să săvîrși cu chehaia bei.

DOMNIA LUI GLIGORIE GHICA ÎN ȚARA MUNTENEASCĂ

1822, septemvrie 24, au intrat în București cu halai și cu chindii domnu patriot Grigorie Ghica voievod. Domnul nostru Isus Hs. întru mulți ani cu pace să-l păzească, prea frumos să stăpînească, de la tinerete pînă la bătrînețe, de patrie să dorească, săracii să mulțumească, vecinică pomenire să rămîie după a sa pristăvire. Ioan Dobrescu ot mahal[aua] Bateștii. Miercuri, în zioa de sfîntul mucenic Efstafie Plachida, septemvrie 20, leat 1822, după ducerea lui chehaia bei cu turcii, măriia sa vodă Grigorie Ghica, strîngînd toți arhieriei cîți să afla în București, împreună cu sfinția sa părintele Troadis, vechil de mitropolit, și cu preaosfinția sa kir Gherasim, episcopul Buzăului, și toată partea preotească și arhimandriții de pre la sfintele mănăstiri, împreună cu halai domnesc, cu mare evlavie au adus sfintele moaște ale cuviosului Dimitrie în București de unde era duse încă pînă a nu veni turcii în București și iarăși le-au așăzat în sfînta mitropolie la locu, unde și mai înainte era în beserică. Eșînd și însăși măriia sa înainte în movila mitropolii și cu mare evlavie au îmbrățișat sfîntul sicriu și cu mulțimea norodului împreună slăvind pre Dumnezeu că ne-au izbăvit din cursa care ne prinsese și din mîinile agarenilor prin rugăciunile cuviosului. Și cu clopote și cu litie l-au petrecut, ca pre un păzitor tare al patrii noastre. Să-i avem blagoslovenia.

¹ Gavanoz oglu.

**DE LA ÎNALTA POARTA TURCULUI PONTURI, TALMĂCITE
DOMNULUI IOO GRIGORIE GHICA VO/IE/VOD, CA ÎNTOCMAI
SĂ SĂ PAZEASCA**

1

Domniia, ca să fie pînă la șapte ani au fost un plan al grecilor. Și de cînd au făcut prea puternica împărăție această hotărîre, toți domnii s-au cacerdisit, fără a să mai întoarce la Tarigrad, pentru ca să-și săvîrșească cugetele, adecă acestea care le-au urmat. Și de va rămînea domniia cu acest chip, vor urma și de acum înainte căilor celor vătămătoare la devlet. Orînduindu-se acum dar domnul a fi pînă la moartea lui nestrămutat, va rămînea cu altă odihnă, atît el cît și țara. Iar după moartea lui să să aleagă alt domn din norod, iar nu din fiii mortului domn.

2

Ciți arnăuți greci și sirbi să vor găsi întru aceste două țări, să să izgonească din țară și să meargă fieșcare la țara lui. Asemenea și cei însurați de orice stare va fi.

3

Orînduitul domn de la devlet să nu aibă voie să ia din Tarigrad greci fără numai să se slujască cu oameni din țară.

4

Ciți greci, sirbi și boeri pămînteni vor avea căvălării, să să cerceteze, și de vor fi făcuți după urmarea trahtaturilor, să fie nesupărați. Așijderea și sudiții să fie cu încredințare, ca să să urmeze trahtaturilor țării.

5

Consulaturile nemțesc și rosesc să nu aibă alt neam fără numai ruși și nemți.

6

Ponturile sfintelor trahtaturi care vor fi pentru neamul țării să să facă știute la toți pămîntenii de opște, iar să nu să ție ascunse.

7

Domnul să-și aleagă la slujbă-și boeri din țară, carii să fie datori a trimite iscăliturile lor și pecetile lor la prea înaltul devlet spre a fi

știuți. Și orice jalbă vor trimite domnul către devlet să nu fie primit de nu vor fi față și toți ceilalți boeri iscăliți și cu pecețile lor.

8

Orice poruncă să va trimite de către dovlet¹ în țară să o facă cunoscută domnul la toți boerii de opște.

9

Toți boerii dintru aceste două țări să aibă toată voiia să meargă la prea înaltul dovlet, fără de oprire, oricînd va vrea.

10

Domnul să nu aibă voie să îmbrace caftan pre nici unul din cei streini, nici să le dea privilegiuri de ale țării, precum nici scutelnici, nici poslușnici.

11

Toate capuchaelele de pe la serhaturi să fie rumâni, iar nu greci.

12

Cîți vlădici și arhimandriți vor fi greci, să se izgonească din țară afară și să meargă la eparhiile lor.

13

Domnul să orînduiască 4 boeri vistieri, iar nu unul,

14

Domnul să nu aibă voie să înalțe cu mansupuri pre care va vrea din boerii țării, fără numai murind cel mai bătrîn întii, să să înalțe altul, și așa, pre rînd, să să împărtășască toți de mila împărăției, și fără de rușfeturi, și cu sfatul tuturor boerilor.

15

Calemurile sămeșiilor să să lipsească cu totul prin împărătesc ferman.

16

Ispravnicii să să orînduiască din boerii cei cu edie, ca să poată a răspunde la verice ale judecăților.

¹ Citește : devlet

17

Domnu să nu aibă voie să facă nici mazil, nici postelnicel, nici cumpănist, fără de știrea boerilor. Și oricînd să va face vreunul după a lui slujbă, să fie cu iscăliturile ale tuturor boerilor. Iar de nu vor fi iscăliți, să nu să ție în seamă.

18

Domnu să nu aibă voie să orînduiască dintr-ale țării privileghiuri, nici zestre să dea.

19

Toate socotelile țării să fie de față în vistierie, și fără de știrea boierilor să nu să facă nici o cheltuială, nici să ia din țară mai mult, fără numai pre cît va fi trebuința țării și pentru lefi, iar domnul să ia pentru sine-și cele canonisite numai.

20

Toți streinii cei fără privileghiuri să să așeze cu țara, iar nu bașca deosebiți.

21

Negutătoriaa pămîntenilor să fie cu slobozenie să treacă oriunde vor vrea, plătind vama după vechiul obicei.

22

Gelepbașa să nu aibă voie să aducă mai mulți oameni cu sine-și, numai 17 bazarghideni, pă carii să-i orînduiască la 17 județe, dimpreună și cu oamenii isprăvnicaților, ca să strîngă cele orînduitoare, dînd ispravnicii și trebuincioșii ciobani, carii să aibă a merge pînă la marginea Dunării și să să întoarcă înapoi, fără de arme.

23

La școalele cele domnești ale țării să nu fie primiți copiii grecilor, nici ai arnăuților, nici ai sirbilor, și prin înalta împărătească poruncă să să trîmîță și hogi turci, cu simbric din țară, ca să învețe copiii pămînteni limba prea înaltului devlet.

24

Toți sudiții să fie supuși la sfintele prăvili ale țării.

25

Spătăria să să dea la patru boeri de ai țării, ca să poată să păzească neșamurile, iar nu numai unul.

26.

Caimacamul Craiovii, să să trimită boer pămîntean și idiia al trebilor țării, carele să nu aibă în slujba lui oameni streini, fără numai dintr-ai țării.

Acestea sînt 26 de ponturi împărătești, orînduite țării Valahiei, Moldaviei, prin domnul Grigorie Ghica vo[ie]vod ot București.

*

1822, dechemvrie 29, vineri noaptea spre sîmbătă, la ceasuri cinci din noapte, s-au aprins în Tîrgu Cucului o prăvălie a lui Dinu măcelaru sîn Bîrcă, ce o avea închiriată la niște chirestigii. Și pă lingă acea prăvălie au mai ars încă și alte prăvălii în rînd. Și noroc că au năvălit lumea și era și zăpadă, că era să arză iarăși tîrgu tot. Mare grozăvie era și marda de marfă, cărîndu-o pă unde putea creștinii.

După acest foc, la luna lui ghenarie 9, un monah, anume Grigorie diiacon, ce era om al sfinții sale răposatu părintele nostru Iosif, episcopul Argeșului, încă de cînd s-au început răzvrătirea cu grecii și cu oltenii s-au fost dus în opștea sfintei mănăstiri Căldăroșani. Și pentru că sfinția sa părintele mitropolitul Dionisie n-au vrut să vie din Brașov printr-atîta cărți ce i-au tot trimis măriia sa vođă cu boerii ce să afla în București, avînd politiaa trebuință de păstor, cît și toată țara, mai întii au pohtit să rămîie mitropolit kir Gherasim, episcopul Buzăului, ce era vechil în locul lui Dionisie mitropolit, și nu numai că n-au voit de a fi mitropolit, ci și pentru ca să nu mai fie episcop au dat paridisii și au rămas în Căldăroșani, la 8 ale lui ghenarie cu leat 1823.

Iară la 9 ale aceștii luni tot cu acest leat au și adus pe acest Grigorie monahu tot din Căldăroșani și l-au și făcut preot, la zece arhieru, la 11 mitropolit, făcîndu-i și halai domnesc de l-au adus cu marc cinste în mitropolie și l-au așăzat în scaun, arhiepăstor a toată Ungrovlahia.

1823, ghenarie 11, joi, în zioa de sfîntul părintele nostru Theodosie începătorul opștii, s-au așăzat mitropolit Grigorie monahu, diiaconu. Să-i avem blagoslovenia. Iar Dionisie au rămas în Brașov.

1823, ghenarie 14, seara duminecă, fiind senin, la trei din noapte, și luna plină, s-au întunicat, cît să făcuse ca un ficat proaspăt. Iar după ce s-au rădicat acea văpsea de sînge du pă dinsa, au rămas pă jumătate și abii într-un ceas s-au împlinit iarăși la loc ca și întii, cît ne-am mirat toți de acest semn, ce va să fie. Iară iarna împotrivă.

1823, ghenarie 28, duminecă seara, la un ceas și jumătate din noapte, s-au cutremurat pămîntul tare, în zioa de s. părintele nostru Efrem Sirul, la doi ani tocmai după cutremurul dinaintea zaverii, că și atunci tot în ghenarie 28 s-au cutremurat, dar nu era duminecă, ci era vineri

noaptea spre simbătă la ceasuri opt și jumătate. Iar de la cutremurile ce s-au făcut tot întru această lună, înaintea năprasniciei ciume din zilele lui Caragea vodă, sînt tocmai ani 10, zile 8 de la 1813, ghenar 20; era în zia de s. Eftimie cel Mare, luni noaptea spre marți în miezul nopții, și în zori iar s-au cutremurat atunci la 30, în zioa de Sfinții ierarși, iar s-au cutremurat, dar zi[o]a la 8 jumătate din zi tot ghenarie; și la martie în 8, tot atunci, iar s-au cutremurat în zori, în zioa de sfîntul Theofilact mărturisitorul, arhiepiscopul Necomidii. Pentru aceia am însemnat că să știe și acest semn¹.

1823, februarie 19, luni s-au așăzat episcopu Argeșului Grigorie Viroșanu în locul lui Ilarion, ce fusese episcop înaintea zaverii în locul părintelui Iosif bătrînu, răposatu, carele [Ilarion] au prebegit în țara ungu-rească și nu s-au întors, precum nici Dionisie mitropolitu.

1823, martie 24, simbătă, au rădicat Gavanozolu, turcu ce era cu domnul Grigorie Ghica în București, în lanț pă Alecache Vilara și l-au trimis la Silistra și de acolo la Țarigrad. Vina n-am putut-o pricepe nimini. Și încă trei boeri din greci, nepoții răposatului Alexandru Șutu voievod, s-a pus la popreală. Și ceea ce să va mai întimpla, iarăși voi scrie. Întru acest an prea mulți hoți s-au ivit, încît neguțătorii cu mare frică călătorea și mulți să ucidea, alții să jefuia.

1823, aprilie 23, luni după Paște, în zioa s. marelui mucenic Gheorghe, la ceasuri șapte și jumătate din zi, s-au aprins de la un coș de brutărie ulița ce merge spre Beilic, și au ars o sută douăzeci de case mari și mici, cu împrejmuirile lor, cît ocol avea, bez de singuru hanu Beilicului, și din avra² ovreiască. Și mare stingere s-au făcut inorîiașilor, pripind focul de vîntu ce era atîta de grozav, pre de o parte, încît nimini nu putea a îndrăzni să scoată ceva de prin case, alții s-au fost întimplat pre la primblări, fiind a două zi de Paște, iar carii au îndrăznit de au dat năvală s-au primejduit, alții au perit de tot, pre de altă parte turcii lui Gavanozuoolu și arnăuții, cît au putut, au făcut iahma. Au ars ulița de la casele lui Cuparu Manolache, a treia prăvălie, înainte pînă în podu Beilicului ce este făcut peste Dîmboviță și podu pînă la un loc, amîndouă ulițile și casele du pă marginea girlii, cît și altă uliță ce era pă din dosu podului, ce urma spre Jitniță, pînă în răspîntie la casele Hristii Papazolo³, și Țigăniia pînă în gîrlă, sărind focul peste gîrlă în mahala[ua] Radu Vodă, de au ars două perechi de case mari. Încă au sărit focu și peste Radu Vodă în mahala[ua] Tabacilor sirbi, de s-au aprins o casă în dosul casii lui Sfetco tabacu. Și au năvălit tabacii de au potolit, de n-au luat mahala[ua] foc, ci numai acea casă au ars. Și atîta case ce au ars, numai în patru ceasuri au ars. Pînă s-au milostivit Dumnezeu de au întors vîntul înapoi spre foc și așa s-au mai osteiat. Dar era o grozăvie a te uita, care toți ne luasem nădejdea, socotind că o să arză tot tîrgu. Pînă acum cu acest foc și cu cel din Tîrgu Cucului, care am zis mai sus, două s-au făcut în zilele lui Grigorie

¹ Însemnarea despre acest cutremur, la Gr. Ștefănescu, op. cit., p. 24.

² Citește: havra.

³ Papazogli.

Ghica voievod, după zavera. Pînă aici. Iar ceia ce să va mai întîmpla, avînd viață, iarăși voi însemna spre pomenirea mea. Ioan Dobrescu ot mahalaoa Bateștii.

1823, aprilie 25, miercuri după Paști, la zece ceasuri din zi, s-au cutremurat pămîntu gro[a]z nec, la trei luni fără trei zile după cutremurul ce s-au cutremurat la ghenarie 28 tot întru acest următor an, care și acela asemenea au fost de mare¹.

1823, mai 13, duminică a patra după Paște, au surghiunit domnul Grigorie Ghica al Valahiei trei boieri mari din București, cărora le sînt numele acestea: cel dintîi Mihăiță Filipescu vel agă la mănăstirea ot Tismana peste Olt, cel de al doilea Nenciulescu vel dvornic la mănăstirea ot Znagov, cel de al treilea Cocorăscul vel dvornic de politie la Sinaia, zioa pă la chindie la spargerea divanului, pentru niște pîri ce au făcut asupra domnului lor la împărăție. Pentru aceia am însemnat. 1823 de la începutul lui iulie au început iarăși a prinde pă apostafi, care eșiseră du pă unde era și veniseră în București, cu socoteală că s-au ertat. Și-i trimitea tot în lanțuri la Silistra, la pașa. Și cercetări mari cu de-amăruntul să făcea la casa privegherii nu numai pentru apostafi, ci ori pentru ce aimana, om fără căpătii, dîndu-i în chezășie, iar care nu avea chezaș, om pămîntean, să ținea la închisoarea spătării cîte o lună de zile și apoi să trimitea iarăși la Silistra. Ce va fi făcut cu dîșii, nu putem ști.

1823, iulie 29, duminică pă la ceasuri 7 și jumătate s-au cutremurat pămîntul de mijloc².

În zioa aceasta s-au îngropat Vasca dascălița ot mahalaua Bateștii, pre carea au omorît-o un logofătul Costache, omul lui Agi³ Moscu, ibovnecu ei, ce să zmintise de fire.

Tot întru această lună a lui iulie, la 20 de zile, s-au mai aprins un han al Nenciulescului în mahalaua Sf. Vineri, unde șădea jidovii de cei de țara turcească, și au ars.

Tot întru acest următor an Grigorie vodă Ghica au scos vinărici și dijmărit și oerit la privilegiații ce să scutea cu cărți domnești, cit și la poslușnicii i scutelnicii boerești și mănăstirești, să plătească cîte parale 12 de vadra de vin și de stup și de oaie și de porc; și streinii asemenea; numai birnicii cîte bani 10, după vechiul obicei.

Așijderea întru acest următor [an] multe magazii de fînuri s-au făcut fără seamă în toate județele de dincoace de Olt și peste Olt, cit și orzu asemenea au aruncat pă sate, satara, cu toate că fînuri s-au făcut numai pă lunci, pentru secetă. De aceea s-au dat poruncă de s-au cosit toate luncile, domnesc. Și această zahera a fînului și orzului, pentru ce să gătea, n-am putut dovedi. Iar mai în urmă, cînd să va da de față, voi însemna mai jos. Ioan Dobrescu ot mahalaua Bateștii am scris această carte.

¹ Însemnarea despre acest cutremur, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24.

² Idem, *op. cit.*, p. 25.

³ Hagl.

Întru acest următor an, cu leat 1823, încă de la luna lui martie întâi au făcut măriia sa Grigorie Ghica voievod cu boierii pămînteni schimbare la toți egumenii greci de pre la toate mănăstirile Țării Rumânești și în locu lor au așăzat tot călugări pămînteni, egumeni, cît și pă boerii greci, ce era în slujbele țării, asemenea i-au scos. Și carii cite unul au rămas, dar cu mării iconomii și rigele. Dar în scurt le-au slăbit puterea ce o avea mai înainte cu totul.

Acest an au fost îndoit : despre primăvară s-au arătat cu o gro[a]z necă secetă, cît și toată vara, iar despre to[a]mnă cu ploi, încit s-au întors pămîntul și au dat din sine toate semănăturile de s-au făcut un mare bișug atît de vin, de porumb, mei și pă alocurea și finu s-au cosit de al doilea, iar zarzavaturi multe fără seamă s-au făcut de al doilea. După intristarea ce o aveam întâi, îndoită bucurie ne-au dăruit Dumnezeu, tatăl sārăcilor. Slavă lui.

Tot întru acest următor an, octomvrie 12, vineri noaptea pre sîmbătă, înainte Vinerii Mari cu o zi, au dat un praf de zăpadă, iar marți, a treia zi după Vinerea Mare, au început lapoviță cu zăpadă și mază-riche și toată noaptea vijălie gro[a]z necă, cu plo[a]ie și cu ninsoare, și miercuri toată zia au nins lapoviță, mereu.

Iarna viitoare cu leat 1824 fo[a]rte au fost bună, fără înghiețuri sau zăpadă, iar ploi adesea. Primăvara iarăși ploio[a]să pînă la Paște. Timpul s-au arătat roditor, mai vîrtos la grîu foarte mult și îndemnat, că la Sfîntul Gheorghe era la briul omului. Poame s-au arătat multe și în-tr-acest următor an.

1824, aprilie 19, s-au paridisit sfinția sa părintele Galaction, episcopul Rimnecului.

Iar duminică a două zi, în douăzeci de zile, s-au așăzat în locu sfinții sale episcop un Neofit, ce au fost cirac al sfinții sale. Și l-au hirotonisit sfinția sa părintele Grigorie mitropolitu, în zilele mării sale Grigorie Ghica voievod.

Tot întru acest următor an, aprilie 27, s-au pus în lucrare spitalu de la Dudești, ce este pentru ciumați, să să facă meramet.

Așijderea s-au mai pus în lucrare și alte gătiri pentru năprasneca boală a ciumii, adecă să să facă epistați prin toate mahalalele, să umble cu vătășei și cu preoți în toate diminețile prin toate curțile și casele, să vază cine de ce bo[a]lă s-au bolnăvit, sau ce strein are în gazdă și din ce parte de loc au venit și pă unde, orînduind și lăzăreturi pre drumu despre Focșani, Brăila, Galați.

Strașnice alte mari războ[a]e cu grecii, împăratu turcului. Biruința grecilor.

Așijderea și muscalu iarăși cu tureul [a] întrat la învoială pentru pace, și pînă acum, 1824 aprilie 30, nu s-au ales. Iar ceea ce să va alege mai în urmă, fiind viu, voi însemna spre pomenirea mea.

1824 aprilie, s-au început să să facă pod de pîiatră în București, în zilele lui Grigorie Ghica voievod și în zilele mitropolitului Grigorie.

Și s-au pus și lăzăreturi pentru ciumă într-acest următor an cu leat 1824. Încă de la luna lui aprilie tot s-au apărat orașu Bucureștilor de năprasnica bo[a]la ciumii cu lăzăreturile de primprejur. Ci, fiindcă orînduielile ciocoști sînt ca niște jucării copilărești de aceia nu au putut da nici un neznam drumașilor. Pentru că măriia sa vodă într-un fel da poruncă orînduiților epistați du pă la lăzăreturi, și ei într-alt chip urma. Că pre unii din călători ce venia din locuri curate îi ținea la lăzăret, iar pre cei din locuri molipsite, ce venia la București, cu darea de bani nici un lăzăret nu făcea, ci-i slobozea în tîrg cu răvășe că ș-au împlinit lăzăretu, socotind această pază drept cîștig după obicei ciocoesc.

Ci fiindcă să auzia primprejur apururea de astfel de bo[a]lă, adecă pă afară în partea locului spre Focșani, Buzău și spre I[a]lomîță, pînă cînd și în Plumbuita, unde era lăzăret, dar tot nu să da de față, ci era un lucru acoperit și cu bănuială la toți, socotind oroșanii altele. Iar la septemvrie 20 un Tănase cojocarul gros din isnaful bașcaliilor cojocari i s-au bolnăvit o slugă și doi copii ai lui la casa sa în mahala[ua] Olarilor pă podu Tîrgului de Afară, unde este o brutărie și o cîrciumă, ce le cumpărase de la un Stan rogojinaru i de la un Neculae Beznea, rămase meraz de la un Niță sin Ioniță precupețu. Care slugă, izgonindu-o de la casa lui, bolnav, s-au dus în mahala[ua] Schitului ot Postăvari și acolo pînă a treia zi au și murit. Și neștiind preoții ot schit de ce au fost bolnav, l-au îngropat la beserică în schit. Așijderea și copiii lui cei doi bolnavi de acasă au murit și i-au îngropat tot la beserică în mahala[ua] lui. Peste două săptămîni s-au bolnăvit Tănase cojocarul și au murit și el și l-au îngropat iarăși la beserică cu grabă, seara. S-au mai bolnăvit cumnatul său și altă fată și a două zi i-au scos afară la lăzăret și au murit și ei. Și numai nevasta lui au rămas, bolnavă. Iar unde au murit sluga lui în mahala[ua] Schitului, tot asemenea peste două săptămîni au mai murit un copil al stăpînului casii și au murit și acela și rămașii i-au scos afară la lăzăret.

Și de la acest Tănase cojocarul, adecă de la îngroparea lui, fiind luna lui octomvrie 4, leat 1824, odată în toate părțile s-au îndeșit moartea și s-au adevărit cu bună seamă că ne-au călcat mîniia lui Dumnezeu. Frunte la fugă au făcut întii consulu nemțesc, că ș-au trimis tot calabalicul și do[a]lmna lui la Brașov. Neguțătorii s-au închis prin hanuri, mărfurile și le-au deșertat, alții să gătiia de fugă. Lumea tristă. Boerii asemenea s-au închis prin curți. Și fieșcare din noi adăstăm sabiia dumnezeiască, cînd să ne sosească. Aceasta s-au făcut pînă la octomvrie 10. Iar de aicea înainte ce să va mai întîmpla, dăruindu-mi Dumnezeu viață, voi însemna.

1825, februarie 5, joi seara spre vineri, la două ceasuri ale nopții și un sfert, s-au cutremurat pămîntul cu urlet și nu așa prost în două rînduri s-au uțănit.

Iar tot în zia aceasta, adecă joi pă la prînz, mulți au arătat că s-ar fi mai cutremurat o dată dar încet și ziă fiind nu s-au prea băgat seamă¹.

Iar pentru năprasnica bo[a]lă a ciumii tot să auziia în București colea, colea, dar norodu nu da crezămînt, zicea că e lucru cu bănuială. Iar lăzăreturile pînă acum sta tot pă loc și bolnavii la ordie, și casa privegherii cu orînduiții zabiți ai slujbii aceștia. Pînă aici. Iar avînd viață, ceia ce să va mai întîmpla, voi însemna mai jos. Ioan Dobrescu. 1825, aprilie 4, un Chesarie monah, iconomu sfintei mitropolii, din diacon l-au făcut preot sfinția sa părintele mitropolit Grigorie într-o zi de vineri, în zioa sfintei muce[nițe] Pelaghii. Tot într-o această zi seara la vecernie l-au făcut arhimandrit, fiind în săptămîna cea luminată în zioa Izvorului de tămăduiri. Iar a treia zi duminica sf. apostol Thoma la leturghie l-au hirotonisit episcop al Buzăului, ca să păstorească turma lui Hs. Să-i avem blagoslovenia. După eșirea besericii, după ce au dat cu mîna sa anafora la cîți s-au aflat în beserica sfintei mitropolii și după hiritismos, l-au adus în divanu gospod și de acolo cu halai domnesc l-au adus și l-au așezat în metohu sfintei episcopii Buzău, unde să prăznuiește hramu sfîntului Dimitrie izvoritoru de mir, în scaunul său, în zilele luminatului domn Grigorie Ghica voievod. Iar pă părintele Gherasim episcopu, după ce singur au dat paridis, s-au întors iarăși la mănăstirea sa ot Sinaia în drumu Brașovului și s-au prostit acolo ca și mai nainte, cu viață pusnicească, lăsînd grijile cele vremelnice lumești. Să-i avem blagoslovenia.

Intru acest următor an mare gătire au făcut împărăția turcului asupra grecilor moraeți², cu puteri de oști i cu lefi grele încă. Gătirea s-au început de la leat 1824 și au ținut pînă la 1825 mai, pînă a porni oștirile ca să-și izbindească cu dînșii la un fel. Că în trei ani, cîte războ[a]le au făcut cu ei, nici un folos n-au avut, ci pierdere mare de ostași și de corăbii și deșertare haznalelor împărătești.

Iar aici în Moldoviia i Valahia mari dăjdii să cerea de domni la ticăloasa raia, banî ce să cerea de împărăție pentru lefile ostășești. Iar banii de argint și galbenii i-au tot urcat, pînă i-au făcut dintr-un preț cu trei, pînă încît și paralele mărunte le-au strîns și le-au micșorat. Pînă aici, aprilie 14.

După un război ce au făcut împărăția turcului cu moraeții, cîștigînd biruința grecii și prinzînd pre lingă alți pași și pre pașa al Mîsîrului, ce mersese cu putere mare asupra lor, după alte toate, ne mai avînd împărăția alt mijloc, vîzînd pierderea la atîta oști, unii din greci, carii au fost și aici în Țara Rumânească și în Moldoviia cu Ipsilant cînd cu zavera de au jăfuit țara, carii după venirea turcilor în țară, fugind ei cu Ipsilant, Todor cu pandurii au apucat drumu Craiovei, unde, prinzîndu-l arnăuții lui Ipsilant la Golești de supt dealu Piteștilor, l-a adus la Tîrgoviște și l-au tăiat, și au apucat și ei muntele, unii au trecut în țara ungurească, iar alții pe supt podgorie au trecut

¹ Însemnarea despre acest cutremur, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.
² din Moreea.

în Moldova și unii în Basarabiia, pă unde au putut scăpa, și stringîndu-se unii dintr-o parte, alții dintr-alta, s-au dus în Moreia.

Dintre carii, să lăsăm pre ceilalți, să pomenim numai de unul, un Colocotron¹ grecu, cu ai lui. După mergerea lui în Moreia, arătînd multă vitejie și văzîndu-l grecii că este adiat, l-au rădicat mai mare comandir peste oști, unde locurile cele mai trebuincioase de pază, pe unde putea să năvălească vrajmașii agareni, el le păzea cu ai lui și multe biruințe arăta.

Apoi, după ce ticălosul, uitînd folosul creștinătății, au vrut să dea pre frații lui și toată creștinătatea în mîinile vrăjmașilor spre robire și mo[a]rte, și după cum mai sus am arătat, împărăția turcului, sultan Mahmut, unindu-se cu mai sus numitul Colocotron și cu ai lui, prin dare de bani și alte făgădueli, prin scrisori, priimind și făgăduiala, au făcut loc turcilor și au intrat în Moreia, nici o armă slobozind asupra lor, și pînă a să deștepta pămîntenii, mulțime de turci au năvălit. Unde, prinzînd veste moraeții, unii asupra turcilor au năvălit, iar alții asupra lui Colocotron, și mare pierdere de suflete s-au făcut și de la o parte și de la alta. Și cu ajutorul lui Dumnezeu au cîștigat biruința creștinii moraeți. Iar Colocotron, năvălind să scape într-un turn, noaptea au vrut să să pogo[a]re cu funii peste zid, să scape, și rupîndu-se funiia, căzînd, au crăpat, ca ticălosul Iuda cel ce au vîndut pe Domnul nostru Is. Hs. Iar pre ceilalți ai lui, care era cu el tot la un sfat, cu gro[a]znece munci i-au omorît, rădicînd comăndiri iarăși pămînteni. Inșă această biruință a grecilor, nu numai pre turci i-au speriat, ci mare mirare au prins toate crăiile din lume de atîta vitejie a grecilor.

Aceasta s-au făcut în vara cu leat 1825. Și eu am scris avgust 24. Avînd viață, iarăși ceia ce să va întîmpla voi însemna. Ioan Dobrescu ot Batește.

Intru acest următor an multe lăcuste au venit în Țara Românească.

Leat 1825, avgust 13, joi noaptea spre vineri, s-au aprins curtea mării sale lui vodă și au ars în doă ceasuri, adecă de la patru din no[a]pte pînă la șase, amîndoa părechile de case, adecă divanu și haremu, și palimarurile amîndoa pînă în sfînta beserică și beserica cu totul. Si s-au mutat divanu în casele de beilic.

La cinci zile după arderea acestui foc s-au mai aprins o cuhnie pă podu Sărbănu-Vodă, apro[a]pe de Beilic, și au silit de au stins-o, fiind domn Grigorie Ghica.

1825, septemvrie 1, iarăși ca și mai înainte s-au ivit o stea cu co[a]dă deasupra Bucureștilor, cu capul spre răsărit, iar co[a]lda spre apus. Și pînă la septemvrie 14, în seara duminicii spre Zioa Crucii, era tot pă cer. Avînd viață, pînă cînd va umbla pă cer, voi însemna și ceia ce să va mai face după acest semn. Domn Grigorie Ghica, mitropolit Grigorie.

Intru acest următor an iarăși năprasnica boală a ciumii s-au ivit în partea din sus de București, adecă la Găești, la Crînguri, în Valea Mare, Greci, Ionești, peste Argeș și dinco[a]ce [la] Pătroc[a]ia. Mulți

¹ Colocotroni.

oameni au perit de la Sfînta Măria cea Mare înco[a]ce spre iarnă. Şi s-au făcut straşnice lăzăreturi în partea locului, să nu treacă cinevaşile înco[a]ce.

1825, septembrie 30, s-au săvîrşit de lucru podul de piatră al Tirgului de Afară, adică de la Po[a]rta din Sus a Curtii Vechi pînă afară din Bucureşti, unde să fac Moşii, la cişmiaa din drumu Colintinii.

Tot întru acest următor an s-au prefăcut şi s-au înnoit Curtea din Deal cu toate odăile de primprejur, după cum se vede, a sfîntei mănăstiri Mihai Voevod, unde să prăznuşte hramu făcătorului de minuni Neculae arhiepiscop al Miralichii, ca să să mute domniaa acolo, după cum s-au şi făcut.

Luna lui septembrie, în sfîrşit, tot întru acest următor 1825, au surghiunit măriia sa Grigorie Ghica un boer, ce-i zicea Belu vel cămăraş, pentru nişte pricini.

La sfîrşitul lunii lui septembrie tot întru acest următor, iarăşi s-au ascuns steaa cu co[a]dă du pă cer.

1825, noiembrie 2, luni no[a]ptea spre marţi, la noă din noapte, s-au cutremurat pămîntul de mijloc, nu tocmai așa tare.

1825, septembrie 1, s-au aşăzat de izno[a]vă dascăli în Sfîntul Sava, cu lefi domneşti, ca să înveţe copiii de pomană aici în politie, să nu mai meargă înlăuntru în Viena cu mari cheltueli, cite patru, cinci ani. Ci aceasta s-au făcut cu sfat de opşte. Că încă din zilele prea luminatului nostru domn Alexandru Şuţul voievod, ce au răposat aici în Bucureşti la leat 1821, ghenar 19, fiind în stare în leat 1820, sfat făcînd cu prea osfîntiaa sa părintele mitropolit Dionisie, au ales din copiii ce învăţa în şco[a]la domnească din dreptul metohu[lui] Măgureanului şase şi i-au trimis în Viena, cu cheltuiala ţării, ca să înveţe lucruri nalte. Din care unul, anume Pandeli, acolo înlăuntru au perit, că însuşi s-au junghiiat, iar cinci au venit acum, în leat 1825, adăpaţi cu mare meşteşug la învăţăture.

Cel mai mare dascăl, Efrosin Dimitriu monahu¹, cu meşteşugu filosofiei,

Cel de al doilea, musiu Costache Moroiu, cu meşteşugu legilor.

Cel de al treilea, Simeon Marcovici, cu meşteşugu ghiometriei, adecă al măsurătorii pămîntului.

Cel de-al patrălea, musii Iliad², cu meşteşugu aritmeticii pentru socoteli.

Cel de al cincilea, musii Ioniţă, cu meşteşugu gramaticii româneşti. (Aceşti doi n-au fost înlăuntru)³.

Carii s-au întocmit să meargă copiii de la cel de jos dascăl, Ioniţă, pînă la cel de sus, Efrosin.

Vecinica pomenire la cei ce au fost îndemnători de au pus în lucrare o lumină ca aceasta Ţării Româneşti !

În zilele luminatului nostru domn Grigorie Ghica voievod, fiind mitropolit Grigorie al doilea, s-au pus în lucrare musichiia, adecă psalti-

¹ Poteca.

² Ioan Heliade-Rădulescu.

³ În Austria (Viena).

chiia românească la 1824. Cu un an și jumătate mai pă urmă s-au pus în lucrare șco[a]lele din Sfîntul Sava, cu dascălii ce mai sus să vād. Dar rădăcina începerii este de la Alexandru Suțul și de la Dionisie mitropolitu, prin Macarie monahu¹, ce au fost dascăl sfîntei mitropolii în mirenle, ce l-au chemat Mihai. Acesta au tălmăcit și au tipărit psaltichii românești, înlăuntru, în țara nemțească, adevă într-un tom cărți trei, și le-au adus aici.

Tot întru acest următor an cu leat 1825 s-au trimis dascăli domnești cu lefi pe la toate orașele Țării Românești, ca să învețe copiii de pomană atît meșteșugu mușichii și altele.

Întru acest următor an cu leat 1825, ciți boeri au răposat din pribegi, ce pribegiseră peste munte în țara ungurească în vremea zaverii în Brașov, carii n-au mai putut să să întorcă la pămîntul lor (precum în Avraam), avînd oareșcare văpseală: 1. Nectarie proin mitropolit, 2. Iordache Slătineanu vel dvornec, 3. Necolaie Văcărescu vel logofăt, 4. Samurcaș și Dosithei proin mitropolit, care au păstorit aici mai naintea lui Nectarie, 5. Istratie Crățulescu vel dvornec; acesta au răposat aici în București.

Leat 1825, noemvrie 13, au răposat marele împărat Alexandru Pavlovici al Rosii, iar la dechemvrie 12 s-au dat în pubric² și aici în Țara Românească și în București.

La numitul de mai sus an s-au tot auzit pe afară că mor de năprasnica bo[a]lă a ciumii, precum întii la Drîstor, Hirsova, apoi în Ialomița, mai pă urmă în județu Vlășcii, precum Găești și altele, după cum înapoi am scris. Apoi în Turtucaia și în Ostrov și în Giurgiu. Apoi în Vlașca la Talpa și la Neamțul.

Iar la dechemvrie 12 și 13 și 14 s-au auzit și în București, precum în mahala[ua] Oltenilor și în Bărbătescu, dar tot cu bănuială. Pentru aceea am însemnat pînă acum leat 1825, dechemvrie 15. Iar ceia ce să va mai întîmpla, avînd viață, voi însemna spre pomenirea mea.

Leat 1826, februarie 2, măriia sa Gligorie voievod Ghica au făcut surghium un boer, anume Filip vel agă. Cu puțin mai înainte au mai trimis surghium un călugăr arhimandrit, anume Samoil Văcăreșanu, unul ce nu să socotea în cuvinte, cu o socoteală pro[a]stă privind oare unde, mai mult decît i să putea, ticălosul becisnec, și de înălțarea lui peste fire au rămas ca cel mai prost om din lume.

Tot întru această lună au ars și capiștea dumnezeilor elinești de aici din București, ce o rădicase din temelie domnița Raru³, fata lui Ioan voievod Caragea, și o lăsase vecinica pomenire tuturor boerilor și limbilor celor streini de noi, schimbîndu-i numai un nume: din capiștea, tiatru. Și cu încet, încet, mai lipsise dragostea sfîntelor beserici. Arătînd Mîntuitorul minunea prin foc, precum odinioară și sfînții prin povădanie, mulțimea dumnezeilor elinești cu porunca lui Hs. Dumne-

¹ Macarie protopsaltul.

² Citește: public.

³ Raru.

zeului cel atotțiitor au sfărîmat, împreună cu lăcașurile lor. Și cei ce era orbiți cu necredința, luminîndu-se, s-au întors la adevărata credință. Ci vrăjmașul cel păgubitor de suflete, care nu voește mîntuirea no[a]-stră, cu boldul lui ațîțînd o rea socoteală în inima ticălo[a]sei mai sus numiții și zidi un necuvios lucru ca acesta. Tatălui său, în șase ani cit au domnit, nici o pomenire alta nu i-au rămas decît numai un vultur, iar domniții Raro o idololatri¹. Să le fie lor! Alte pomeniri sau zidiri spre folosul sufletelor tuturor de opște nu s-au învrednicit. Aceasta. Afară dintr-aceasta au mai rămas alte două eresuri în politia Bucureștilor: un clup și un bal, unde își schimbă chipurile cu mascări și îmbrăcămînți drăcești și noaptea fac mascaralicuri în tot chipul, mai rău decît limbile cele pagine. O, gro[a]znică mîniia lui Dumnezeu! O întunericeime! Cum puse vrăjmașul diavol scaunu în mijlocul fiilor lui Dumnezeu, cum răci dragostea credincioșilor, cum ne înto[a]rserăm din adevărata credință iarăși la strămoșască necredință, cum lăsăm calea mîntuirii și alergăm la nedomiriri! Că afară de cele mai sus arătate, toate casele patrioților, în loc de chipul Mîntuitorului și al prea curatei Fecio[a]re și al sfinților apostoli, prooroci și mucenici și îngeri, căroră ni să cade a ne închina, alta nu vezi fără numai dumnezei elinești tiposiți, și în loc de a posti, mai mult ne spurcăm cu mîncările, în loc de a avea dragoste frățească între noi, noi unii altora sîngele sorbim. Oh și iar oh! Pină cînd, Doamne? Curînd ori să să scurteze acestea! S-au scurtat desfătarea. Privește suspinul. Părășiți-vă fraților, că vine. Îmbrățișați pre Domnul, ca să-și întorcă minia.

1826, iunie, trecînd murahazii de la Țarigrad să meargă la Cernaufu în Moldova², unde era toți craii adunați pentru să facă congrezu de învoire, adecă Po[a]rta Rosii cu Po[a]rta Țarigradului, încă fiind sosiți în Silistra, ne-au sosit veste dinapoi că în Țarigrad s-au făcut mare turburare între iniceri și au ucis pe inicer-aasi și au rădicat război și asupra împărății, pînă încît și împăratul au eșit din sarai la Topcala, pînă s-au mai potolit. Apoi au rădicat împăratul război asupra lor și mulți din iniceri au perit. Și murahazii s-au poprit din cale în Drisitor. Pină aicea. Și de aicea înainte, avînd viață, iar voi însemna în-timplările.

Zic că întru această bătae, ce au făcut împăratu sultan Mahmut cu inicerii, au ucis 18 mii de iniceri cu tunurile. Și cîți au scăpat din patruzece de mii, carii era adunați pentru război asupra împăratului lor, carii pă unde s-au pitit, au pus împăratul ostași împărătești cu strașnică poruncă să-i caute prin tot Țarigradul și unde îi va găsi, pă loc acolo să-i zugrume, ca să le stingă de tot rădăcina. De aceea am însemnat, să să pomenească.

Încă murahazii împărătești, după ce au trecut la hotar pentru așăzămîntul păcii, trimis-au împăratul Mahmut pre la toate serhaturile turcești și pînă la Dunăre, și unde s-au aflat neam de iniceri, pre toți

¹ Citește: idolatrie.

² Citește: Cernaufu în Bucovina.

i-au stricat. Și au făcut nezașugedit, adevă oaste regulată cu mustru, precum și evropienii.

Tot întru acest următor an cu leat 1826, întâi la luna lui iulie să auzia de năprasneca boală a ciumii în țara turcească și în Ruș, în Giurgiu, puindu-se și lăzăreturi pre la toate ulițele Bucureștilor. Iar la 6 ale lui iulie, întâi s-au auzit și în București în mahala[ua] Delii că au murit o copilă și ar fi zis că-i este dalac. Și au rădicat la ordie și casa aceia și pă o muere cu totul, căci s-ar fi dus la dinsa să-i descinte de buba oii. Aceasta au trecut.

La 14 ale lui iulie odată două case s-au primejdut în mahala[ua] Sfîntului Ștefan.

La 15 s-au primejdut în școala domnească de la metohu Măgureanului, peste drum.

La 17 iulie, în curtea Pușcării, casa unui preot de la biserica sf. Antonie.

Apoi de aci s-au dat drumul tîrgului și s-au băjînit lumea care încotrou au văzut cu ochii. Iar în București s-au îndeșit molima, dar și porunci strașnici domnești pe la toate epistasiile. Și unde să însemna această boală, nu numai casa aceia rădica, ci și vecinii de primprejur. Și pre cei mai depărtați cu casele de casa aceia îi poprea prin curți, cu păzitori, pînă să vază să nu să mai întîmple la cineva, făcîndu-și lăzăretul cîte douăzeci și una de zile. Iar în ordie, unde era bolnavii, pînă acum, iulie 26, să aducea răporturi că pînă la zece și cincisprezece s-au suit de murea pe zi.

Iar domnul țării, Grigorîe Ghica voievod, în tot chipul să siliia pentru folosul opștii a apăra ticălosul norod de această minie a lui Dumnezeu cu strașnici porunci prin un boer anume Călinescu, ce era orînduit cu slujba aceasta, care s-au arătat fo[a]rte vrednic, încît ne-au fost de mirare. Și eu avînd viață, cele ce să va mai întîmpla, voi însemna. Iar de la 14 ale lui avgust, de cînd s-au primejdut un Parascheva dulgherul ot mahalaa Schitul Măgureanului, de la Fintîna Boului, pre carele l-au îngropat soția lui în grădină, și pînă la 4 zile i s-au bolnăvit și o copilă și s-au dovedit, că singură muerea au arătat, de atunci s-au osteiat, și pînă la sfîrșitul lunii cei numite mai sus nu s-au mai auzit nimic. Și mare bucurie au avut norodul. Și de aici au început a să înturna și băjînarii înapoi. Și cei ce era scoși afară pentru cei bolnavi, sănătoși, iarăși i-au înturnat înapoi pe la casele lor.

De cînd s-au auzit de această boală, unii din norod tot prorocia cum că nu e numai ciumă, ci mai este încă una. Și unii cu adevărat să siguripsea cu mărfurile și calabălcurile prin hanuri și afară de frica morții, iar cei mai aleși și pentru altele. Și să înmulți vorba din zi în zi, pînă cînd, o fraților, văzurăm și cu ochii ce era să să întîmple în orașul București. Pentru că cei mai aleși căpetenii zaverghii, cu gîndul lor cel rău și cu îndemnarea a unora din partea boerilor pribegi din țara ungurească și altora de aici, s-au făcut ceată iarăși ca și mai înainte în zilele lui Todor slugearu, ca să facă apostasie, trecînd din țara

ungurească, de unde era pribegi, iarăși aici în țară, peste Olt, făcându-și lăcaș în sfânta mănăstire Tismana.

Și dovedindu-i luminatul domn al țării, Grigorie voievod Ghica, au trimis asupra lor poteri. Și de acolo, lăsând mănăstirea, au trecut în alte părți, în județul Mehedințului, iar alții dintr-înșii pre supt cumpăt au venit și în București iarăși la cei de un gând cu ei. Și de la zioa sfintelor Paști cu leat 1826 pînă la această lună a lui septemvrie în tot chipul au vrut să piarză pre numitul domn și pre alții și să dea foc și să rădice armă ca și mai nainte, leat 1821.

Și cu ajutorul prea sfintei Născătoare de Dumnezeu și al cuviosului Dimitrie, s-au păzit țara nevătămată și luminatul domn sănătos în scaun. Iar aceia carii hrăniia în inima lor acest vicleșug spre pierderea și paguba norodului, cum îi dete Dumnezeu, o mare minune, spre mo|arte și munci! Că doi, cei mai mari ai lor, unul anume căpitan Simeon¹ și altul căpitan Ghiță², vîrfurile răzvrătirii și al zaverii și întîii și acum, singuri ei s-au prins în cursă. Că au venit cu vicleșug să să închine domnului și să-i erte și să-i curtească pă lingă măriia sa, pînă va găsi prilej a-și săvîrși cugetul lor. Și domnul, că un luminat de duhul sfînt, cunoscînd vicleșugul lor, numaidecît i-au aruncat în temniță, în două luni iscodind cu scumpă cercetare sfatul lor. Și luînd pentru toate curată priroforie, i-au și orînduit spre moarte, la luna lui avgust 18.

Unde, văzîndu-se numiții că va să-i piarză, atunci, cu gând că o să să mîntuiască, au cerut ca să vorbească. Și trimițînd măriia sa vodă pă bascîfodar³ pentru vorbă, au și arătat numiții pre toți cei de un sfat cu ei și ce le-au fost cugetul. De aceea și măriia sa în zioa aceea i-au poprit de la mo|arte pînă la o săptămînă. Iar la săptămîna, la avgust 26, joi, i-au spînzurat la capul podului Tîrgului de Afară pre amîndoi : pă Ghiță căpitan și pă Simion. Iar pre ceilalți iarăși căpetenii, pe trei, vineri avgust 27, cu pieile goale i-au bătut prin tot tîrgul, ca să-i trimită la ocnă. Iar alții au rămas în temniță. Pînă aici. Și cele ce să va mai întîmpla, avînd viață, voi însemna.

Tot intru acest următor an cu leat 1826, luna lui noemvrie în două zile, marți seara, în zioa de sfîntul Achindin mucenicu și cei împreună cu dinșii mucenici Pigasie, Afthonie, Elpidifor și Anempodist, la un ceas și jumătate, s-au întunecat luna, și au ținut ca un ceas. Luna plină au rămas numai ca un cerc, și iarăși s-au împlinit după cum era întîii. Pentru aceste semne, ceia ce să va mai întîmpla, voi însemna.

Iar cît pentru boala ciumii, s-au osteiat. Dar tot eram cu pază, cu toate zabetlicurile cele de mai înainte orînduite.

Pentru murahazii ce era trecuți la Rosiia pentru întocmirea și învoirea împăraților, pînă acum, noemvrie 12, tot înlăuntru să afla. Dar gătire era aici pentru venirea lor, cu orînduiala conacelor. Încă și telalii au

¹ Mehedințeanu.

² Cuțul.

³ Citește : baș-cîhodar.

strigat prin tot târgul, ca vericine din pămîntenii Țării Românești vor fi avînd case, locuri, moșii în Basarabiia, are soroc de treizeci de zile să meargă și să și le vînză. Iar care nu vor merge întru acest soroc, rămîine acelea cotrobont împărătești, fiindcă împărații s-au împărțit.

Tot la această lună a lui noemvrie, în 26, Murahazii, întorcîndu-se de la Rosiia, au trecut Dunărea pã la Drîstor la Tarigrad.

După dînșii au venit și Brîncoveanu cu toată casa lui din țara ungurească, unde era pribeag din vremea zaverii, din zilele slugerului Todor și a lui Ipsilant, în cinci ani de zile. Cu dînsul au venit și doamna numitului domn de unde era și iar s-au întors după 4 zile înapoi.

1826, dechemvrie 1. Pentru venirea elciului și a consulului rosesce mare gătire cu conace pã drumul Focșanilor au făcut domnul Grigorie Ghica, trimițînd și pre unii din boeri înainte pentru întimpinarea lor. Și pînă acum, dechemvrie în 10, tot n-au sosit. Nici pentru așăzămîntul păcii, cum s-au urmat, nu s-au dat în pubric¹. Ci după trecerea elciului la Tarigrad și așăzarea consulului de aici din București, ce urmare de pace s-au făcut, avînd viață, iarăși voi însemna mai jos.

Iar cît pentru bo[a]la năprasnecii ciume, s-au încetat de tot aici în țara noastră, încît nicăiri nu sã mai auzea. Iar orînduecele epistaților și casa privegherii sta tot pã loc. pãzindu-ne din partea țării turcești cu lăzãreturi, pentru cã acolo tot sã auzea de această boală.

1827. ghenarie 6. în zioa de Botezul Domnului, au intrat în București cu alai elciul rosesce în casele lui Isac Ralet, în mahala[ua] Ianii². Era și duminică. Sã știți cã pînă în Bobotează iarnă n-am văzut. Iar din zia aceasta s-au pornit zăpadă și cu ninsoare. Au intrat elciu. După trei zile au sosit o sumă de cară chiovenești tot încărcate cu calabalicuri ale elciului și cu alții de ai lor și au șăzut în București zile opt. Iar a noa zi, vineri în 14 zile ale lui ghenarie, s-au rădicat elciul din București, cãlãtorind la Tarigrad prin șchelea Olteniții, trecînd Dunărea la Turtucaia, făcîndu-i domnul din București mare halai și cu mare cinste l-au petrecut din țară și cu venirea și cu plecarea. Și noi, patrioții țării, am rămas adăstînd cea mai du pã urmă urmare și așăzămînt, ce s-au făcut între împărați, cu venirea consului de la Tarigrad, care va rămînea statornec aici în București, după publicația ce o va face cunoscută tuturor de opște. Și eu, avînd viață, voi însemna. Ioan Dobrescu.

1827. februarie 7, sfinția sa părintele Dionisie mitropolitul, cu alți boeri ai țării, cîți mai rămăseseră în țara ungurească băjenari încă din leat 1821, din zilele zaverii ale slugerului Todor olteanu și ale lui Ipsilant, s-au întors iarăși întru această zi în București, februarie 7, într-o luni seara, cu toate calabalicurile lor. Iar sfinția sa au tras la ca[se]le lui în mahala[ua] Bateștii, de unde s-au făcut și mitropolit. Iar în mitropolie era tot Grigorie, pre carele l-au așăzat mitropolit în

¹ Citește : public.

² Mahalaua Biserica Enil

locul lui Dionisie măriia sa Grigorie Ghica voievod. Ce să va mai întâmpla, avînd viață, iarăși voi mai însemna.

1827, iulie 16, sîmbătă, au sosit de la Țarigrad consulu rosesc, anume Mițache¹, cu familia lui, și s-au așăzat în București. Cele ce să va urma în urmă, voi însemna.

Tot la acest leat 1827, luna lui iulie 19, s-au aprins orașu Iașului și au ars cu totul, încît au scăpat numai casa aghenții.

Tot întru acest an 1827, luna lui mai, la Anadol, la un oraș anume Iureki, ce este 12 ceasuri cale pînă la Tokat, s-au cufundat cu totul, iar orașul Tokat s-au făcut ca piftiia. Și lumea toată au eșit afară departe la cîmpuri, de să umbriia cu corturile. Acolo ocaa de pîne 40 parale, iar la alte locuri și 120 de parale au ajuns ocaa tot în partea locului.

La acest leat și în Moldova iarăși s-au făcut lipsă de bucate.

Tot la acest leat 1827, la sfîrșitul lui iulie, era sorocu să dea împărăția turcului răspuns rusului: ori să iscălească trahtatu de învoirea ce s-au făcut prin murahazi împărătești la congrez, ori de nu, să arate cererea lor. De la acest soroc, ce mai sus am arătat, încă au mai cerut alt soroc pînă la avgust 15. Și s-au mînat pînă la 25. La douăzeci și cinci au dat răspuns turcu că nu să mulțamește după acea învoire, ci cine va avea cu el ceva, el este gata de a i să împotrivi, zicînd „cu sînge am luat, cu sînge dau”, iar într-alt chip nu voește.

Apoi atuncea să fi văzut frică în norod! Pentru că numai între păgîni aici în țară înmulțindu-se vorbele în tot chipul, cu toate că puțină nădejde aveam asupra consulaturilor, aflîndu-se pă loc, dar frica și gro[ă]za era tot în inimele noastre. Și au mers treaba tot așa pînă acum în septemvrie 12. Ceia ce să va mai întâmpla, avînd viață, voi însemna. Tot la acest leat 1827, septemvrie 8, au răposat sfinția sa părintele Costandie proin Buzău, după venirea lui din Basarabiia și mai mult de două săptămîni n-au apucat să trăiască în București și la noă ale aceștii luni s-au și dat gropii în beserica Sfîntului Dimitrie din ulița Ișlicarilor, unde este metohul al episcopii Buzău, îngropîndu-l cu mare cinste, ca pre un arhiercu și păstor al nostru. Și noi să-i avem blagoslovenia. Și pentru pomenire, am însemnat.

Întru acest leat fo[ă]rte multe lăcuste am avut și boale de friguri rele. De la luna lui iunie înainte au început a să scumpi bucatele și aici în Țara Muntenească din pricină: una, că de secită nu s-au prea făcut, și pentru lăcuste; a două, că să trecea și în țara neamțului și peste Dunăre bucatele.

1827, octomvrie 2, duminică seara la două ceasuri și trei sferturi ale nopții spre luni, s-au cutremurat pămîntul. Alții zicea că și la zece ceasuri din zi tot întru această duminică s-au mai cutremurat, dar noi

¹ Minciacu.

n-am priceput, iar pre cel de noaptea l-am văzut, că eram la vorbă și am sărit afară. Și lumea, cîți au fost deștepți, toți era pe afară¹.

Întru aceste vremi multe turburări era întru împărați.

Una : grecii moraeți războiu cu sultanu Mahmut, împăratul turcului. Doă : rușii cu persiiianul, pentru care zic că au supus pe persiiian și i-ar fi luat scaunul lui.

Trei : deosebite lucrări să făcea între Po[a]rta rusului și între Po[a]rta turcului sultan Mahmut.

Pentru că eram între rotile și fiindcă să prelungea vremea, neputîndu-se ajunge unul cu altul în tocmeala așăzămîntului, noi ne aflam în marc grijă : ori pace, ori război. Și sta lucru așa, nedomirindu-ne la ce va rămînea treaba. Și aceste semne de mai sus, cutremuratură pămîntului, încă ne-au mai îngrozit. Ce să va mai întîmpla, avînd viață, iarăși voi însemna.

ACESTE DE JOS, NUMAI AUZITE ; DE VOR FI ADEVĂRATE, LE VOI ADEVERI ȘI EU MAI JOS, CU ISCALITURA

Tot la acest leat 1827. Pentru războiul ce avea împărăția turcului cu grecii moraeți de șapte ani, neputîndu-i supune, cîștigînd biruința tot creștinii greci, între celelalte cronctaturi² ce avea rusul cu turcu, au avut și această hotărîre cu soroc ca pînă la septemvrie 12, 1827, să isprăvească turcii cu grecii ori în ce chip, sau să-l supue, sau, de nu, să-i împlinească cererile lui. După această legătură, viind numitul soroc și neputînd împărăția scoate la capăt cu ei, nici legătura păzind ca să iscălească cererile după cronctat, ci nici oștirile ce era pornite asupra grecilor cu o sută douăzeci de corăbii pre mări nu și le trăgea înapoi, căutînd prilej cum ar putea pune pă greci în mină, supărînd celelalte părți, cu deosebire pentru că n-au stat în cuvînt și în legătură, ci au socotit ca un lucru de nimic legăturile, de aceia împărăția rusului și craiul englez și craiul franțez, silind pă turc ca să-și tragă oștirile înapoi de la greci și să iscălească cronctatul după legătură, atît cu numiții, cît și cu grecii, (nu s-au supus) nici să-și tragă oștirile, nici să iscălească cronctatul, încă nici cu alt soroc ce i s-au mai pus.

Și deodată cei mai de sus arătați, ciuși-trei, pe mări încunjurînd corăbiile turcului cu oștirile de toate părțile, cu glonțuri din tunuri le-au afundat în mare. Iar cîte din ele au mai rămas, le-au pus la masierea. Aceasta s-a făcut pînă la sfîrșitul lui octomvrie, cînd și noi am luat de știre la București.

Iar aci bocrii, cu cuvînt că s-au întetit năprasnica bo[a]lă a ciumii, prin jalbă cerea mării sale lui vodă ca să închiză divanu și ei eurtile. Alții cerea voc să iasă afară la moșii pentru molima bolii. Ci n-au putut

¹ Însemnarea despre aceste cutremure, cu greșeli de lectură, la Gr. Ștefănescu, op. cit., p. 23.

² Citește : contracturi.

folosi nimic, că nu li s-au dat voe, nici divanu nu s-au închis, ci au rămas deschis tot ca și înainte. Iar cîteva case să păzea de catane, unde era bănuială. Așijderea și cîteva suflete du pă podul Mogoșo[a]ji au scos afară la șpitalu ciumaților.

Alții dovedea că boerii, nu că doară pentru ciumă vrea a eși pe afară, ci numai că de să va întîmpla ceva din partea turcilor, a veni cu vreo răutate asupra țării, după cum să vorbea de norod, pentru vrajba ce s-au făcut între turci și între muscali, ei să-și aibă prileju a cacardiși peste munte, precum și alte dăți, să lase norodul în pătimire și numai de ei să fie bine.

Și pentru că pînă acum, noemvrie 6, 1827, sta lucru amorțit, nici un ce nu eșa afară, de aceia nici eu n-am făcut sfîrșitul pînă nu vîi vedea ales și atunce, avînd viață, voi însemna.

1827, dechemvrie 14, miercuri spre joi seara, la trei ceasuri și jumătate ale nopții, s-au cutremurat pămîntul.

Întru această vreme să mai alinaseră vorbele pentru năprasnică frică de către turci. Iar ciuma să sporea¹.

Încă de la luna lui februarie cu leat 1828 s-a osteciat vorba de mo[a]rtea ciumii și au început a să vorbi de întîmplările războ[a]lelor. Și era o grijă la norod, dar tot nădăjduiam că va fi la alte locuri adunări de oști, cum am zice asupra grecilor, sau asupra rusului, după cum le era și legătura cronctaturilor ca raiaa Tara Românească cu Moldovia să fie nesupărate de oștiri. Și cu această nădejde ne făceam parigorie pînă la săptămîna cea mare a sfintelor patimi ale Mîntuitorului nostru Is. Hs.

Iar după ce s-au înmulțit vorbele, unii una, alții alta, începură a să griji norodu de fugă, siguripsind de prin case mai întii boerii apoi ceilalți, unii pe afară, alții prin hanuri.

Iar de la aprilie întii, leat 1828, ce era să mai vezi? Fieșcare¹ din boeri, alții din neguțatori ce le da mîna, toți avea cară prin curți, tocmite cu luna, sta gata de fugă. Alții căra prin hanuri de-ți era o grozăvie. Om preste om da. Iar boerii cu totul să rădica. Și unul pre altul ne întrebam: ce va să fie aceasta? Și nici unul nu putea să dea răspuns curat: de ce fugim? Unii zicea: turcii vin; alții zicea: zavera o să să rădice; alții zicea: muscalii vin; alții: că boerii fac această răzvrătire, făcîndu-se doă tarafuri, din carii unii voia pă Grigorie vodă să fie domn, alții nu voia și cu ce tertip ar putea face ca să-l pogo[a]re din domnie și să rădice alt domn.

Și cu acest fel de învălmășituri, bieții neguțatori și partea sărăcimii, ce să hrănea cu munca mîinilor, în mare nevoe și scăpătăciune ne aflam. Că la partea neguțătorească alișverihu să tăse, asemenea și la muncitori, n-avea de unde lua para, că n-avea ce munci. Că cine sta să lucreze meșteșugu, fiind toți gata de fugă?! Și aceasta s-au făcut

¹ Însemnarea despre cutremur, despre frica de turci și de ciumă, la Gr. Ștefănescu, op. cit., p. 25.

pînă acum, aprilie 7. Iar ce să va mai întîmpla, avînd viață, iarăși voi însemna.

Întru această curgere a leatului 1828 iarăși au rădicat dalmatii, adecă sîrbii belogrădeni, război cu sultanu. Și o parte de turci să căra la valé asupra Mécinului¹, altă parte la deal asupra sîrbilor, alții asupra grecilor. Iar muscalii, o parte cu Costandin cneaz asupra Persii, făcînd mari războfaje, iar altă parte, pogorită în Basarabiia, asupra sultanului. Pînă aici.

Tot la acest leat, aprilie 4, marți noaptea spre miercuri, au cacerdisit din București consulu rosesc și calabalicuri boerești prea multe.

Iar miercuri, a două zi, aprilie 5, în zia de sf. apostol și evanghelist Marco, toți boerii sta gata de fugă, cu carăle încărcate.

Iar joi, ce era să vezi de așa grozăvie? Că toată lumea era ca în mare primejdie. Unii deșerta prăvăliile și căra prin hanuri, alții prin beserici, alții prin gropi, alții cu copiii de mîna să băga prin hanuri. Atuncea s-au rădicat și neguțătorii turci, cîți să afla prin București cu neguțătorie, și de avea să ia bani de la cineva, au lăsat tot degrabă și s-au dus împreună și divan-efendi cu ai lui.

Iar a două zi, vineri dimineata, s-au rădicat și baș-bešliaga împreună cu toți beșlegii de prin județe și au pornit la țara turcească.

Iar sîmbătă, 1828 aprile 28, la patru din zi, s-au făcut un zgomot în București din pricina unui arnăut, încît frica aceia au turburat nu numai tirgul, ci și satele de primprejur. Că pînă a lua oamenii veste de pricină ce s-au întîmplat, că s-au făcut o gîlceavă la o prăvălie pentru o păreche de opinci și ar fi scos acel arnăut pistolul, cine nu știa nu zicea de gîlceavă, ci striga: turcii ne-au sosit și tae pă pod pă creștini!

Pînă s-au prins acel arnăut și un ciocoi împreună, care întii, alergînd pă pod, striga: „turcii, turcii“, și pedepsindu-se strașnic din porunca mării sale lui vodă, s-au aruncat în pușcărie. Și cine poate spune alergăturile și țipetele norodului, toți în toate părțile, ca niște uimiți! Abia zabiturile i-au poprit, alergînd pă toate podurile și strigînd în gura mare să stea lumea pă loc, că nu e nimic. Și așa s-au poprit lumea.

Tot întru această zi, sîmbătă, aprilie 28, la șapte din zi, s-au rădicat și domnul din București, cu beizadelele, cu toată casa lui, și au cacerdisit, unde? nu știu! eșind pă podu Mogoșo[a]ii, cu mulțime de arnăuți după el, și s-au luat zia bună de la toți și nimeni nici într-o potrivă nu i-au stat, lăsînd în locul lui caimacam pă dumnealui boerul Manul biv vel dvornic și ceilalți boeri, cu părintele Grigorie mitropolitu.

Apoi, să fi văzut frică și cutremur la norod! Una: să nu vie turcii; al doilea: să nu să rădice craiŃicu iarăși cu apostasie. Ci, numai ne parigorisecam cu cuvintele boerilor, că ne sosesc oștirile rosesți. Alții arăta cum că nădejde de venirea lor nu este. Și eram într-o mare turburare. Și să săvîrși² Grigore voievod Ghica leat 1828, aprilie 28.

¹ Cîstește: Măcinului.

² De înfeles: sfîrșitul domniei lui Gr. Ghica.

Ceia ce să vă mai întâmpla, avînd viață, voi însemna. Ioan Dobrescu ot Batește.

1828, aprilie 28, sîmbătă seara și toată noaptea pînă a două zi, duminică 29, ce să zice a Samarinenicii, încă o parte de norod s-au rădicat din București, cu cuvînt că ne sosește turcii, carii cu cară, cine au avut, carii pedestri, cu țo[a]lele în spate și cu copiii de mînă. Și pînă să iasă preoții cu norodu de prin beserici, alt răspuns ne-au întîmpinat, cum că sosește armia rosească. Și necrezînd norodul că este cu adevărat, neguțătorii, ce ne aflam prin hanuri și prin beserici închiși, am făcut sfat de opște și am trimis într-adins poște, doi oameni de credință, neguțători, înainte, să vadă cu ochii lor de sînt muscalii, ca să aducă curată prirofie. Și tot întru aceasta duminică de dimineață s-au dus, tot duminică pă la ceasuri 8 au și sosit înapoi. Nu numai prin grai au adus veste de venirea rușilor, ci chiar și cartea din mîna ghinărarului au adus, arătînd venirea lor. Și atunci tot norodul văzînd, nu numai frica s-au depărtat de la noi, dar bucuria pentru izbăvirea no[a]stră unde o pui? pentru atîta nevoi ce am pătimit din partea procleților de agareni și de zaverгии.

VENIREA ARMII ROȘEȘTI

1828, aprilie 23, pășirea lor de peste Prut în Moldavia, în zioa de sfin[tul] marele mucenic Gheorghe. 1828 aprilie 30, luni la șapte ceasuri din zi au și intrat în București cel mai mare asupra oștirilor povățuitor, ghinăral sfertmarșal graf Vilghenștein¹, iar asupra divanurilor Moldavii și Valahii povățuitor graf Palin²; asupra trebilor politii poliț-meșter Marentie; călăreți, un polc olanțchii³, alt polc ciugunțchii[?], amîndouă polcurile cazaci regulați, și o ro[a]ltă donți⁴ cazaci, cu 6 tunuri. Și cu mare cînte i-au băgat în București, întrînd pă podul Mogoșo[a]lii, și au eșit pă podul Calicilor la Văcărești în deal, unde ș-au pus ordia.

Mai 1, a două zi, marți, au mai intrat 300 de cazaci donți.

Mai 2, tot asemenea.

1828, mai 3, au sosit pihota, saldați iagări 2400.

Mai 4, vineri la patru din zi, au mai sosit mai mulți, tot pihotă, 6000, cu 24 de tunuri, bez de călărime de tot felul, și s-au tot cărat pînă seara și noaptea și sîmbătă o[a]ste și calabalîc de tot felul, geapcana și poduri. Venirea un trup la București.

Alt trup au încungiurat cetatea Ibraillii.

Alt trup, ce au venit mai în urmă, s-au tras în Craiova.

Alt trup la Slobozia lui Ianache și asupra Călărașilor, la Silistra.

Alt trup la Olteniță asupra Turtucăii.

Podul ce este să să așeze în gura Argeșului, pă Dunăre, să lucrează la Fundeni-Mitreni.

¹ Petr Hristianovici Vitgenștein (Wittgenstein).

² Petr Petrovici Palen (Pahlen).

³ De ulani.

⁴ de la Don.

Alt trup asupra Giurgiului, încungiuirînd cetatea, și podul să face să să așeze din sus de Ruș, pă la Slobozia.

Alt trup asupra Necopoi și asupra Turnului și la Zimnice asupra Sfiștovului, și pod să face să să așeze din sus de Turnu.

Și, cu un cuvînt, toată luna lui mai au curs oaste, tunuri și alte măestrii pentru cetăți.

Și pentru că de la începutul lunii lui mai au început și molima de năprasnica bo[a]lă a ciumii aici în București, cîta oștire venea, nu intra prin București, ci numai ce-i presăra prin sate pînă să odihnea și-i trăgea pă la marginile țării turcești la Dunăre, încît au coprins într-o lună de zile toată marignea de oștiri rosești, adecă din Prut pînă la Vidin și mai sus.

Iar Grigorie voievod Ghica, de unde era pribeag, s-au întors în București la casele lui, la Colintina.

Iar ciuma, cu cît mergea, să întăria și oriunde călca păcatul, era paznici saldați,¹ și nu numai acela pătimia, ci și împrejurarii lui.

Cuvînt al prea puternicului împărat și al singur stăpînitorului a totă Rosiia, Moldavii, Valahii, către noi, patrioții Țării Românești

Lăcuiitorilor Moldavii, Ualahii !

După prea înalta a împărăteștii sale măriri poruncă, eu întru în țara vo[a]stră cu armia încredințată otcîrmuirii mele. Purtăto[a]rea de biruință o[a]stea a singurului stăpînitorului a toată Rosiia, ocrotitorului vostru, întrînd în hotarele Moldavii, vă aduce voă zălog a bunei rîndueli și a cei desăvîrșită siguriivsiri.

Lăcuiitorilor de toate stările ! Priimiți pre vitejii ostași rosieniști, sîrguiți-vă a ajutora mișcările armii și a o îndestula pre la cele neapărate trebuințe, arătați noă dovezi a dragostii vostre cei de mult cunoscută către emperia, care cu neadormire apără dreptățile vo[a]stre.

Războiul ce s-au declarisit de către Rosiia Porții othomanicești are un scopos, ca să să îplinească făgăduințele cele călcate și ca să să rădice întru putere trahtaturile cele ce înaintea a toată lumea s-au încheiat. Voi veniți martori lucrurilor celor de război, a cărora urmările nu poate a să atinge de voi. În liniștea cea cu odihnă afierosiți-vă pre voi folosului patrii vostre și nu vă depărtați de împlinirea datorii cei sfinte pentru voi.

Legiuirile și obiceiurile strămoșești, dreptul al fieștecăruia dintre voi, dreptățile și pronomiile a sfintei besericii no[a]stre vor rămînea neclătite.

¹ Citește : soldați.

Spre siguranția bunei stării vo[a]stre, împărăteasca sa mărire au binevoit a-mi încredințata mie ca îndată să așez în prințipurile acestea vremelnică înaltă ocîrmuire supt prezedenția sfetnicului de taină graf Palin, asupra căruia monarhul au pus credința sa. Lui i s-au dat putere și i s-au poruncit a intra în dregătoria deplin împuternicitului prezedent a divanurilor Moldavii și Valahii. Din partea mea, cu nu voi înceta a ajuta ostenelele lui în ocîrmuirea acestor prințipaturi, și dimpreună cu aceia a avea priveghere cea cu mai mare tărie ca să se păzească rînduiala cea desăvîrșită în toate corpusurile¹ a armii, care intru tot prea milostiv s-au încredințat mie. Și însuși cele mai mici neorîndueli nescăpat să vor supune pedepsii. Voi puteți a vă răzima pe aceste făgădueli.

Lăcuiitorilor Moldavii și Valahii! Războiul ni să deschide de către împărăteasca sa mărire după neapărata nevoie, nu vă va lipsi pre voi de toate acelea îndemnări, ce sînt unite cu pacea, el fiind pornit spre așezarea liniștii, va întări a vo[a]stră politicească ființă prin trahtaturile carele pot șterge urmele necazurilor ce ați pățimit și spre totdeauna a îngădi a vo[a]stră fericire.

Supunerea stăpînirilor, uitarea împărecherilor celor pierzătoare, care s-au născut din anarhie, jărtfirea cu toate enteresurile sale binelui celui de opște, acestea sînt îndatoririle, care să pun asupra vo[a]stră. Împliniți-le pre ele cu osîrdie și cu o unime într-un suflet, și cu aceasta ajutați scopurilor celor făcătoare de bine a împărăteștii sale măriri, cu a căruia nume vă îndatoriră pre voi către aceasta. Rîvnind folosului patrii vo[a]stre, voi veți cîștiga noă dreptăți spre ocrotirea și mila prea puternicului monarh.

1828 anul.

Glavneț[!] cvartire

Cel mai mare povătuitor armii,
ghinăral feldmarșal graf Vilghenștein².

Pînă aici, 1828 iunie 2. Ceia ce să va mai întîmpla, avînd viață, voi însemna. Ioan Dobrescu ot Batește.

1828, iunie 6, s-au luat de ruși cetatea Ibrăilii, în zi de miercuri, începînd bătaia de la două din zi, s-au săvîrșit la zece, adecă două ceasuri pornirea pînă ce au răzbit peste endechiuri și șase înlăuntru, cu trei porniri în spăngi și în cuțite, încît gro[a]znecă mo[a]rte, atît în turci și în familiile lor, ce n-au mai pomenit, și în creștinii ce s-au aflat de mai înainte

¹ Citește: *corpusurile*.

² Publicat, mai complet, de D. A. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, I, p. 308—309.

închiși în cetate. Că întru acel zor, nici armia n-au putut alege, aprins fiind de minie și împăratul Necolae asupra dușmanilor de păgîni pentru atîta catigorii ce-i venea de la ei și neajunsuri.

Că încunjurînd rușii cetatea mai mult de o lună de zile, au cerut să iasă turcii, cu toate ale lor, unde vor voi. Și după ce n-au priimit, nici nu să astîmpăra, ci în toate zilele arunca tunuri din cetate asupra armii, socotind că vor năvăli rușii asupra cetății, ca să să prăpădească cu totul, avînd turcii pămîntul înerbat pă unde era loc mai cu lesnire pentru năvală. Ci, n-au voit Dumnezeu să fie după gîndul lor. Ci, cu un plan curat și aceasta au dovedit-o rușii. Și după ce au aruncat numai în două ceasuri bumarale înlăuntru, rădicînd turcii steag alb de pace, au și trimis împăratul doi ofițeri, soli, în cetate. Și în loc de rugăciune, ce era să facă către împăratul Necolae, de pace, ei, becisnicii, au mai adaos altă minic, că pă un ofițer din cei doi l-au potcovit în talpe, iar pă celălalt l-au belit de piele pînă la țîțe, și așa i-au trimis afară. Și alte multe.

Iar din cîți turci au scăpat vii, luîndu-le armele și toate avuțiile lor și tot ce s-au găsit în cetate, mărfuri și altele și zaheraa, numai cu trupurile, înfășurați în ferfenițe, i-au rădicat robi, cu familiile lor, poruncind împăratul pentru două mii de cară din Moldova și din Valahia, de au mers și au rădicat toată averea cetățenilor. Iar cetatea, au poruncit de au sfărîmat-o, umplîndu-se toate șanțurile, pînă ce au potrivit-o cu pămîntul, masă.

Iar vineri, iunie 8, s-au tras toate clopotele în București și s-au făcut mulțămită lui Dumnezeu în beserica sfintei mitropolii, fiind adunați părintele mitropolitul cu episcopii și toți arhieriei și arhimandriții cu preoții și ghinăralii cu boerii și norodul, pentru biruința ce s-au făcut asupra vrăjmașilor.

Iar năprasnica bo[a]lă a ciumii întru această vreme, cu cît mergea, mai gro[a]znec să sporea, cu toate că cu mare strășnicie eram supt pază, ca să nu ne amestecăm. Dar nici muscalii, cu atîta pază, nu putea spori, că la o parte păzea și la alta să auzea.

Să îndreptăm cele ce s-au zis pentru Ibrailă: cîți din turci au vrut să treacă în Basarabiia, slobozi au fost, iar cîți au cerut să meargă în țara turcească, i-au slobozit, numai i-au însemnat. Și unii s-au tras la Silistra, alții la Șumen, alții unde au voit.

Iar muscalii de loc au pus pod și au trecut decindea și s-au slobozit unii spre Varna, alții trecînd Hîrsova¹ au venit de au ocolit Silistra, alții trecînd Razgradu, s-au tras la Șumen.

Iar cei de dinco[a]ce de apa Dunării, unii să păzea la Călărași pînă în gura Borcii și pă marginea Dunării pînă în dreptu Silistriei, iar alții împotriva Turtucăii la Olteniță, Chirnogi, Fundeni și celelalte sate dimprejur. Pentru că și podu ce era să să pue pă Dunăre în gura Argeșului din jos de Turtucaia i să făcuse toată gătirea, dar din pricina apii Argeșului, pentru că era scăzută fo[a]rte, nu-l putea duce la Dunăre. Că din Fundeni, de unde era făcut podu, pînă la gura Argeșului ține cale trei

¹ Hîrsova.

ceasuri, călărește. Și sta lucru batalisit. Iar unii din ostașii rosești, pogo-rînd de la Silistra la Turtucaia, luînd de știre turcii că vin, au fugit în Ruș și au rămas numai creștinii. Și după venirea rușilor, au rădicat toată creștinătatea din Turtucaia și i-au trecut în Țara Românească și au pus foc.

Iar aît trup de o[a]ste rosească au încunjurat Giurgiu. Alții s-au tras asupra Necopoi, alții la Craiova. Și pînă acum, avgust 20, nu s'a luase Silistra, dar o bătea.

Așijdere și la Șumen multe jucării au făcut, iar o jucărie au făcut-o gro[a]znecă, încît din ruși au căzut, după auzite, 12 mii, iar din turci, nu s'a știe.

Și tot întru această lună avgust 19 au venit veste de la Craiova că turcii dieni, trecînd în țară, în cele cinci județe de peste Olt, mare nevoie au făcut. Că p'a cîți boeri, boernași, ispravnici, zapcii, polcovneci, căpitani și alți slujbași [i-au prins], p'a toți în ascuțișul sabii i-au pus. Numai opincari au lăsat vii. Și viind tabără mare, au încunjurat și Craiova, iar șase mii de muscali, ce era acolo cu ghinăralul lor, s-au închis în Craiova. Iar caimacamul abia au scăpat cu o bejeștea cu galbeni, ce au avut-o lîngă el, și puțin au rămas s'a-l prînză. Iar boerii, neguțătorii, carii cu ce au putut, au scăpat, lăsînd casele, prăvăliile, hanurile încărcate de scule și de mărfuri. Iar lumea ceialaltă, pedestri, cu copiii de mîină. carii încotrou au putut, au apucat. Iar la apa Oltului, neputînd s'a încapă a trece cu podurile, au dat p'a apă și multe suflete s-au prăpădit. Și norocirea au slujit, că din pricina secetii, s-au întimplat Oltul mic.

Iar în București era o frică nepovestită.

Și aceasta s-au făcut pînă acum, avgust 20, 1828. Cele ce s'a va mai întimpla, avînd viață, voi însemna.

Iar pentru bo[a]la ciumii, de la începutul lui avgust s-au conenat de tot. Iar friguri cu ramuri de lăngore, toată țara, împreună și Bucureștii, polog zăcea, încît nu s-au mai pomenit altă dată astfel de bo[a]lă și mo[a]rte, și nu numai în copii, ci și în bătrîni, de rînd. Numai atîta parigorie aveam, că zăceam în odihnă p'a la casele no[a]stre. Aceasta osebite avea de ciumă.

De la septemvrie întii, iar s-au făcut molimă în București, nu numai între noi, ci și în ostașii rosieniști pe la spitaluri. Și-ți era o grozăvie de atîtea ostași bolnavi, afară de răniții ce venea du p'a la bătălii, de alte boli zăcea, că nu mai contenea carăle cărîndu-i de decindea și de dincoace de Dunăre du p'a la ordii, încît toate spitalurile era pline. Apoi și [în] case mari încă i-au răsipit și prin toate orașele țării, făcîndu-le spitaluri, cît și sfînta mănăstire Căldăroșani o au făcut spital.

Iar la septemvrie, 13, joi seara spre vineri, în noaptea Înălțării sfîntei și de viață făcătoarei cruci, patrusprezece mii de turci vidinlii și ostroveni, sofieni, lohceni, vrînd cu planu lor s'a cuprinză pre ostașii rosieniști, cu ghinăralul lor Lazaron, la satul Cioroiu de peste Olt, fiind rușii numai patru mii, și încă slăbiți de alte bătălii ce făcuse, la zece din noapte era turcii s'a dea iureș. Ci, Dumnezeu n-au făcut după gîndul lor.

Că luînd știre ghinăralul Lazaron unde era să dea turcii iureș la zece din noapte, el i-au încunjurat la opt din noapte și pînă la ziu, adecă în zioa sfintei Cruci, atîta i-au spart și i-au prăpădit, încît abia au scăpat din călăreți, care au avut cai buni. Și le-au luat toată zaharaa și baerace 23 și două toiuri¹ și șapte tunuri și robi 560 turci, care i-au adus pin București de i-au trecut la Rosiia. Apoi s-au cărat sumă de o[a]ște peste Olt, că nu să mai curma venirea lor, cu gro[a]znecă putere:

Iar în leatu 1828, septemvrie 30, duminică, s-au luat cetatea Varna, schelea cea mare a Țarigradului și a mării, cu bătae. Și atîta bogăție s-au găsit înlăuntru! Acolo au perit și doi ghinărali și ostași rosienești, să zic, pînă la 12 mii. Iar turcii, din patruzeci de mii, numai streinii au scăpat vii, 14 mii, ce i-au luat robi, bez de oroșani, ce i-au rădicat cu cară, cu copiii lor, cari nu i-am putut socoti.

Iar cetatea Hîrsova să luase încă de cînd s-au luat și Ibraila.

Iar cetatea Silistra era încunjurată și în peire pînă acum, octomvrie 13. Ci, noi îi adăstam săvîrșirea.

Șumnul asemenea ocolit, dar nu luat.

Iar joi, octomvrie 11, s-au făcut mulțămîtă lui Dumnezeu în sfînta mitropolie pentru luarea cetății Varna.

1828, octomvrie 22, luni de la zece ceasuri s-au pornit plo[a]e cu spic de zăpadă și toată noaptea spre marți și marți, vîfor cu vînt, toată zioa și toată noaptea spre miercuri și miercuri toată zioa vîfor mare și zăpadă. Să fie de pomenire.

1828, la luna lui noemvrie, s-au tras armiaa rosească înapoi dincoace de Dunăre, atît de la cetatea Șumnul, cît și de la Silistra, lăsînd aceste două cetăți slobode, una: pentru gro[a]zneca iarnă; al doilea: pentru lipsa zaherelii. Atîta de lipsă au avut, încît nu numai că caii ostașilor sumă s-au prăpădit, neavînd cu ce să-i hrănească, ci și saldații dragoni, olani, mai mult de foame decît de ger s-au prăpădit, că au ajuns pîinea de s-au fost vîndut cu o rublă.

Și cîte cară era făcute de țară, cu cîte patru boi împărătești, ce mergea după oștiri cu cele trebuincioase ale lor, de gro[a]zneca foame carăle le-au ars de frig, iar boii s-au mîncat de ostași, iar alții au murit de bo[a]llă. Și nu numai acești împărătești, ci și aici în țară atîta au intrat o bo[a]llă în vitele cele mari, încît mai cu totul s-au potopit, începînd această bo[a]llă a vitelor din leatu 1828, octomvrie, trecînd și la leatu 1829 și pînă acum, februarie, tot murea neconținut.

Iar armiaa, cîtă s-au întors aici în țară de la aceste două cetăți, Șumnul și Silistra i de la alte părți de decindea, mai mulți [s]chilavi de boale decît sănătoși, de nu să mai găsea loc de șpitaluri și murea de să concenea. Și între celelalte [s]chilăvii de boale, unii lăngoroși, alții degerați, alții răniți, alții și de molima ciумii loviți, molipsindu-se atît satele pe afară, cît și aici orașul Bucureștilor. Și multe case s-au primejduit. Și

¹ tuturi.

pînă acum, februarie întii, molima să tot întindea.

Iar sāraca de țară, cît și noi, oroșanii politiii Bucureștilor, foarte gr[oa]z-necă greutate era pe capetele no[as]tre :

1. Că pînă acum, leat 1829, februarie 1, s-au urcat griu pînă la tal. 100 chila.

2. Pîine nu să găsea, și unde să găsea, numai de tărițe, și aceia cu mare nevoie o apucaî.

3. Ocaa de mălai au ajuns ocaa pînă la parale 12, și nu să găsea.

4. Ocaa de carne de porc parale 24.

5. Peștele, ocaa parale 32 și un leu.

6. Carul de lemne au ajuns pînă la tal. 50 și 40 și 30, și pînă la 12 ciocla.

Și cu un cuvînt, toate împotrivoare. Vinul pînă la această vreme s-au urcat ocaa pînă la 28 de parale...

Iar în cetatea Varna au stat oștirile pă loc.

Așijderea și la Ibrăilă și Hîrsova.

La leat 1828, noemvrie, au venit veste la București pentru biruința ce au făcut armia rosească asupra turcilor, carii să pornise asupra cetății Varna, sumă mare, cu un Kior vezir, ca să scoată rușii din cetate. Ci, ostașii rosești, prinzînd veste mai nainte, cu un plan bun împărțindu-se armia în trei părți, fără de veste de toate părțile încungiurîndu-i, atît de rău au stricat pă turci, mai mimeni n-au scăpat dintr-înșii, luînd și robi mulțime, cu vezirul lor cu tot și toate cele ce au avut du pă dinșii, trecîndu-i în Basarabiia.

Leat 1829, ghenar 13, au sosit veste pentru biruința ce au făcut rușii asupra turcilor la cetatea Turnului, ce este dinco[a]ce de Dunăre, în dreptul Nicopoi. Pentru că la această margine, unde să numește Turnul româneste, iar pă limba turcească Kullea,¹ sînt doă cetăți, una împrejurul orașului Turnu, unde dă apa Oltului în Dunăre, și alta puțin mai la vale în schele, unde umblă cîncile de dincoace dincolo la Necopoe și de la Necopoe dincoace, de vrea la Moviliță,² de vrea la Turnu. Și această cetate din schela Necopoi apără și Turnul și Necopoaia, pentru că să află în mijloc. Și pe aceasta au luat-o muscalii. Iar turnenii să află ca într-o pază, că n-au loc, fără numai în Țara Românească dă eșit. Nici din cetatea Necopoi nu poate să le vie ajutor, sau altele cele trebuincioase.

Acestea le vorbesc pînă acum, leat 1829 februarie 1.

Cele ce să va mai întîmpla, avînd viață, voi însemna.

1829, ghenarie 24, joi seara spre vineri, în noaptea sfîntului Grigorie Bogoslovul, pentru că vineri s-au întîmplat zioa sfîntului Grigorie, măriia sa graf Palin³, gubernatul Valahii și al Moldaviei, cu sfatul boerilor țării Valahii, au paridisit pă prea osfințitul mitropolitul nostru Grigorie al doilea. Iar la februarie 1 l-au și pornit de aicea să meargă la Basarabiia, să stea acolo, ori unde, nu știm. Să-i avem blagoslovenia. Ce

¹ Citește : Kule.

² Citește : Mîlcovîcea.

³ Pahleu.

greșală va fi făcut, cei mai mari știu, iar lumea în feluri de chipuri vorbiia.

Înainte pînă a nu să paridisi sfinția sa, nu cu mult, au eșit de la visterie porunci ca preoții, cîți să află în țara aceasta a Valahiei, să facă patru preoți un car cu cîte 4 boi și cîte cu doi oameni de fieșcare car, și cîte cară să vor face de către toți preoții să meargă la Focșani, să încarce proviiantul împărătesc și să-l aducă, să să descarce pe la magazii. La acest sfat sfinția sa n-au vrut să pue pecete, socotind să apere partea bisericească, precum i-au apărat și pentru să nu ție în casele lor preoții saldați și alte multe ale judecăților, cu care nu să putea ajunge să fie tot la un sfat cu boerii. Pînă aicea.

Pornirea sfinții sale părintelui mitropolit ca să meargă la Rosiia, ce era să să facă la februarie întii, au rămas, după cum am zis mai sus, încă pînă la februarie 7. Iar cînd va pleca, voi însemna mai în jos. 1829, februarie 10, au pornit pă părintele mitropolit la Rosiia, duminică, în zia de sfîntul părintele nostru Haralambie.

Cu patru zile mai nainte, adecă 1829, februarie 6, au rădicat un boer ce-i zicea Călinescu, care era orînduit asupra molimii, făcîndu-l surghium la Rosiia, și era miercuri seara spre joi, în zioa de cuviosul părintele nostru Vucol, episcopul din Zmirna, pentru niște lucruri necuvioase ce au făcut în cinci, șase ani de zile, cît au stat numitu în casa privegherii.

1829, februarie 6, miercuri, în zioa de sfîntul părintele nostru Vucol, episcopul din Zmirna, s-au făcut mulțămită lui Dumnezeu în sfînta mitropolie, fiind toți ghinăralii, maiorii, polcovnecii și toată boerimea țării și prea sfîntitul părintele nostru Neofit, episcopul Rîmnecului, diadohul sfinții sale părintelui Grigorie proin mitropolit, pre carele l-au lăsat oblăduitor în locul sfinții sale, și toți arhieriei, preoții, norodul. Și s-au tras toate clopotele în toți Bucureștii pentru vestea ce au venit de luarea cetății Turnului. Și a doă zi au adus și un pașă, cu cîțiva mai mari din oamenii lui, iar ceialaltă turcime au rămas mai în urmă, cu toate familiile lor.

După pornirea la Rosiia [a] părintelui mitropolitul Grigorie, februarie în 10, a treia zi au scos și pă prezedentu graf Palin¹, ce era gubernant la doă țări, în Moldavia și în Valahia, și în locul lui au venit alt gubernant, anume Zeltuh².

1829, februarie 13, au sosit de la Rosiia țării Moldaviei și a Valahiei stăpînitor și însuși poruncitor domn, ghenăralu leitinant deplin împuternicit prezedent la amîndoa divanurile, graf Zeltuh. Și s-au așăzat în casele lui Filip ot podu Mogoșo[a]ii, unde au fost și graf Palin.

1829, martie 30, sîmbătă în diseară la zece ceasuri, în zioa sfîntului Ioan Scăraru, s-au cutremurat pămîntul, așa de mijloc. Ce să va întîmpla, nu știm. De accia am însemnat³.

¹ Pahlen.

² Petr Theodorovici Jeltuhin.

³ Însemnarea despre acest cutremur, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

Întru această vreme mare scumpete s-au făcut la ale mîncării. Chila de grîu tal. 120, vadra de vin tal. 6, ocaa de carne de vacă parale 24; de cea mai bună parale 32 ocaa, mălai ocaa parale 13, peștele tal. 2 ocaa, vinul ocaa parale 32, găina tal. 2, mielul tal. 8,6,5, pastrama ocaa par. 32, merele un leu ocaa.

Și molima primpregur. Iar dobitoacele cele mari, boi și cai, două părți s-au răpus și o parte au rămas. Așijderea și oile.

Iarna s-au așăzat de la 24 octomvrie și am deschis ușile la 19 martie, numai o zi, și iarăși le-am închis.

1829, aprilie 23, în zioa de sfîntul marele mucenic Gheorghe, marți la ceasuri noă din zi, taman în vremea vecernii, s-au cutremurat pămîntul a două o[a]ră, dar mai tare decît cel din trecuta lună a lui martie 30, ce s-au făcut simbătă la zece ceasuri din zi, în zia de sfîntul Ioan Scăraru¹. Întru această lună a lui aprilie foarte s-au întărit molima ciумii aici în București.

1829, aprilie, în sfîrșit, s-au tras armia rosească asupra Cernavodii în preajma Silistriei.

Iar mai 10, gătirile împresurării (muhasere) se făcu cu mare iuteală. Iar turcii se făcu fo[a]rte astimpărați și fără grijă pentru împresurarea oștirilor cetății Silistriei, care se apropiase foarte mult de zidurile cetății. Deci ghinăralul Rot² să indeletnicea ca să-și împreune la un loc trupul, în capu căruia [s]trejuia el, să ție războiul. Dar toate răgămentrurile ce era hotărîte ca să alcătuiască acest trup încă nu ajunseseră la locul ce s-au întimplat războiul, aproape de redutul unde era șanțuri și pămînt înălțat spre apărare de la Eski-Arnautlar, la cinci verste de Pravoda³. Aci să afla numai 6 batalio[a]ne și 12 tunuri și o 100 cazaci.

Așa la cinci ale aceștii [luni], la trei ceasuri din zi, veziru au luat după sine 15 mii pedestrași și călărași, venind pe denaintea lui Eski-Arnautlar, și puținii viteji ce să afla rosești aici, într-o clipă fură împresurați de împătrita mulțime turcească, pe care îi izbi de toate părțile. Iar regementurile de pedestrime Selaghinska⁴, Oșenski[?]⁵ și Gakucika[?]⁶ 15 ceasuri s-au împotrivit vitejaște, fără de a să clăti din loc împotriva silii cei mari, ce punca turcii ca să-i spargă. Iar la 9 ceasuri au sosit de la Devna genăralul maior Bahten, cu 4 batalioane, 4 tunuri și două reghementuri de cazaci. Sosirea lui au imprăștiat călărima vrăjmașului, care colcăia din dosul genăralului Rot. Iar vezirul, văzînd, s-au tras înapoi două verste către valea Neveza⁵ și să părea că lupta s-au săvîrșit. Dar mai viind turcilor jutor două mii turci de la Șumna cu Redșid⁶ pașa, porunci vezirul de al doilea să înceapă războiul. După prînz, un trup de 4 mii de călăreți turci au eșit înainte pe supt dealurile ce despărțea trupul rosesce de cetatea Pravoda, cu gîndu ca să apuce pe de-a sînga pe ghinărarul Rot. Iar

¹ Însemnarea despre acest cutremur, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25—26.

² Roth.

³ Citește : Provadia.

⁴ Selenghinski.

⁵ Citește : Veneza.

⁶ Reșid.

genăralul Rot, puind înainte împotriva turcilor răgămentul al zecelea de vînători iagări, dimpreună cu 6 tunuri, poruncindu-le ca să fie sprijinite de un batalion de Dakuța[?] și altul de al 32-lea de vînători cu 4 tunuri, și într-o clipă fură împresurate regămenturile cele dintâi de călărimea vrajmașă, care creștea din minut în minut, puind înainte toată pedestrima lor. Iar muscalii să sprijineau numai cu 10 tunuri. Iar nemărginita mulțime din partea vrăjmașului îi făcu să ia îndrăzneală fără frică, să iasă înaintea carelor rosești, care să făcuseră cetăți în cîmp, patru colțuri de ostași, și era aproape să să prăpădească regămentul Oșentka[?], care să afla la mare primejdie și fu izbăvit de colonelul Leten. Și au năvălit dimpreună cu batalionul al 32-lea împotriva grămăzilor turcești. Iar batalionul Dekuten[?], luînd pă alătura pe turci de amîndoa părțile și fără de a să trage înapoi cîtuși de puțin o[a]stea rosească, care cu mult mai puțină era la număr, să bătă vitezaște. În sfîrșit, pe la 8 ceasuri spre seară, obosind vezirul, porunci ca să înceteze bătaia, întorcîndu-să în valea Neveza. Paguba vrajmașului fu nemărginită. Să află și 2000 de turci uciși, bez de cei smărăduți. Iar din ruși au perit ginăralul maior Rinden și o mie de soldați care nu mai sînt de bătaie. În noaptea ce să apropie și de dimineață, a două zi, trupul rusec, cel mic, s-au împuternicit de două batalioane și 12 tunuri, care le-au sosit de la Bazargic. Și vezirul, văzînd, s-au întors înapoi la Șumna pe la Eskipazar¹. Într-acest chip să săvîrși acest război.

Iar cît pentru Silistra, după ce au încunjurat-o de jur împrejur și pe uscat și pe apă cu dubele încă de la începutul lui mai, îi adăstam săvîrșirea. Iar pînă la sfîrșitul lunii nici un sfîrșit nu s-au făcut. Ceia ce să va întîmpla, iarăși voi însemna.

Iar năprasneca boală a ciumii din zi în zi fo[a]rte să sporea. Întru această vreme în gro[a]ză mare ne aflam din partea molimii.

La 30 mai, 1829, Grigorie proin voievod, cu toate ale lui au eșit din București și au trecut muntele în țara ungurească la Brașov.

Iar boerii protopendari, după ce au făcut spital sfînta mănăstire Căldăroșani încă din leat 1828, apoi acum, în sfîrșitul lui mai, au pus în lucrare și pentru sfînta mănăstire Cernica și o au hotărît ca călugării să iasă unde vor ști, și acolea să fie lor spital, ca ori cîți să vor bolnăvi de ciumă, acolo să iasă. Ci, pînă la zi întîi de luna lui iunie sta lucrul așa. Iar părinții, prin jalbă, s-au cerut soroc de 15 zile să iasă din mănăstire. Oh! rea și amară sfătuire s-au făcut între ticăloșii de boeri, să strice casele cele de rugă și opștele călugărești. După un foc și altul. Cîte suflete va să să vatăme, eșind în lume! Cîtă rugăciune ce să făcea zioa și no[a]ptea pentru noi creștinii, pentru pacea a toată lumea! Cum o încetă ticăloșii, nesocotindu-se de cele din urmă!

1829, mai 30, vezirul cu 22 polcuri ostași regulați și deosebită o[a]ste neregulată anadoleni 1500 și alte oștiri călăreți neregulați, mulțime, de toți peste 75 de mii, cu toată puterea eșind din Șumna ca să vie asupra Silistriei, ajutor celor încunjurați, ca pe de o parte vezirul și pe de alta să iasă și cei din cetate, să ia în mijloc pe armia rosească. Ci, nu fu

¹ Citește : Eski-Bazar.

după planul lor. Ci, după ce au tăbărit ordiia turcească în strîmtoarea Kulavcii, deodată s-au pomenit pe de toate părțile încunjurați de vitejii rosieniști, și vitejaște în 6 ceasuri, dînd război cu turcii, cu totul i-au și stricat, prinzîndu-se vii 1500 robi și 40 tunuri, ce le-au luat cu toată artelieriia vezirului și baeracele și ordiia cu tot obuzul său. Iar mulțimea celor uciși, nesocotită. Și abii vezirul, cu cavaleria sa, prin fugă scăpînd, unde au intrat? nu știm; sau de este viu? iar nu știm. Poate să fi ucis în locul bătăii și el, sau că s-au răspîndit prin păduri și alte drumuri, unde, după ace[ea] sta, pentru că loc de a scăpa nu este prin puțină, că toate potecele despre Șumna și despre alte părți era coprinse de ostașii rosieniști, vinîndu-l pe de toate părțile. Iar unii din călăreții ce au avut cai buni, prin mare strîmto[a]re scăpînd, fără de a să mai împotrivi de loc, crez că aceia își vor vedea casele lor. Pentru care (zic) că din suma, cîtă să vede înapoi, nu să va afla cu viață pe jumătate.

Și eu, avînd viață, iarăși voi însemna de să va prinde vezirul sau de au căzut mort între ceilalți.

Pentru că domnul marele comandir al oștirilor, neuitîndu-se la această însemnată ispravă de izbîndă asupra vrăjmașilor, nu o socotește săvîrșită pînă cînd vezirul nu va hotărî ca să între în Șumna, unde i s-au tăiat drumul. Și a două zi, nu mai tîrziu, au pornit toate oștirile rosești spre al doilea întîlnire. De aceia adăstăm sfîrșitul, cum va urma.

ALTA BATAE

Genăralul aghiotant baron Gaismar¹ înștiințează pentru luarea cetății cei întărite Rahova sau Oreava, ce este făcută pã malul de-a dreapta al Dunării, de aceia parte, între Necopoe și între Diiu. Mai 28, 1829, de dimineață, la trei ceasuri, 200 de voluntiri bez din alte reghementuri, încredințați supt poruncile colonelului conte Tolstoi, și un batalion de vînători iagări din n. al 34, apărat de focul a 22 de tunuri mari, ce era statornice pe malul Dunării de-a stînga, au trecut Dunărea împotriva cetății Rahova. Această mînă de viteji, mai sosindu-le ajutor în vremea bătăii, carele au ținut pînă la două ceasuri după prînz, un batalion din reghementul Toboltk², după ce au izgonit pe vrăjmași din bateriia și casele lor, au luat cetatea. Robi turci 500, cu Ușiin pașa al Vranii cu două toiuri și cinci tunuri și cinci steaguri. Iar în numărul cel vrednec de însemnat al morților turci să află și aiannul Rahovii, Selim efendi. Paguba ostașilor rosești însemnează nimic pe lîngă a vrăjmașilor.

¹ Geismar.

² Tobolsk

ALTĂ ÎNȘTIINȚARE

Genăralul Mezon¹ la 15 mai, cu încredințare să așteaptă a să înto[a]rce în Franța. Și tot într-aceia vreme va veni și colonelul Fatoier[?] drago-manul și ceilalți ce sînt pe lîngă ambasada Franții la Constandinopoli, luîd poruncă ca să să gătească a veni acolo cît de cu grabă.

1829, iunie 22, 500 ostași, ce s-au prins la Oreava, care mai în sus să însemnea, împreună cu 400 familii turci pămînteni, adecă 400 bărbați, 500 cadine, 700 copii, s-au trecut pe marginea Bucureștilor la Mărcuța, conăcind acoloa trei zile, și schimbîndu-le carăle, i-au pornit la Rosiia.

**Pentru bo[a]la ciumii din Țara Românească ce s-au
făcut la acest următor 1829**

De la 1 iunie pînă la 25, case molipsite 441.

De la 26 iunie pînă la iulie 1, 80 de case molipsite.

De la 8 pînă la 23, morți 173 și bolnavi 240 — la *spitalul Dudeștilor*.

De la 20 mai pînă la 23 iunie, morți 506, bolnavi 356, cu bănuială 1574. De la 1 iunie pînă la 23, scăpați din bo[a]lă 21. Și doftori morți 7; slujbași la lăzăret iar 7 — la *Ploești*.

De la 28 mai pînă la 23 iunie, morți 119; bolnavi 77; cu bănuială 233; case molipsite 78 — *Buzău*.

În oraș este tot norodu 2.912, din care au murit de la mai 21 pînă la 19 iunie 224; bolnavi 247; cu bănuială 256; însănătoșați 3 — *Focșani*.

Morți peste tot 230 — *Brăila*.

Din 250 case, șapte numai pînă acum au rămas nezmintite într-o lună — *Sloboziia lui Ianache*.

354 bolnavi în două spitaturi; de la 7 mai pînă la 21 iunie 291; doftori 12; slujbași morți 24 — *Urziceni*.

61 morți, bolnavi 43. Lăcuiitorii au fugit și în tîrg au rămas numai comandantul și ispravnicii — *Galați*.

De la 17 mai pînă la 14 iunie, morți 58, bolnavi 23 — *Pitești*.

La 20 iunie s-au ivit bala în județul Ilfovului.

În 67 de sate mor și în ceialaltă parte a prințipatului în 83 de sate, care fac peste tot 150 de sate molipsite.

Morți peste tot apro[a]pe de 5 mii.

¹ Maison.

GRECIIA

Leat 1821 au rădicat război asupra agarenilor și pînă la 1826 s-au luptat cu vrăjmașu numai ei singuri bărbătește și mult sînge creștinesc și ismailtenesc s-au vărsat și multe orașe s-au robite de agareni, între care și orașul Mesaloghi¹ maica celorlalte orașe. Și pînă a să lua acest oraș, au perit din agareni 30 mii. Apoi intrînd înlăuntru, mare vărsare de sînge s-au făcut și robie.

Iar acum la 1829 leat, cu ajutorul lui Dumnezeu, iarăși au întors grecii acest oraș fără de nici o picătură de sînge, la iunie 6.

Și fugarii băjenari de pe la Paris și celelalte cetăți ale Franței și alte orașe, fieșcare de trei ani, iarăși s-au întors la locurile lor și au așă-zat sărbăto[a]re mare pentru izbăvirea creștinătății din mîinile păgînilor la două zile ale lui mai. Otcîrmuitor și comăndir credincios împlinitor Carol al 10-lea, cel și cu fapta și cu numele creștin, a căruia slăvitele și iubitoarele de greci puteri abia au arătat și au slobozit Peloponezul din robia eghiptenească ce să robise în trei ani, adecă de la leat 1826 pînă acum, leat 1829.

1829, iulie 4, miercuri, s-au cutremurat pămîntul asupra munților Țării Românești, încît la Vălenii de Munte s-au deschis pămîntul de un stat de om, iar aici în București, prea puțin, încît rar om l-au simțit².

Tot întru acest următor [an], în luna lui iunie o[a]stea rosienescă, lăsînd cetatea Silistra încungiurată cu putere, s-au tras către Șumna, unde vezirul cu toată puterea să pornise a veni ajutor cetății Silistriei și după cum mai sus s-au zis, cumănditurile oștilor rosești spărgîndu-i oștile, cu fuga abia au scăpat, puind și această cetate Șumna în mahesera. Și cu un mijloc fo[a]rte iscusit, pe unde să păzea oștile rosești de turci ca să nu treacă peste coge Balcan, în cea după urmă s-au pomenit cu oștirile rosești trecuți de ceialaltă parte lui coge Balcanu, unde au și intrat în trei orașe. Și de acolo s-au tîns oștirile prin toate orașele de ceialaltă parte a Balcanului tot cu izbîndă pînă la sfîrșitul lui iulie și avgust. Iar la avgust, în sfîrșit, s-au luat și orașul Edirnea, scaunul cel vechi al sultanului turcesc. Otcîrmuitorul oștirilor rosienesci au fost d[o]mnul ghinăral Dibici, glavne comandir, intrînd însuși cu ceilalți ghinărali înlăuntru în saraiul cel gătit pentru sultanul. Și după ce s-au odihnit oștile citeva zile, au ales cu sine oști și alți ghinărali ce i-au mai venit întru ajutor, făcîndu-se două trupuri, pe unii i-au lăsat în preajma Edernelii, iar un trup s-au tras cu sine asupra Țarigradului, luînd orașe și biruind. Pînă la sfîrșitul lui avgust au încungiurat și pe mare și pe uscat și vestita cetate Țarigradului, scaunul sultanului turcesc, ce să numește Constandinopoli și Roma Noă. Și acolo, văzînd sultanul că silitorii rosești i-au coprins scaunul și alt mijloc de mîntuire nu e, pe loc au legat și pacea. Și au stat oștile pe loc, care pe unde au apucat.

¹ Missolonghi

² Însemnarea despre acest cutremur, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 28.

Iar tot întru: acest următor leat 1829, septembrie 2, s-au făcut pacea. Și pe loc pînă la cinci zile au și sosit curieru cu vestire de pace. Și s-au făcut cîtanie mare în sfînta mitropolie cu toți arhieriei și ghinărallii și boerji țării și norodu, slobozindu-se și o sută și unul de tunuri, și luminație seara.

Iar pacea, cum s-au urmat, nu o am putut dovedi, pînă nu să va da în publicanție¹, și atunci dovedind în ce chip să să urmeze, avînd viață, voi însemna.

Iar cetatea Silistra, încă pînă a nu trece roșii² muntele, trupul cel orînduit spre luarea cetății Silistriei, aflînd loc, au găurit pămîntul pe dedesupt pînă supt cetate, unde era locul înerbat și-și avea cetatea geapcanaa, și aprinzîdu-o, au sfărîmat endechiurile cele de pîmprejur, făcîndu-se loc pentru întrarea oștilor rosești înlăuntru, unde, văzînd turcii gro[a]jza, au și dat cetatea fără bătae, rădicînd pre toți, cu familiile, robi, fără arme, la Rosiia. Și aceasta s-au făcut la luna lui iulie. Iar năprasnica bo[a]llă a ciumii, cu cît mergea, cu atîta să întărea, cu o gro[a]zniecă mo[a]rte și între ostașii rosești și între norod, nu numai în orașele cele mari, ci și în toate satele Țării Rumânești. Lumea băjenare, alții pe la ordii, tîrgu închis, scumpătăți, jafuri, neașăzămînturi, cu un cuvînt, toate împotrivoare, pentru păcatele no[a]stre. Eu am scris pînă azi, 1829 octomvrie 5. Ce să va mai întîmpla, avînd viață, voi însemna.

Leat: 1829, octomvrie 5, sîmbătă dimineața la un ceas din zi, în zioa de sfînta muceniță Haritina, s-au cutremurat pămîntul, nici tocmai tare, dar nici încet³.

Iar de la Rușciuc înainte în susul Dunării pe decindea stau pînă acum pînă loc cum am zice Rușu, Sfiștogu, Necopia, Vidinu i altele. Iar pe dinco[a]ce numai Giurgiu sta în muhasera. Și cu toate că s-au strigat de pace, dar în toată vremea să căra turci robi, oprindu-se și bărcile pentru vînatul peștelui.

Și pentru aceasta și noi nu ne puteam pricepe ce fel de pace va să fie aceasta.

Iar în Țarigrad, de la pacea ce s-au însemnat pînă acum peste 60 mii de turci s-au ucis unii pe alții, împărechindu-se, unii pohtea pacea, iar alții nu o pohtea. Încă și un pașa școdraliu⁴, rădicîndu-se cu putere de oști asupra oștilor rosienesti, învingîndu-i fără de veste, ca să-i scoată din Edirnea, atîta i-au stricat rușii, încît abia au scăpat pașa cu puținei ostași, iar ceilalți s-au răpus: spun că, ca la 30 de mii au avut, alții 40 de mii. N-am adevărit curat.

1829, octomvrie 11, au răposat aci în București măriia sa deplin împu-ternicitu prezedent al divanurilor Moldavii și al Valahiei, al Kiovolui

¹ Citește: publicație.

² Citește: ruși.

³ Însemnarea despre acest cutremur, cu data greșită și erori de lectură, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 26.

⁴ de Școdra (Scutari).

ostășesc cubernator¹, domnu ghinăral leitinant și cavaler Petru Theodorovici Jeltuhen². Iar duminică, la 13, s-au și dat grobniții în sfînta mitropolie, unde îi este mormîntul, zidit de piatră. Și într-aceste trei zile n-au încetat clopotele, adevă de vineri, cînd au murit, pînă duminică, la îngropare, făcîndu-se mare halai, cu toată oastea și ghinăralii și mai marii oștilor, cîți s-au aflat mai la în prilej, și toată boerimea țării și slujitorii și toți arhieriei, preoții și norodul, petrecîndu-l la gro[a]pă din casele lui Filip pînă la mitropolie. Și după pogrebanie s-au slobozit multe tunuri și puști, să fie de pomenire.

**Condițiile ceale însemnătoare ale păcii, ce s-au încheiat
la Adrianopoli între Poarta othomanicească și Rosiia
la 22 septemvrie 1829**

1. Poarta othomanicească să leagă a plăti Rosii douăsprezece milioane de galbeni spre despăgubirea cheltuielilor războiului.
2. Poarta othomanicească lasă Rosii, sau desparte pã sine Rosii cetățile acestea : una) Akhalțik³, două) Poti, trei) Kars, împreună cu hasurile, cetățile ce sînt pã malul stîng al Dunării, sfărîmate cu totul și pentru totdeauna.
3. Poarta othomanicească va lăsa sîrbilor județele ce țin din pãmîntul Sîrbii și care acum sînt coprinse de turci.
4. Poarta primește trahtaturile de la 6 iulie, precum și protocolul de la 22 martie.
5. Ruși vor ținea amîndoa printipaturile, Silistra, Gvarna⁴ Burgazul⁵ și Zosopoli⁶ pînă cînd Po[a]rta își va împlini făgăduiele toate. Acestea⁷.

Pentru traht[at]urile de la 6 iulie și protocolul de la 22 martie, pentru că sînt mai pe larg să să însemneze și încă n-am luat adevărire curată cum să să urmeze, de aceea am lăsat a însemna mai în urmă⁸.

1829, noembrie 14, miercuri noaptea spre joi, la ceasuri[le] 10 despre zioă, în cîntatul cocoșilor, în zioa de sfîntul apostol Filip, în care zi să lasă sec de postul Nașterii Domnului, s-au făcut un cutremur fo[a]rte mare, care cutremur cu puțin lucru nu s-au potrivit cu cutremurul cel din leat 1802 octomvrie 14, ce s-au făcut mai înainte de acesta cu ani 27 și o lună tocmai în venirea domnului Costandiu Ipsilant. Că acela s-au făcut la 14 octomvrie și acesta la 14 noiem-

¹ Citește : guvernator.

² Jeltuhin.

³ Akhalțik.

⁴ Burgas.

⁵ Sizopolis.

⁶ Tratatul de pace din 2/14 septembrie 1829, publicat în limba franceză de D. A. Sturdza, op. cit., p. 318—325 ; *Actele separate relative la Moldova și Țara Românească*, ibidem p. 326—328 și 329—331.

⁷ În manuscris sînt lăsate, într-adevăr, 5 pagini albe, cu care de altfel se și încheie.

vrie; acela s-au făcut zioa, în vremea prînzului, iar acesta s-au făcut noaptea. Și multe ziduri s-au zdrumicat și acum și alte căderi și pagube s-au făcut. Și omor de oameni s-au făcut.

Și tot întru această joi în 14 ale lunii lui noemvrie seara la două ceasuri ale nopții, iarăși a două o[a]ră s-au cutremurat pămîntul tot tare, dar puțin, în vremea cînd toți oamenii să afla la mese, fiind lăsatul secului de postul Nașterii Domnului¹.

Și pînă acum, leat 1829, noemvrie 14, molima ciумii nu s-au conținut, ci să ținea mereu.

Și iarna au început de la începutul lui noemvrie, iar de la 10 noemvrie ger cumplit, cu gețuri și zăpadă.

Scumpete mare. Chila de grîu pînă la tal. 150, cel mai curat, altul 140, altul 135; vatra de vin de București pînă la tal. 5 și 5¹/₂, de deal șase și jumătate și șapte și jumătate; carnea de vacă parale 20 ocaa, 22 oaia; suta de făină tal. 55 și 60; mălaiu 14 parale ocaa; curcanu tal. 8; claponu 6 și 7; găina bună tal. 3; ou 5 parale; carul de lemne tal. 30 și 20, ciocla 15; vinul ocaa tal. 1, altul parale 32, vechi parale 60; rachiu mai bun ocaa tal. 3, altul parale 100 ocaa pînă la tal. 2; peștele: morunu parale 100 ocaa; crapu sărat, mare, parale 60 ocaa, mai mic cosac tal. 1, asemenea și cel pro[a]spăt mărunt; untuldelemn ocaa tal. 15 parale 20; orezu tal. 3; icrele negre tal. 16 ocaa. Și cu un cuvînt, toate împotrivă. Și muscalii prin case, de-i hrăneam.

Pînă aicea. Iar ceia ce să va mai întîmpla după acest cutremur mare, avînd viață, voi însemna.

Iar în locul precedentului Zeltuhen ce au răposat, după opt zile, adecă la octomvrie 20, s-au orînduit de la împărăție alt precedent asupra divanurilor Valahiei și Moldaviei, anume Kisilev² ghînăral în loc de gubernator.

Și de loc, cum s-au încheiat pacea, au început a să căra armia rosească înapoi la Rosiia, slobozindu-se și robii ce să luaseră și de la o parte și de la alta, atît ruși, [cît] și turci, în vremea bătălii.

Și de loc cum s-au rădicat muscalii de pe la orașele turcești, unii din pașii ce n-au apucat să guste din praviantu rosesce, precum un Școdra pașa, cu alții unindu-se, s-au făcut ceată mare asupra împăratului lor, cu cuvînt că ei nu să mulțămesc pe pacea ce s-au încheiat cu ghiiaurul. Și pe loc au început a strica orașele de pe unde s-au rădicat armia rosească, omorînd și jefuind și pe turci și pe creștini. Și apucîndu-i iarna, au rămas lucru batalisit pînă în primăvară. Și atuncia vom vedea ce va mai naște.

Iar molima ciумii aicea în București cu mila lui Dumnezeu, de la începutul lui dechemvrie încoace s-au mai conținut și, cu un cuvînt, mai de tot.

Iar cetățile cele de dinco[a]ce de Dunăre, adecă Brăila, Giurgiul, Turnu, cu totul s-au sfărîmat și turcii au trecut decindea. Soroc au avut de patru luni turcii să-și vînză acareturile, adecă de la septemvrie două pînă

¹ Însemnarea despre cutremur, cu omisiuni și erori de lectură, la Gr. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 26.

² Pavel Dmitrievici Kiselev.

la ghenarie doă. Iar cîte vor rămînea nevîndute, să rămîie pã seama țării. Și aceste orașe, cu satele lor, au rămas Țării Românești, cu bălțile împreună pînă la jumătatea Dunării¹.

*

1821², februarie 2, s-au hotărît mitropolitu Dionisie să să urce în scaunu mitropolii. Iar la februarie în 3 s-au bolnăvit și și-au dat duhul la februarie 10, țiindu-l doă zile mort acasă și o zi iarăși în biserica sfintei mitropolii, unde s-au și îngropat.

1831, au sosit elciu în București de la rusieneasca Poartă și șazînd trei săptămîni aici în București, au purces la Țarigrad.

1831, ghenarie 10, au ajuns chila de grîu pînă la tl. 240.

2-lea, suta de oca de porumb pînă la tl. 30, iar suta de oca de mălai pînă la tl. 45.

3-lea, ocoa de carne dă porc pînă la parale 56.

4-lea, iar a dă vacă pînă la parale 26.

5-lea, iar pește pînă la parale 40, 50, 60.

G L O S A R

Aa = v. aga.

ada = insulă, ostrov.

Adakalesi = Ada-Kaleh.

adăpat = otrăvit.

adiat = cunoscător, priceput.

afierosi = a dărui.

aga = ofițer turc : comandant ; (la noi) șeful agiei.

agareni = păgîni, turci.

agie = dregătorie însărcinată cu poliția capitalei, cu stabilirea prețurilor la articolele alimentare și de băcănie și cu stingerea incendiilor.

aian = cîrmuitor local ; primar.

alai = pompă.

alișveriş = negoț, afacere.

apostasie = răsvrătire, răscoală, revoluție.

apostat = răzvrătit, răsculat.

aralfe = prilej.

arnăut = soldat angajat cu leafă de domnii fanarioți.

arvat = croat.

arți = v. hartî.

asidosie = scutire de bir.

așcherliu = soldat turc.

așcher (așcheriu) = v. așcherliu.

așchiera = așcherliii.

avră — v. havră.

Baerac = steag.

baș-bešliagă = comandantul de căpetenie al beșliilor.

baș-cifodar = v. baș-cihodar.

bașca = separat.

bașcalîu (cojocar...) = care lucrează cu piei de oaie cu lînă.

baș-cihodar = întîiul camerist al domnului.

batalisit = stricat, ruinat.

¹ Pînă aici de Ioan Dobrescu.

² De aici înainte de altă mînă.

bazarghidean (bazirghian) = negustor
(cumpărător).

Beci = Viena.

bei = comandant; rang în ierarhia administrativă a Porții.

beilic = muncă gratuită, corvoadă.

beizadea = fiu de domn.

bejeștea = v. besactea.

besactea = pungă, casetă.

belogrădean = (locuitor) din Belgrad.

bešliagă = agă (comandant) de beșlii.

beșliu = soldat (jandarm) turc.

bez = fără, afară de.

bimbașă = comandant peste o mie.

biv = fost.

bumbara = bombardament; ghiulea,
bombă, grenadă.

Cacerdisi a fugi, a se refugia.

caftan = haină de onoare dată de domn
boierilor la intrarea în funcție
sau la acordarea unui
titlu de noblete.

caimacam = locțiitor.

calem = slujbă, cancelarie.

cance (cange) = pod umblător.

capişte = templu păgîn.

capitan-paşa (papudan-paşa) = mare a-
miral.

cap-olan = omul trimis de domn de la
Poartă, înaintea sosirii sale
în țară.

capucheaia = reprezentantul domnului
la Poartă sau pe lângă co-
mandanții cetăților turcești
de la margine (Dunăre).

capugi-başa = căpetenia capegiilor, tri-
mis în țară în misiuni spe-
ciale.

caraulă = santinelă, gardă.

catagrafie = inventar.

catigorie = defăimare, calomnie.

căvălărie (cavalerie) = decorație.

chehaia-bei = locțiitorul marelui vizir
sau al unui pașă; guvernator.

chindie = timpul înainte de apusul soa-
relui; chindii = cîntece ex-
cutate de muzica militară.

ciftlic = ogor; moșie.

cioclă = roabă (cărucior).

cioflic = v. ciftlic.

cirac = protejat, favorit, om de casă,
casnic.

clironimie = moștenire.

cogea = mare.

comandir = comandant.

comănditură = comandament.

concenî = a nimici, a prăpădi.

consulaturi = personalul consulatelor.

cosac = pește mărunt de râu.

cotar = verificator de măsuri și greu-
tăți.

cotrobont = contrabandă.

crai = rege; (peiorativ) dezmățat.

crailic = dezmățați.

Crim = Crimeea.

cuca = căciulă pe care o primea dom-
nul de la sultan cînd i se
acorda tronul.

culuc = gardă, corp de gardă.

cupanist = negustor asociat.

cvartire = cartier.

Decindea = dincolo.

delă = dosar.

devlet = guvernul, imperiul otoman.

diadoh = urmaș.

diatā = foaie de zestre.

dian = (locuitor) din Diu (Vidin).

dijmărit = dare în bani pentru stupi
și rimători.

Diu (Dii) = Vidin.

divan-efendi = secretar turc în servi-
ciul divanului domnesc.

dovlet = v. devlet.

dragoman = tîlmaci, interpret atașat pe
lîngă un consulat.

dragon = soldat călare.

drăgaica = sîmziene.

dubā = luntre, barcă.

duvalma = „luminație”, adică foc de
artificii.

Edie (cu...) = cu idei, cu pricepere ;
pregătit.

Edirnea (Edernea) = Adrianopol.

eghiptenesc = turcesc.

elciu = ambasador, trimis al unei puteri străine.

emperia = imperiu.

endechi = v. hindichi.

epistat = purtător de grijă ; administrator.

epistasie = funcția epistatului.

erbar = depozit de muniții.

Feldmaș = feldmareșal.

firman (ferman) = poruncă a sultanului ; decret al Porții în numele sultanului.

Geapcana = v. gebhana.

gebhana = muniții ; car (cheson) de muniții.

gelepbașa = șeful gelepilor (cumpărătorilor de oi).

giar = șal indian, turcesc.

glavne = de căpetenie, general.

gospod = domnesc.

graf = conte.

gromolnec = v. gromovnic.

gromovnic = carte populară în care se făceau prorocii asupra viitorului după tunete și fulgere.

gropniță = loc de îngropat morții.

gubernat (gubernant) = guvernator.

Haian = v. aian.

halai = v. alai.

halea = în funcție, activ.

harem = clădirea unde locuiește familia și personalul de serviciu al domnului.

harti = (săptămîna) cînd se mîncă de frupt miercuri și vineri.

has = domeniu feudal otoman, raia.

havalîu = greu.

havra = sinagogă.

hazna = vistierie.

hindichi = șant de apărare, întăritură.

hiritismos = felicitare.

hrismos = oracol.

huzmet = venitul principal al domniei provenit din dijmărit, oierit și vinărici.

I = și.

iagăr (iagher) = (soldat) vînător.

iahma = v. iama.

iama = (a da...) a se arunca, a năvăli asupra cuiva ; (a face...) a prăda.

Ibraila = Brăila.

ibrailean = (locuitor) din Brăila.

idiat = cunoscător.

ienicer-agasî = comandantul de căpetenie al ienicerilor.

imdat = ajutor ; trupe auxiliare.

inicer — **aasî** = ienicer-agasî.

iproci = și așa mai departe.

ismailtenesc = păgîn, turcesc.

isnaf = breaslă.

ispășenie = ispășire, expiere.

istornic = istoric.

istov = sfîrșit.

İnerbat = minat.

învîrteji = a se întoarce

Jitniță = hambar, depozit de cereale.

juvete (jivete) = (în chirilică) denumirea literei „j”.

Kir = domn.

Lăzăret = carantină ; spital, adăpost izolat pentru persoane bănuite a fi contaminate de o boală contagioasă.

pristăvi = a muri.

leah = polon.

leat = an.

litie = slujbă, procesiune religioasă.

lovcean = (locuitor) din Lovcea.

Mahesera = v. muhaserea.

manaf = soldat turc.

mansup = slujbă, funcție publică.

marda = marfă de calitate proastă ; marfă de lepădat.

mascaralîc = farsă.

masierea = v. muhaserea.

materie = stofă.

mazil = scos din funcție ; urmaș de boier scos din funcție ; categorie socială privilegiată.

măestrie = aparat, mașină, unealtă de asediu.

meramet = v. meremet.

meraz = v. miras.

meremet = reparație.

meterhanea = muzică militară.

metoh = sucursală a unei mănăstiri mari sau a unei episcopii ; locuință pentru călugări într-un oraș, departe de sediul mănăstirilor.

miras = moștenire.

Misir (Mîsîr) = Egipt.

molenie = rugăciune.

moraet = (locuitor) din Moreea.

Mosca = Moscova.

muhazar = împuternicit, plenipotențiar, delegat.

muhasera = v. muhaserea.

muhaserea = asediu, împresurare.

muștră (muștru) = instrucție militară.

murahaz = v. muhazar.

Nazir = comandant.

nezam = v. nizam.

Nicopoe = Nicopole.

nizam = dispoziție, regulă, ordonanță.

Obaci = țărani care lucrează ca slugi la conacul stăpînului de moșie.

obuz = tabără de cară.

oerit = dare pe oi.

ofis (ofiț) = decret domnesc.

olac = curier.

ordie = armată ; tabără ; lagărul ciurmaților.

Oreava = Rahova.

ostrovean = (locuitor) din Ostrov.

ot = din, de la, de pe.

Palimar = galerie, gang.

paradisi = v. paretisi.

paradisis = v. paretisis.

paretisi = a demisiona.

paretisis = demisie.

parigorie = mîngiere.

parigorisi = a mîngia.

pervîi = întîi.

pihota = infanterie.

plavie = insuliță plutitoare (formată din stuf și arbori desrădăcinați).

pliroforie = lămurire, informație.

pod = stradă.

podvoadă = transport gratuit cu carul, ca prestație ; corvoadă.

pogrebanie = înmormîntare.

pohvală = cinste, mărire, fast, pompă.

poliloghi = a vorbi cu multe amănunte inutile.

politie = oraș.

polologhi = v. poliloghi.

ponoslui = a vorbi (pe cineva) de rău, a ponegri.

pont = articol (dintr-un tratat).

poslușnic = țăran scutit de dări către stat în schimbul slujbei către stăpîn.

postelnicel = categorie socială privilegiată.

preabrojanie (preobrajenie) = schimba-
rea la față.

preapodobna = sfântă.

predideci (prediteci) = înainte mergător.

piroforie = v. pliroforie

pristăvi = a muri.

pristăvire = moarte.

proclet = blestemat.

prohorisi = a progresa.

prohtaxi (proftaxi) = a procura, a dis-
pune; (în cronică) a scăpa,
a se refugia.

proin = fost.

pronomie = privilegiu.

prosti = a cerși.

protipendadă = înalta boierime.

protopendar = v. protipendat.

protipendat = boier din protipendadă.

Raia = supus al Porții.

regea = cerere, intervenție.

reis-efendi = cancelar, ministru de ex-
terne la turci.

rigea = v. regea.

Rim = Roma.

rîmlenean (rîmlean) = roman.

roată = companie.

Ruș = Rusciuc.

rușfet = plocon, cadou.

Sarai = palat, reședință.

satara = dare ilegală, percepută abuziv,
o singură dată.

sămeșie = administrație financiară.

schelă = port.

scutelnic = țăran scutit de dări către
fisc, dar care dă, în schimb,
stăpînului de moșie 2 lei pe
lună.

seraskier = comandant de căpetenie, ge-
neralisim.

serhat = cetate turcească de margine.

sfed = suedez.

sfert-maș = feldmareșal.

Sfiștov = Șiștov.

siclitar = v. silictar.

siguripsi = a asigura.

siguripsire (sigurivsiere) = siguranță.

silă = putere, forță.

silictar (silihtar) = spătarul (purătorul
săbiei) sultanului.

simigiu = cel care face sau vinde co-
vrigi.

sin = fiu, fiică.

sîrmaciu (sîrmagiu) = negustor de surle,
trîmbițe.

sluger = boier de rang inferior (fără
funcție).

smredui = a molipsi, a bate.

sofian = (locuitor) din Sofia.

spășenie = v. ispășenie.

spătărie = dregătorie însărcinată cu su-
pravegherea tuturor întîm-
plărilor din capitală, din
provincie și de la frontie-
rele Turciei și Austriei.

sudit = supus al unei puteri străine,
bucurîndu-se de protecția
consulatului acelei puteri.

Școdralîu = din Scodra (Scutari).

Șumen (Șumnul) = Șumla.

Tacim = suită, cortegiu.

telal = strigător public.

temenea = salut după moda orientală

tertîp = șiretlic.

ticălos = sârman.

toi = v. tui.

tui = coadă de cal, albă, atîrnată de o
lance vopsită în roșu, cu se-
miluna în vîrf, servind de
grad, insignă militară.

turnear = (locuitor) din Turnu.

Țarigrad = Constantinopol.

țercovnic = dascăl la biserică.

Vadca = soroc, termen.

vechil = locțiitor, reprezentant, împuternicit.

vel = mare.

vidinliu = (locuitor) din Vidin.

vinărici = dare pe vin.

vîrzob = ochiul, urechiușa de la baza gurguiului opincii, prin care se introduce nojița care fixează opinca de picior.

vremelnic = provizoriu.

Zabit = ofițer ; funcționar public.

zabitlic (zabetlic) = măsură (administrativă).

zaherea (zahara) = provzii pentru trupe ; hrană pentru oameni și animale.

zalhana = abator.

zapt (a face...) = a pune stăpînire.

zavera = răscoală (1821).

zbrențui = a dărîma.

zdrumica = a face bucați, a sfărîma.

zmredui = v. smredui.